

IRODALMI

EPRESKERT 5.

SOKOLDALÚ VIRTUÁLIS MŰVÉSZETI FOLYÓIRAT

BUDAPEST, 2016. VI. évfolyam 4. sz.

000ISSN 2063-1936

Alapítva: 2011. január 1.

**Tulajdonos: Bárdos László, Fetykó Judit
MINDEN JOG FENNTARTVA**

A megjelentetett írásokat, képeket az alkotók mindennemű ellenszolgáltatás nélkül bocsátják a folyóirat rendelkezésére.

IRODALMI EPRESKERT 5.

SOKOLDALÚ VIRTUÁLIS MŰVÉSZETI FOLYÓIRAT

BUDAPEST, 2016
VI. évfolyam 4. szám

SZERKESZTŐSÉG CÍME:
1144 Budapest, Csertő park 2. IV/43
Tel: 06 30 448 99 06

FŐSZERKESZTŐ:
FETYKÓ JUDIT

LEKTOR-KORREKTOR:
BÁRDOS LÁSZLÓ PhD

TECHNIKAI MUNKATÁRS:
NAGY ZOLTÁN
SÁROSI JÓZSEF

ISSN 2063-1936

Alapítva: 2011. január 1.
Tulajdonos: Bárdos László, Fetykó Judit

MINDEN JOG FENNTARTVA

A megjelentetett írásokat, képeket az alkotók mindennemű ellenszolgáltatás nélkül
bocsátják a folyóirat rendelkezésére

Ajánlott lapok

Ambroozia

www.ambroozia.hu

Barátok Verslista

<http://portal.verslista.hu>

Börzsönyi Helikon

<http://www.retsag.net/helikon/lap.htm>

CanadaHun

<http://canadahun.com/>

FullExtra

<http://www.fullextra.hu/>

GRAMOFON

<http://www.gramofon.hu/>

HETEDHÉTHATÁR

<http://hetedhethatar.hu/>

Irodalmi Rádió

<http://irodalmiradio.hu/>

KALÁKA

<http://www.kalaka.com/>

**MAGYAR ELEKTRONIKUS
KÖNYVTÁR**

<http://mek.oszk.hu/>

Magyar SzínházTechnikai Szövetség

<http://msztsz.hu/szinpad/>

Mercator Stúdió

<http://www.akonyv.hu/>

NAPÚT

<http://www.naputonline.hu/>

ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR

<http://www.oszk.hu/>

PARNASSZUS

<http://parnasszus.hu/>

Versmondó

<http://www.versmondo.hu/afolyoiratrol>

*

Kamarás Klára honlapja

<http://sidaversei.homestead.com/>

Kenyeres Zoltán honlapja

<http://sites.google.com/site/kenyereszoltan/>

Kotaszek Hedvig honlapja

www.kotaszekhedvig.5mp.eu

Péter Erika honlapja

<http://www.petererika.com/>

Ajánlott megjelenések a MEK-en

(a jelzett oldalakhoz tartozó kapcsolódó oldalakon elérhetők a szerzők további művei)

BÁRDOS LÁSZLÓ: *Szóérintő*

<http://mek.oszk.hu/08800/08805/>

BODÓ CSIBA GIZELLA: *Válogatott versek*

<http://mek.oszk.hu/10400/10429/index.phtml>

FETYKÓ JUDIT: *Epreskert*

<http://mek.oszk.hu/06000/06084/>

HORVÁTH-HOITSY EDIT: *Így éltem itt...*

<http://mek.oszk.hu/11500/11558>

KAMARÁS KLÁRA: *Álmok útján*

<http://mek.oszk.hu/07100/07157/index.phtml>

KASKÖTŐ ISTVÁN: *Az öreg Joe*

<http://mek.niif.hu/09200/09216/index.phtml>

Hangok bűvöletében NÉMETH SÁNDOR
énekes, vers- és prózamondó **RIPORT-KÖNYV**

<http://mek.oszk.hu/12200/12217/>

PÉTER ERIKA: *Túlhordott ölelés*

<http://mek.oszk.hu/08300/08362/html/index.html>

UMHAUSER FERENC: *A felfedezését váró költő*

<http://mek.oszk.hu/10500/10525/>

GYÁSZHÍR

SASS ERVIN

1929. július 26. Orosháza — 2016. szeptember 24. Békéscsaba

Újságíró, költő, művészeti író, színikritikus. 1947-ben érettségizett az Orosházi Evangélikus Gimnáziumban, 1968-ban a Debreceni Tanítóképző Főiskolán szerzett népművelő-könyvtáros diplomát.

1948. január: újságírói pályájának kezdete az Orosháza és Vidéke című napilapnál, majd dolgozik az Orosházi Hírek, a Viharsarok népe és a Békés Megyei Népújság szerkesztőségében. 1962-től 1991-ig (négy év megszakítással) a lap kulturális rovatának vezetője, nevéhez fűződik a Köröstáj című irodalmi-kulturális melléklet megteremtése, melynek 1962–1990 között szerkesztője, ebben az időben a Köröstáj Baráti Kör titkára. 1992: a Napi Délkelet olvasószerkesztője, a Heti Délkelet, a Csabai Mérleg és a Ludové Noviny külső munkatársa, majd a 2001-ben alapított, évente megjelenő A Jelen című orosházi almanach szerkesztője. A hónap című internetes kulturális folyóirat állandó munkatársa.

Verseskötetei:

1981 Intés önmagamhoz

1986 Naponta felkelek

1997 Sziklákat görgető bogarak

1997 Remény a kék paripán

1999 Dagerrotípia

2001 A fürdőmester vízbe ugrik

2006 Merre hé?

2007 Tengerkék alkonyat

2008 Csóka Csenci a vendéged

Ezenkívül számos antológiában jelentek meg irodalmi írásai, és több kötetet szerkesztett. Közel száz képzőművészeti kiállítást nyitott meg eddig, és írt róluk műkritikát.

A Békés Megyei Jókai Színház 50 éve című, 2004-ben megjelent jubileumi albumban Himnusz az ötvenedik címmel adott közre esszét a színház fél évszázadára emlékezve.

GYÁSZHÍR

ÓDOR GYÖRGY

1947 augusztus 14. Szombathely – 2016 október 20. Zalaegerszeg

Ódor György hamvasztás előtti búcsúztatása

2016. november 4-én 10.30-kor volt a zalaegerszegi Göcseji úti temetőben.

KAMARÁS KLÁRA

„Utolsó üzenet”

Ódor György emlékére

**Mint őszi ködben számtalan levél,
úgy hull le számolatlanul egy nemzedék.
Töretlenül hittek egy jobb világban,
háborún, mocskon át békében,
éhezve, fázva Kánaánban.
Sírjukon nő-e majd virág?**

TARTALOMJEGYZÉK

A. TÚRI ZSUZSA	115
ÁDÁM PÉTER	93
BALOGH ÖRSE	24
BARANYI FERENC	9
BÁRDOS LÁSZLÓ	142
BÍRÓ JÓZSEF.....	17, 18
BODÓ CSIBA GIZELLA.....	102, 117, 118, 119, 120, 121, 122
BODÓNÉ CSIBA GIZELLA	116
BRANCZEIZ ANNA.....	16
CZÉGÉNY NAGY ERZSÉBET(PENDZSI)	108
CZÓBEL MINKA	35
DARVAS JUDIT	8, 143
DEDIK JÁNOS.....	55
FETYKÓ JUDIT	137
FÖLDESDY GABRIELLA	36
GYÖRGYPÁL KATALIN	40
HAJNAL ÉVA	97
HALÁSZ ERZSÉBET	136
HELTAI JENŐ.....	11
HORVÁTH-HOITSY EDIT.....	134
JENEY ANDRÁS	27
JÓKAI MÓR	77
JUSTUS PÁL.....	33
KAMARÁS KLÁRA	6, 61
KASKÓTÓ ISTVÁN.....	58
KERÉNYI GRÁCIA	54
KETYKÓ ISTVÁN	98
KŐ-SZABÓ IMRE	62
KÖVES JÓZSEF.....	107
LADÁNYI MIHÁLY	41
LÁM ETELKA	81
MAGYAR MAGDA	83
MÁNDY GÁBOR.....	99
MESTER GYÖRGYI	80, 125
MOSONYI KATA.....	26
NAGY BANDÓ ANDRÁS	15, 134
NAGY IMRE	64
NYAKÓ ATTILA.....	127
NYERGES GÁBOR ÁDÁM	10
ÓDOR GYÖRGY	6, 105, 106
PAYER IMRE	57
PÉTER ERIKA	32
PROSSZER GABRIELLA JÚLIA.....	123
RADA GYULA	76
REGÉNYI ILDIKÓ	39
SÁRKÖZI LÁSZLÓ	101
SASS ERVIN	5, 129, 130

SHAKESPEARE, WILLIAM.....	33
SZ. PÓRDY MÁRIA.....	109
SZABÓ LŐRINC	34
SZEDŐ DÉNES	34
T. ÁGOSTON LÁSZLÓ	87
TÁTRAI S. MIKLÓS.....	84
TRAUTSCH TIMEA	127
UJHÁZY LÁSZLÓ	28
UMHAUSER FERENC	69
V. HEGEDŰS ZSUZSA.....	115
VÁNYAI FEHÉR JÓZSEF	42
VASADI PÉTER	65, 66, 67, 68
VASI FERENC ZOLTÁN.....	135
VERASZTÓ ANTAL.....	131
VERMES GYÖRGY DR.....	128
VIHAR BÉLA.....	25
VIHAR JUDIT.....	19

Gubbasztva (1)

Fotó: DARVAS JUDIT

BARANYI FERENC

A kérdések folytatása

*"S mondd, mit érlel annak a sorsa,
ki költő s fél és így dalol"*

(József Attila: Mondd, mit érlel)

És annak a sorsa mit érlel,
aki már mindent feladott,
kiegyezett a szenvedéssel
s szíve megtörve sem sajog?
Már azt se bánja, ha reményét
vesztegetik a Halleron,
egyetlen kincse a szegénység -
és el sem rejti már nagyon.

És annak a sorsa mit érlel,
akit nem véd szakszervezet,
beéri szárazabb kenyérrel
s betegen is dolgozni megy?
Asztalra még akkor se verhet,
ha igaza nyilvánvaló,
szótlatlanul cipeli a terhet
s futtában székel, mint a ló.

És annak a sorsa mit érlel,
aki máról holnapra él,
ritkán kerül gyomrába étel
s feje fölött már nincs fedél?
Búzlik a metróállomáson,
szánalmat kelt s orrot facsar,
neki nem ünnep a Karácsony
s nem büszke arra, hogy magyar.

És annak a sorsa mit érlel,
ki éhe a szépnek, meg egy
bizonyos fajta lelki kényszer
verset olvasni késztetett?
Költők siralmas árulása
úgy döf szívébe, mint a tör,
mert mind a múltját magyarázza
s nem a jövőéért pöröl.

És annak a sorsa mit érlel,
ki komolyan lelkesedett
a proletár utókorért, mely
mára nevetség tárgya lett?
Vigasza, hogy e kacagásnak
hideglelés felhangja van...
Akit riasztanak az árnyak -
az nevet ilyen hangosan.

NYERGES GÁBOR ÁDÁM

Van valami nehézség

Van valami nehézség,
külön, bennem,
és emiatt benned is, igen,
különben nem.

Emlékszem, még nem is rég
volt, hogy mondtam,
de te akkor még nem aggódtál,
s boldog voltam.

És ez így nő, terjeszkedik,
külön, bennem,
és emiatt benned is, igen,
különben nem.

Hogy nagy baj nem lesz, pedig
volt, hogy mondtam,
de te akkor még nem aggódtál,
s boldog voltam.

De valami baj bennem
volt hát mégis,
és aggódtunk, mert már aggasztóbb
voltál, s én is.

(megjelent: Kulter.hu; 2016. okt.)

HELTAI JENŐ

Abu Majub bolhája

Sok száz esztendővel ezelőtt, az igazságos kalifák korában, akkor, amikor Harun al Rasid ősei és utódai álruhában kószáltak még Bagdad utcáin, hogy önnön szemükkel lássák népük nyomorát és önnön fülükkel hallják panaszát, élt a messze Arábiának egyik névtelen falujában egy öreg bölcs, Abu Majub. Bölcsességének szűk volt a kis falu, de szűk volt a világ is, mert titok nem volt számára se égen, se földön. Allah és a próféta szolgálatában buzgón olvasgatta a Koránt, de olvasta a hét pecséttel lezárt régi könyveket is; ismerte a füvek erejét, a csillagok járását; értett a madarak nyelvén; ezerhétszázötven változatát tudta az asszonyok fondorlatainak. Ahogy jámbor jó lélekhez illik, jó tanáccsal segített azon, aki bajban volt, utolsó falat kenyerét is megosztotta a koldussal meg a kóbor kutyákkal, böjtölt, és sanyargatta magát, imádkozással és elmélkedéssel védekezett a világ hívságai és kísértései ellen, egy kicsit fölöslegesen, mert azok úgy sem tettek volna nagy kárt benne. Sokkal öregebb volt már, hogysen öröme telhetett volna a nagyurakkal való szertelen mulatozásban és a szép lányokkal való pajzán cicázásban. Dereka mindazonáltal nem görbült meg sem az évek, sem a tudomány terhe alatt. Sovány, szikár ember volt Abu Majub, csont, bőr és szakáll, óriási, fehér szakáll. Ebben a szakállban, ebben a havas rengetegben, Allah kegyelméből, gondtalanul és elégedetten éldegélt egy kis fekete pont: egy bolha.

Semmi sem történik a Teremtő akarata ellen. Allah jelöli ki helyünket a világban. Abu Majubét a névtelen kis faluban, a bolháét Abu Majub szakállában. Ez is a Teremtő csodálatos bölcsességét hirdeti. Mindenki más nyomban agyoncsapta volna a bolhát. Abu Majub nemcsak megtúrte, hanem mindennap több ízben is megköszönte Allahnak, hogy végtelen irgalmában mindössze egyetlenegy bolhát ültetett szakállának bozótjába, nem pedig egy anyatigris kölyköstül.

A bolhát azonban megtévesztette a bölcs végtelen türelme. Elbizakodott, elszemtelenedett, kelletnél többet ugrált és garázdálkodott. Véges ésszel nem gondolt arra, hogy Abu Majub Allahnak tetsző cselekedetben jeleskedik, amikor jámbor megadással, panasz nélkül, a békesség békességével viseli nehéz sorsát; inkább azzal áltatta magát, hogy egyéniségének megejtő varázsával nyugózta le. Ennélfogva csípte és marta a csípések és marások százaival és ezreivel mindaddig, amíg Abu Majub végre megsokallta gonosz okvetetlenkedését, megfogta, és csendes szóval azt mondta neki:

– Háládatlan állat, megelégettem tobzódásodat. És megelégette az emberek és állatok atyja is. Türelmemet ő adta, ő fosztott meg tőle. Nem öllek meg, holott megtehetném. De száz halált ha halnál, akkor sem fizetnéd meg azokat a kínokat, amelyekkel napjaimat és éjszakáimat megélenkítetted. Eriggy békességgel, és keress magadnak más bolondot, az én szakállamban immár többé nincs helyed.

És kihajította az ablakon.

Ebben a pillanatban egy karaván haladt el az ablak alatt a kalmárok és hajcsárok sokaságával, a tevék púpjának szokatlanul nagy bőségében. Selymet és igazgyöngyöt szállított a karaván, szőnyeget és drágakövet, arannyal hímzett kaftánt, asszonyoknak való kendőt és salvárt, függőt, karperecet, egyszersmind a hozzávaló rableányt is előkelő, gazdag vevők, vezérek és más udvari emberek számára Damaszkuszba. És míg a karaván megkerülte

a falut, a hajcsárok éktelenül ordítottak és hadonásztak, és nógatták a tevéket, hogy így elriasszák a rablókat, mielőtt kedvük kerekedne, hogy megtámadják őket. A nagy kurjongatásra összeszaladt a falu népe, és nézte az elvonuló karavánt, ki-ki a maga szemével és a maga gondolatával. Az egyik Allah áldását kívánta a kalmárookra, a másik irigyelte őket sok kincsük miatt, a harmadik azt számítgatta, hány dirhemmel gazdagodnak a damaszkuszi vásáron, a negyedik a rableányok felé sóhajtozott, akik olyanok voltak, mint az ezüst hold, amikor pálmák és mecsetek fölött a felhők fehér márványlépcsőjén fölsétál az ég magasságába. És a báméskodók között volt egy asszony is, szép a szépek között és haszontalan a haszontalanok között. Ennek az asszonynak megtetszett az egyik fiatal hajcsár, és amikor látta, hogy a nagy kavarodásban senki sem ügyel rájuk, hirtelen melléje lopakodott, és a fülébe súgta:

– Gyere vissza éjjel, mikor a karaván lepihen. Kapard meg ablakomat, és én bebocsátalak. Mitől se félj, az uram hétalvó.

A hajcsár nem felelt, szemével hunyorgatott csak, de az asszony beírte ezzel is. Nyomban hazaszaladt, és hatalmas ürücombot tűzött nyársra, hogy megsüsse az urának, és jókora darabot lopjon belőle a hajcsár számára is. És éppen akkor szaladt el Abu Majub nyomorúságos erkélye alatt, amikor a jámbor bölcs a cudar bolhát kiröpítette az ablakon. És meg volt írva, hogy a bolha belekapaszzkodván az asszonyba, nyakon csípjé, aztán ügyesen elrejtőzön feredtségének egyik ráncába. Így az asszony hazavitte a bolhát.

Amikor a bolha meglátta az éktelen nagy nyársat és alatta az óriási tüzet, rettenetesen megijedt. Attól félt, hogy az asszony neki rakja a tüzet, őt húzza nyársra. Megmoccanni sem mert többé és éjjel a kamara sötétségében, amikor a hajcsár ölelgetni kezdte az asszonyt, óvatosan odébbállt. Nagy ugrással a hajcsáron termett, és megmenekülésének duhaj örömeiben csípni és marni kezdte a boldogtalant. A hajcsár megdühödött és mécsesét gyújtott, hogy a gonosz állatot megkeresse és megölje. A mécs világa fölriasztotta álmából a hétalvó férjet. Mielőtt a hajcsár, elszaladhatott volna, rávetette magát, handzsárjához kapott, és megölte. Az asszony kirohant az éjszakába, vad jajveszékeléssel fölverte a falut, álmából a távoli karavánt. A hajcsár cimborái berohantak a házba, és agyonverték az asszony férjét. A bolha a nagy tolakodásban szerencsésen megugrott.

Hajnaltájt a férj barátai fölszedelőzködtek, jó paripáikon hamarosan utolérték a karavánt, és a bosszú örömeiben megtámadták és leszúrták a hajcsárokat. Mivel a kalmárok hajcsáraik védelmére szintén fegyvert fogtak, lemészárolták a kalmárokat is. És elhajtván a tevéket, dús zsákmánnyal tértek haza, a damaszkuszi vásárra szánt selyemmel, igazgyönggyel és drágakövel és a rableányok példátlan sokaságával.

Egynémely kalmárok és hajcsárok azonban szörnyű sebeikkel föltápáskodtak, és maradék életüket elvonszolták a szomszéd faluba. Halált kiáltozván a gyilkosok és rablók fejére, föllármázták a népet, fegyveresekeket fogadtak és nagy jutalmat, a dirhemek és aranyak ezreit ígérték nekik, csak elpusztítsák a másik falut. Ez meg is történt. Az egyik falu elpusztította a másikat, és a másik falu elpusztította az egyiket, és emitt is, amott is jó vásárt csapott a halál, mert ingyen vette azt, ami a legdrágább. És a vad kiáltozás és a bős csatározás lármája messzire hallatszott. Erre egymás után jött a többi falu is és a falvak után a városok, ki barát, ki ellenség, ki ennek segített, ki amannak, itt a vetést gázolták le, amott a mecseteket gyújtották föl, az ország egyik fele elpusztította az ország másik felét, a szent papok elvesztették zöld turbánjukat, a nagyvezérek hivatalukat, a szultánok és kalifák trónjukat és koronájukat. És hét évig irgalmatlanul ölték és gyilkolták egymást az emberek karddal, nyíllal, dárdával és már régóta senki sem tudta, hogy miért. Hogy egy bolha miatt.

Hét év múlva az Idők Atyja megalégtelte az oktalan vérengzést, kinyitotta a vakok szemét és a süketek fülét, tegyükbe parancsolta a nyilakat, hüvelyükbe a kardokat, Övükbe a handzsárokat és jatagánokat. Az ország egyik maradéka megbékélt az ország másik maradékával, és az ország másik maradéka megbékélt az ország egyik maradékával. Az

emberek megölelték egymást. Allah dicsére ragyogó új mecseteket építettek, a szent papok megint fejükbe nyomták a zöld turbánt, a szultánok a koronát. Az igazságos kalifa pedig nyomban gyülekezetbe hívta a bölcseket és tudósokat, és megparancsolta nekik, hogy rögtön írják meg a hétéves háború ádáz, véres és siralmas történetét minden népek és nemzetek örökké való okulására, arabul és perzsául is, nemkülönben a kínaiak, a zsidók és az indusok nyelvén is, nehogy a késő évszázadok múlva bárki is azzal védekezzen, hogy nem tudta elolvasni.

A bölcsek és tudósok munkához láttak, kérdezősködtek és kutattak, és lassan-lassan mind mélyebbre ásták vissza magukat a véres esztendő rétegeibe, a kettészakadt ország harcán keresztül leereszkedtek a városok és falvak csatározásába, a városok és falvak csatározásából a két szomszéd falu összecsapásának szűk részén keresztülbújva, eljutottak a lemészárolt karavánhoz, attól pedig az agyonvert férj és a meggyilkolt hajcsár teteméhez, egyúttal a két szerencsétlen fickó közös özvegyéhez is. Nyomban katonákat és eunuchokat küldtek érte a névtelen kis faluba, hogy a kalifa trónja elé hurcolják. Az átkozott falut pedig elnevezték a Vérengzések Anyjának.

Az asszony leborult a kalifa előtt, és homlokával a padlót csókolta. És a kalifa parancsára elmondta történetét, és a zokogás zokogásával és a szégyen szégyenkezésével elmesélte, hogyan ölte meg féltékeny ura a hajcsárt, amikor az mecsest gyújtott, hogy annak világánál megkeresse a bolhát, amely a csípések százaival és a marások ezreivel gyötörte, mihelyt elhelyezkedett rajta. És az asszony esküdözött, hogy nem ismerős bolha volt, nem háziállat; gonosz, idegen bolha volt, ő maga vitte haza a bölcs Abu Majub erkélye alól, ott ugrott rá, ott csípte nyakon, és ott rejtőzött el feredzséjének egyik ráncában Allah akarata szerint.

A bölcsek és tudósok nagy álmélkodással és fejük sűrű csóválásával hallgatták. Lelkükben buzgón hálálkodtak Allahnak, hogy így elvezette őket a bolhához és a bolhán túl a bölcs Abu Majub szakállához, minden baj, nyomorúság, keserűség és szenvedés forrásához. És a kalifa nem tudta, sírjon-e, nevéssen-e, büntessen-e vagy irgalmazzon. De nyomban elküldte katonáit Abu Majubért, az asszonyt pedig börtönbe vetette, hogy pókok, patkányok és más tisztátlan állatok mocskos gyülekezetében tűnődjön vétkein mindaddig, amíg a fekete szerecsenek érte jönnek, zsákba varrják, és az udvari csukák csemegéjéül a nagy halastóba fojtják. Ez történt az asszonnyal, aki szép volt a szépek között és haszontalan a haszontalanok között. És senki sem siratta meg; mert az emberek szeméből régen kifogyott már a könny. Elsírták az utolsó cseppet is a hétéves öldöklésben.

Mármost ami a bölcs Abu Majubot illeti, mihelyt meghallotta a katonák dobogását és fegyvereik zörgését, rögtön tudta, hogy a bolha dolgában jönnek érte. Rettenetesen megijedt, és a kalifa haragjától reszketve, hóna alá kapta csodálatos szakállát, hogy fu-tás közben meg ne botoljon benne, kiugrott az ablakon, és hosszú, öreg lábának csodálatos sebességével elinalt a katonák elől. Így futott falvakon és városokon, síkságokon és hegyeken, erdőkön és mezőkön keresztül, üldözői pedig nagy rivalgással és rikácsolással mindenütt nyomában, azonban nyíllövésnyire sem tudták megközelíteni. És már-már úgy tetszett, hogy megmenekül, amikor váratlanul és reménytelenül óriási víz állta útját, haragosan harsogó folyó, amelyet nem bírt átúszni. A katonák pedig félkörbe szédtek körülötte, hogy a folyó mentén se futhasson tovább, se jobbra, se balra, se lefelé se fölfelé. És a kör mindjobban szűkült. Abu Majub látván, hogy eljutott útjának a végére, nagy szorongatásában leroskadt a folyó partján, és hangos kiáltozással fohászolni kezdett:

– Allah az én, segítőm és a Próféta az én védelmezőm!

Ebben a pillanatban óriási elefánt csörtetett ki a bozótból. Magassága nem volt alacsonyabb a Káf-hegy magasságánál, feketesége nem volt halványabb az éjszaka feketeségénél, ormánya, mint a mecset tornya, agyara, mint a mecset oszlopa. Az elefánt fölkapta Abu Majubot, két füle közé ültette, és az álmélkodó katonák orra előtt leereszkedett vele a vízbe. És némely hullámok ijedezően kikerültek, mások alázatosan nyaldosták talpát,

míg átgázolt a folyón. Minden lépése egy mérföld volt és mégis két nap, két éjszaka hurcolta két füle között Abu Majubot, aki a felhők magasságából és a csillagok szomszédságából kémlelte a késedelmes túlsó partot. És amikor végre biztonságos helyre érkeztek, az elefánt letette a földre. Abu Majub pedig meghajolt előtte a hajlongások sokaságával, és így szólt hozzá:

– Elefántok Császára, Agyarak Királya, Ormányok Hercege, hogyan háláljam meg, hogy nyomorult életemet kegyesen megmentetted?

Az elefánt elnevette magát, és nevetése olyan volt, mint forró nyári napon a mennydörgés:

– Régen megháláltad már, bölcs Abu Majub. Akkor, amikor megkönyörültél rajtam, és nem öltél meg, holott megtehetted volna.

Abu Majub álmélkodón rázta fejét:

– Ha te mondd, Állatok Fejedelme, alighanem úgy van. De én nem tudok róla. Mondd meg, ki vagy, hogy nevedet imádságaimba foglalhassam.

Az elefánt másodszor is elnevette magát, és nevetése most olyan volt, mint ezer vízesés félelmetes harsogása. Apró szemével ravaszul ráhunyorított Abu Majubra, és azt mondta:

– Csodálom, hogy nem ismersz rám. Én vagyok a bolha. A te bolhád. A te jóvoltodból híztam, duzzadtam és dagadtam ekkorára.

Abu Majub a csodálkozás csodálkozásában és a némaság némaságában hanyatt esett. És akkor Allah megvilágosította az agyát. A balga bölcs megértette, hogy mindent jóvátehet még, ha gátat vetvén az elefánt tovább való terjeszkedésének, haladéktalanul agyonüti. Hamar föltápáskodott, és körülnézett, nem akad-e keze ügyébe valami husáng, sziklakő vagy céljának hasznos más alkalmatosság. Azonban az elefánt megneszelte a dolgot, fölemelte ormányát, és könnyedén ráfújt Abu Majubra. És könnyed fújása olyan volt, mint a szélvész viharzása és a fergeteg zúgása. És tisztes távolságra elsöpörvén Abu Majubot, az elefánt szörnyű lépésekkel eltűnt a rengetegben. Abu Majub utána akart futni, azonban fáradt is volt, gyöngye is volt, öreg is volt, gyáva is volt és bölcs is volt. Így hát beérte azzal, hogy szomorúan utána nézzen, és nagyot sóhajtson:

– Bolha korában kellett volna!

NAGY BANDÓ ANDRÁS

Öröklét

Elfáradt, szívesebben meghalna
már, mint élne, vergődve,
kínlódva, feszítő fejfájással,
bírhatalan fájdalmakkal,
de nem halhat meg,
nem pusztulhat bele
egy efféle semmiségbe,
mert egykor, valamikor,
évekkel előtte megfogadta,
hogy a lehető legtöbb évet
tölt együtt azokkal,
akikben reményt látott
a halhatatlanságára.

Gyökerek

Persze,
a függetlenségi nyilatkozat,
az alkotmány,
a demokrácia,
a rabszolgaság,
a bevándorlási hivatal,
a szabadságszobor és
a szabadság,
a szesztilalom,
a maffia,
a fegyverhasználat,
csupa újszülött,
de voltak ott még indiánok,
kanyonok, tavak, folyók,
és a mamutfenyőket
sem a bevándorlók ültették.

Fenyőünnep

Ott ültek némán körülötte,
a fáradt család körülülte.
Végre túl voltak már az egészen,
ünnepváró idegeskedésen,
vitakoztak előtte elégszer,
utált volt már kapott könyv és ékszer,
mit sem ért már játék és kalap,
ültek bambán a fenyő alatt.
Már várták a vízkeresztet,
s este, mikor eleget ettek,
lebontották, s tűzre vetették,
maradt pár szalon, megesegették.
Fenyősors: el kellett égnie ahhoz,
hogy öregebb bújjon a fiatalhoz.

BRANCZEIZ ANNA

Vallomást tesz

Hommage à Bárdos László

Íme, a lelki fájdalom.

Szégyellni való néma zokogás.

Veszteségek hálójában vergődő

bizonytalanság. Mindig megkérdezi,

hogyan vagyok, inkább nem panaszkodom.

Irodalmi párbeszéd – *csöpp lendület*

a kételyben. Bármerre indulok, nekem

az utakon ez a hozzávetőleges bizonyosság.

(Székesfehérvár-Budapest, 2016. június 27.)

BÍRÓ JÓZSEF

MEGFORDULT A VILÁG

(- *Boróka Lily Gannonak* -)

2015. április 11.

unokámmá
lett
a
lányom
:
lányommá
az
unokám
:
anyámmá
a
feleségem
:
ma
gam
pe
dig
...

BÍRÓ JÓZSEF

ENGLAND / HUNGARY / TABLET

Oundleban
éppen
reggelizik a lányom
Oundleban
éppen
alszik az unokám
Cambridgeben
éppen
tanít a vejem
Újpestről
feleségem
őrzi a gyermek álmát

(.) A és (..) AZ

- . lányom babusgatja
  - .. unokámat
- . lányom férje tutujgatja
  - .. unokámat
- . lányom anyósa ajnározza
  - .. unokámat
- . lányom apósa ajnározza
  - .. unokámat
- . lányom anyja tutujgatja
  - .. unokámat
- . lányom tanítványa babusgatja
  - .. unokámat

. lányom
apja
is
szívesen babusgatná
szívesen tutujgatná
szívesen ajnározná
.. unokáját

VIHAR JUDIT

„HA A MUNKÁJÁRÓL VOLT SZÓ, KÉPES VOLT BÁRMIKOR BÁRMIRE!”

**Akutagava Rjúnoszuke és Kavabata Jaszunari művészlől és művészetlől alkotott
elképzelései novelláinak tükrében.**

A modern japán próza egyik legkiemelkedőbb egyénisége, Akutagava Rjúnoszuke (1892–1927) a Taisó-korszak (1912-1927) legkiválóbb írója. Alkotóművészetének köszönhető, hogy a modern japán irodalom a világirodalom része lett. Akutagava majdnem kilencven esztendeje halt meg, s napjainkban is sok-sok művét olvassák, alkotásai filmekben és színházi adaptációkban is viszontláthatók. Munkássága egyesíti keletet és nyugatot, az ősi kínai és japán kultúrát és a modern civilizációt. Egész életében borotvaélen táncolt: kelet és nyugat, ősi és modern, élet és halál, realitás és örület, álom és valóság jellemezték életútját.

Idős szülők első fiúgyermeké volt. Akkori szokás szerint szülei képletesen elhagyták, nehogy ártsanak neki. Így aztán soha nem ismerte az igazi anyai szeretetet. Ahogy erről maga Akutagava ír: „Mivel anyám nem sokkal a megszületésem után megbolondult, viszonylag korán nevelőszülőkhöz kerültem (egyik anyai nagybátyám családjába), valódi apámhoz sem fűzött közelebbi kapcsolat.¹” Anyai nagynénje adott otthont neki, aki gazdag könyvtárral rendelkezett, s ezáltal Akutagavának korán alkalma nyílt arra, hogy műveltséget szerezhessen. Mindössze tizenegyedik évét töltötte be, amikor súlyosan idegbeteg édesanyját elveszítette. Egész élete során kísértette ez az esemény, és állandóan rettegett attól, vajon örökölte-e anyja betegségét. „Az emberélet tragédia, melynek első felvonása szülő és gyermek konfliktusa”² – írja később. Tanulmányait kiváló eredménnyel végezte, de csalódott a bifláztató, felesleges ismereteket adó iskolarendszerben. Angol-szakos tanárnak készült, s már diák korában irodalmi folyóiratot adott ki barátaival, a naturalizmus tömeges elburjánzása ellen. A *Sinsicsó* 'Új gondolat' (először 1907) című folyóirat kiadásával négyszer is megpróbálkozott. Ebben a folyóiratban jelentek meg a kor nagyjainak írásai, így *Tanizaki Dzsunicsiró*, *Simazaki Tószon* alkotásai is, itt búcsúztatták a korszak kiemelkedő íróját, *Nacume Szószekit*.

Írásai nem cizellált ecsetvonások, hanem kemény kézzel megfestett tusrajzok. Művészi törekvése *Macuo Basó* felfogását követi: „A parányiba sűríteni a végtelent, a pillanatban meglelni az életet.”³ Akutagava művészi alkotóereje tehát visszafogottságában rejlik. Művészi ábrázolásmódja a szkepszis és a groteszk ötvözése, amely eredeti hangnemet kölcsönöz írásainak.

Alkotói munkásságát négy korszakra osztja az irodalomtörténet. Az 1912-től 1914-ig tartó időszakot a tanulóévek, a nyugat felé fordulás jellemzi, de gyakran a múltból keres analógiákat. 1915-től 1917-ig írt műveiben az emberi lélek belső rezdüléseinek ábrázolására fordít figyelmet. 1917–1921 között megjelent írásai az emberi önzéssel, az erkölccsel és a vallással foglalkoznak. 1921–1927 közötti idő kritikai korszaka, filozófiai tárgyú művei egyes

¹ Akutava: Halottaskönyv, In: Akutagava Rjúnoszuke: A vihar kapujában. Scolar, Bp. 2007, 189.

² Akutagava: Egy örült élete. In: Akutagava: A hottoko álarc. Magvető, Bp. 1979, 380.

³ Macuo Basó Legszebb haikui. Fortuna–Printer Art, Bp., 1996., 11.

szám harmadik személyben írónak, a korabeli japán viszonyok éles bírálata csendül ki belőlük.

Különösen harmadik korszakában vetődik fel Akutagavánál a 20. század íróinak nagy kérdése: mi ér többet, az élet, vagy a művészet, mi az író feladata ebben az átmeneti korban. A *Móri tanár úr* című 1918-ban íródott elbeszélésének hőse a szánandó és egyszerismind nevetséges angoltanár, a gyerekek csúfolódásának céltáblája. Móri tanár úr, bár bizonytalan önmagában, önmaga tudásában, mégis életének egyetlen célja az, hogy akármilyen körülmények között is teljesítse a vállalt feladatot. „Ha valóban léteznek született pedagógusok, akkor ő igazán az volt. Számára az angol nyelvtanítás olyan fontosnak számított, mint a levegővétel, képtelen lett volna akár csak egy pillanatra is abbahagyni. Ha erőszakkal abbahagyatták volna vele, – mint a növény, amely nem jut csapadékhoz, – virágzó életerejére azon nyomban elillant volna. Hát ezért kell neki minden este eljönnie a kávézóba, hogy egy csésze kávéért hivatásszerűen angolt taníthasson! ... Eszembe jutott, annak idején, hogy kételkedtünk a tanár őszinteségében, kicsúfoltuk, azt képzeltük, hogy csak a fizetésért tanít; most már tudom, hogy a lelkem mélyén csak pirulhatok tévedésemért. Ha arra gondolok, hogy szenvedhetett Mori tanár úr a rosszindulatú pletykák miatt: azért tanít, hogy „agyonüsse az idejét”, hogy „fizetést kapjon”. És mégis, a szenvedések ellenére megingathatatlan maradt: ugyanabban a keménykalapban, lila csokornyakkendőben elrettenthetetlenül olvas és fordít tovább, s mindezt bátrabban teszi, mint Don Quijote a csatába menet. Néha azonban tekintetén átsuhan egy könnyörgés, amellyel tanítványai felé fordul, de az is lehet, hogy minden emberhez, akivel csak találkozik, együttérzésért fohászkodik a tekintetével.”⁴ Az elmagányosodott Don Quijote-i alkat töretlenül és elszántan teszi a dolgát szinte a sírig. A célért mindent vállalni kell, mondja az író. Móri tanár úr hasonlít az orosz irodalomból megismert „kisember”-re, akinek megformálására nagy hatással voltak *Gogol*, *Dosztojevszij* alakjai. Mindegyikük magányos és töretlen szélmalomharcot folytat a romlott erkölcsi törvények, a kegyetlen társadalmi viszonyok ellenében.

Akutagava érzi magányos hőseinek hiábavaló harcát, s így egyértelműen mindig és mindenütt a művészetet tartja elsődlegesnek, amiért meg kell szenvedni úgy, ahogy József Attila is vallja a mottóul idézett magyar népdallal: „Aki dudás akar lenni, pokolra kell annak menni.” Akutagava számára az alkotás mindennél fontosabb. Már húszéves korában a művészet fontosságát hangsúlyozza: „Baudelaire egy sora többet ér egy ember életénél.”⁵

A *pokol kínjai* című 1918-ban íródott elbeszélésében, – melyet *Maszamune Hakucsó* irodalomtörténész Akutagava legjobb művének ítélte – a zsarnok uralkodó megparancsolja a festő Josihidének, hogy fesse meg a pokol kínjait. Eközben a császár beleszeret Josihide lányába, de a lány megpróbál ellenszegülni. A császár pedig tovább ostromolja. Ekkor bízza meg a császár a festőt a pokol kínjainak megfestésével.

„– A *pokol kínjai* című paravánra festett kép miatt bátorkodom felségedhez fordulni, melynek elkészítésére császári méltóságodtól kaptam parancsot. Éjt nappallá téve fogtam az ecsetet a kezemben, megpróbáltam őszinte szívem mélyéből a legjobban megcsinálni a képet. Kínlódtem, küszködtem, és nyugodtan mondhatom: a kép legnagyobb része elkészült a parancsnak megfelelően.

- Rendben van. Meg vagyunk veled elégedve.
- Nem, egyáltalán nincs rendben – válaszolta Josihide kissé ingerülten, miközben szemét lesütötte. – Lényegileg kész, csak egy valamit nem tudok megfesteni!
- Micsoda?! Te nem tudod megfesteni?
- Így van. Nekem mindent látnom kell, mielőtt megfestem. Ha nem látom, képtelen vagyok megfesteni!

⁴ Akutagava: A vihar kapujában. Scolar, Bp. 2007, 96.

⁵ K. Reho: A modern japán regény. Nauka, Moszkva, 1997, 138.

– Szóval, ha meg akarod festeni a pokol kínjait, akkor látnod kell hozzá a poklot!
– Így van, fenség. Néhány évvel ezelőtt hatalmas tűzvészt láttam, és ennek alapján festettem meg a képen az izzó pokol tüzes lángnyelveit...

Hallottam már másoktól, hogy ha ez a férfi a képeiről kezdett beszélni, szó szerint olyan lett, mintha megőrült volna, és valóban, ebben a pillanatban is kérem, iszonyatosá vált a tekintete!

– A hintóban elbűvölő, karcsú törzsű lány ül, a hatalmas tűz lángjai belekapnak fekete hajába, szemöldökét összevonja, arcát szinte mindenütt füst borítja, s közben rettenetes kínokat kell kiállnia. Könyörögve tekint fel az égre. Kezével a bambuszfüggönyt szaggatja, talán így próbál védekezni a rázúduló szikraesőtől. Tíz-husz különleges ragadozó madár csőrét kitátva köröz fölötte. Igen, ezt a hintóban ülő karcsú szépséget valamiért sehogy sem tudom megfesteni!...

A festő rikítóan vörös ajka most úgy reszketett, mint akit magas láz gyötör, s eközben mintha álmában beszélt volna:

– Ezt nem tudom megfesteni! – mondta, majd váratlan hirtelenséggel tiszta erőből tört fel belőle. – Égessék el a szemem láttára azt a fehér pálmalevelekkel fedett hintót!”⁶

Josihide Fausthoz hasonlóan a műalkotás kedvéért képes eladni a lelkét. Vagy talán még többet tesz ennél, tulajdon leányát áldozza fel a művészet oltárán. És valóban, Josihide szeme láttára égetik el legféltettebb kincsét, a leányát, de a festő még ekkor is túllép személyes fájdalmán, tragédiáján. Minden porcikájával a különös látványt szívja magába, hogy kivételes szépségű alkotást tudjon létrehozni. A csodálatos kép elkészül, a művész pedig végez magával, eltemetik saját kertjében, de ma már mindent moha borít, alakja a névtelenségbe süllyedt, sírját befedte az enyészet.

Tehát a valóság leképezése, az így megalkotott mű a legfontosabb Akutagava szerint. Minden más eltörpül mellette. Vlagyimir *Grivnyin* ezt írja erről: „Amikor A pokol kínjait olvassa az ember, óhatatlanul is a Michelangelóról szóló legenda jut az eszébe. Állítólag keresztre feszített egy ifjút, hogy hüen meg tudja festeni Krisztus szenvedéseit.”⁷ Akutagava szerint egyszerűen képtelenség az alkotás során a forma és a tartalom szétválasztása, a kettő együttesen, szoros összefüggésben létezik. Az ösztönös alkotó helyett a tudatosan előre tervező művészt tartja az igazán nagy alkotónak. Ebben a művében is a fejezetek száma, a mű precíz megszerkesztése annyira előre kigondolt, mint a kristályok rácsozata. Akutagava azért festőt állít a mű középpontjába és nem író, mert egy kép megfestése által látványosabban tudja bemutatni művészetfelfogását.

Bár Akutagava és *Tanizaki* mindketten a valóság reális lefestését tartják fontosnak, mindketten a naturalizmus ellen léptek fel, Akutagava mégis polemizál Tanizakival, aki a történetet, a cselekmény leírását érzi az alkotás során a leglényegesebbnek. Akutagava szerint a tökéletes mű a legfontosabb, míg Tanizaki jellegzetes plasztikus stílusa, hedonisztikus életábrázolása azt bizonyítja, hogy az emberi szenvedélyek vérbő lefestése, a túlfűtött erotika, a szavak démonikus ereje áll mindenek fölött. Az 1955-ben Nobel-díjra jelölt Tanizaki az oly gyorsan elillanó szépséget igyekszik megragadni, maradandóvá tenni. Szerinte, ha a szépség eluralkodik, akkor eltorzul a gondolat, elhatalmasodnak a gonosz, zsarnoki érzések, melyek élvezettel pusztítanak.

A Nobel-díjas *Kavabata Jaszunari* (1899–1972) már első sikeres elbeszélésében, *Az izui táncosnőben* más elképzeléseket fogalmaz meg, mint Akutagava. A művész, a művészet és az élet szépsége közül az utóbbi esztétikumát tartja legfontosabbnak. Ennek az elképzelésének ad hangot az ifjú táncosnő bemutatásakor:

---

⁶ Akutagava: A pokol kínjai. In: Akutagava Rjúnoszuke: A vihar kapujában. Scholar, Bp. 2007, 130-132.

⁷ В.С. Гривнин: Акутагава Рюноске. Издательство Московского Университета, М. 1980. стр. 121.

„A táncosnő tizenhét évesnek látszott. Számomra eddig ismeretlen, régi stílusú, különös formájú frizurát viselt. Bár dús hajától ovális, fenséges arca a valóságosnál kisebbnek tetszett, mégis csodálatos harmónia sugárzott belőle. Hajának díszes pompája olyan érzést keltett, mintha egy réges-régi kínai képen ábrázolt nőalak elevenedett volna meg előttem.”⁸

Amikor pedig az ifjú szerelmes diák, – aki a japán irodalomra oly jellemző *vatasi sószeccu* formában, egyes szám első személyben beszéli el a történetet, – meglátja kedvesét a szabad ég alatt fürdőzni, az ifjú női test látványának szépségéről himnikus hangnemben szól: „Egyszer csak váratlanul egy ruhátlan nőalak suhant át a gőztől gomolygó vízen, mintha futna kifelé. S lám kiugrik az élesen kirajzolódó patakpartra. Bizonyára nem volt ott öltöző, kinn hagyhatta a ruháját, s most ott áll meztelenül, két karját kinyújtja, valamit kiált. Még törülköző sem takarja, teljesen meztelen. A táncosnő az! Ahogy megcsodálhattam ifjú, illatos császárfához hasonlatos karcsú lábát, hófehér testét, úgy éreztem, szívem kristálytisza forrásvíz járja át, s megkönnyebbülten sóhajtottam föl, aztán boldogan mosolyogtam. Hiszen még gyerek! Igazi gyerek teljes valójában, úgy, ahogy van, meztelenül, a nap sugaraiban lábujjhegyen ugrándozva! Amint észrevett engem, arca rögtön örömtől sugárzott. Boldogságom felhőtlen volt! A fejem teljesen kitisztult. S a mosoly nem hagyta el ajkamat.”⁹

A táncosnő látványának gyönyörűségét Kavabata ugyanolyan extatikus módon érzékelteti, mint ahogy a gyönyörűség pusztulását, a pokol kínjait Akutagava *A pokol kínjai* című elbeszélésében. Míg azonban Kavabata megelégszik a látvány szépségével, Akutagavánál a kép, legyen az gyönyörű vagy borzalmas, eszközt jelent, az alkotás megteremtésének hiteles alapját.

Kavabata későbbi pályája során is, így például a *Szépség és szomorúság* (1975) című regényében ezt a megállapítást erősíti meg. Így ábrázolásmódjában sokszor érezzük azt a nosztalgikus érzést, amelyet már a Heian-korszak (794-1186) alkotásaiban is tapasztalhatunk, a *mono no aware* dekadens édesbús melankóliáját. Számára egyáltalán nem a mű a fontos, sokkal inkább az élet szépsége és a szépség élvezete. Ezalatt nemcsak a szerelmet, a női szépséget érti, hanem a folyton változó japán táj szépségét is. A regény szerelmi háromszöveget ábrázol, Oki, az író 21 év után elmegy Kiotóba, hogy ott hallgassa meg az újévi harangokat, s találkozhasson régi szerelmével Otokoval, aki a férfiakból kiábrándulva Keikóval, festőnő tanítványával él együtt. Megcsodálják a Kacura villa csodálatos kertjét, a gyönyörű sziklákat, de ez a szépség állandóan változik, hiszen a természet viszontagságai hatnak a tájra. Változik a tájat megragadó festmény megítélése is Kavabata szerint, hiszen semmi sem élhet örökké. Ez vonatkozik az általa legtöbbször értékelt szerelmi kapcsolatra is. Úgy véli, hogy két ember érzelmeinek találkozása az a pillanat, amiért érdemes élni.

Az 1968-ban elmondott Nobel-elbeszélésének már a címe is Kavabata előbbi felfogásáról árulkodik: *A gyönyörű Japán és én*. Nobel-elbeszélésében az író részletesen is kifejti művészi hitvallását, hogy pontosan mit ért a négy évszak változásában megnyilvánuló japán táj, és az ebben gyönyörködő és tevékenykedő japán emberek életének esztétikumán.

„Dr. Jasio Jukio, az antik és modern, a keleti és nyugati képzőművészetek tudósa, a japán képzőművészetek jellegzetességeit egy tömör mondatban így fejezi ki: „Hóesés, holdragyogás, virágnylás – legigazibb barátaink.” Ha a hó szépségét élvezzük, ha a teliholdban gyönyörködünk, ha a virágnylást csodáljuk, tehát a négy évszak időről időre ismétlődő pompája nyugöz le bennünket, akkor tulajdonképpen a szépséggel való véletlen találkozás boldogságának pillanata érint meg, úgy érezzük, hogy most vagyunk vele legjobban eltelve, s azt kívánjuk, hogy örömmel társunkkal megoszthassuk. A szépség érzése, azt hiszem, az ember számára feledhetetlen, erős csábítás. Ekkor a „barát, társ” szó értelme kitágul, többet jelent már, annyit tesz, mint „embernek lenni”. A „hóesés,

⁸ Kavabata: Az izui táncosnő. In: Nagyvilág XLIX. Szám 2004/10, 779.

⁹ Kavabata: Az izui táncosnő. In: Nagyvilág XLIX. szám 2004/10, 785.

holdragyogás, virágnylás”, a négy évszak időről időre változó szépségét kifejező szavak, amelyek magukban foglalják a japán hagyományt, a hegyet, folyót, fát, fűvet, az egész természet mindmegannyi megnyilatkozását és az emberi érzéseket.”¹⁰

A művészt azonban Akutagava is, Kavabata is gyarló embernek ábrázolja. Josihide, a festő nemcsak küllemében visszataszító, de jelleme is utálatot kelt környezetében, önteltsége, önzése és kíméletlensége miatt mindvégig magányos. Kavabata művész hősei is mindig magányos figurák. Nem visszataszítóak, mint Josihide, de nem érti meg őket senki, csak a szerelem az, amikor egy röpke pillanatra megértésre, társra találunk.

A Nobel-elbeszélésben Kavabata hivatkozik Akutagavára. Nemcsak művészetfelfogásával polemizál, hanem azt is leírja, hogyan távozott el fokozatosan az ösztönösen létező életerő a súlyosan idegbeteg íróból, Akutagavából. Kavabata többször is idézi íróársát, sőt azt is megjegyzi, hogy egy korábbi tanulmányának címét is az egyik hátrahagyott Akutagava írásból kölcsönözte, amely így szól, *Utolsó percek pillantása*. Kavabata átérzi Akutagava bonyolult helyzetét abban a korszakban, amikor több volt a változás, mint az állandóság, amikor az erkölcsi, esztétikai értékek tótágast álltak, amikor igazán emberként élni egyre nehezebbnek, egyre rettenetesebbnek látszott. Kavabata idézi Akutagava kései sorait: „Életem a beteg idegzetű világban olyan, mint a jég, hideg és áttetsző...Nem tudom, hogy mikor határozom el magam arra, hogy öngyilkos legyek, bár a természet számomra mindennél szebb. Bizonyára kinevetik majd ezt az ellentmondást, hogy a természet szépségét szeretem a legjobban, s mégis öngyilkos akarok lenni. Azonban a természet szépsége utolsó perceim pillantásában tükröződik.”¹¹

Az ellentmondásos kor konfliktusai, a családi problémák megrendítették Akutagava idegállapotát. Ahogy maga is írja: a század betegségeibe betegedett bele. Egyik legjobb íróbarátja, *Arisima Takeo* öngyilkosságának negyedik évfordulóján, 1927-ben megírja búcsúlevelét, és szokottnál nagyobb adag veronállal véget vet életének. A II. világháború végéig műveit betiltják Japánban.

Kavabata már említett az „Utolsó percek pillantása” című munkájában elutasítja nemcsak Akutagava öngyilkosságát, hanem általában mindenfajta öngyilkosságot: „Akármennyire is elidegenedünk a világtól, az öngyilkosságnak nincs értelmi formája. Bármilyen jó cselekedetet is követett el az az ember, aki öngyilkos lett, mégis távol van a szentek birodalmától.”¹² Ennek ellenére 1972-ben, hetvenhárom éves korában ő is, akárcsak Akutagava, a japán öngyilkos írók sorsát választotta. Gázzal mérgezte meg magát.

Irodalom:

Akutagava Ryūnosuke Zenshū. Kadokawa, Tōkyō, 1967-69.

Akutagava Hiroshi, Yoshida Seiichi: Akutagawa Ryūnosuke. Tōkyō, 1967.

Akutagava Ryūnosuke sakuhin kenkyū. Tōkyō, 1959.

Bungei tokuhon Kawabata Yasunari, Tōkyō, 1977.

Gessel, Van C.: *The Sting of Life: Four Contemporary Japanese Novelists*. Columbia Univ. Press, 1989.

Grivnin, V. S.: Akutagava Ryūnosuke. Izdatel'stvo Moskovskogo Univ., 1980.

Hasegawa Izumi: Kawabata Yasunari bungakue no shiten, Tōkyō, 1971.

Hayashi Takeshi Kawabata Yasunari kenkyū. Tōkyō, 1976

Inamura Hiroshi: Kawabata Yasunari, geijutsu to byōri. Tōkyō, 1975.

¹⁰ Kavabata: A gyönyörű Japán és én. In: Magyar Napló XI.évf. 11. szám 1999/11, 24-25.

¹¹ Kavabata: A gyönyörű Japán és én. In: Magyar Napló XI.évf. 11. szám 1999/11, 25.

¹² Mint 11. lábjegyzet

Kawabata Yasunari Zenshū. Shinchōsha, Tōkyō 1969-74.

Kawashima Itaru: „Jigokuhen”. Kokubungaku 1970. vol. 11.

Keene, Donald: Down to the West: Japanese Literature in the Modern Era, 2 vols. Holt, Rinehart&Winston, 1984.

Nakamura Kiichirō: Akutagava Ryūnosuke. Kaname Shobō, Tōkyō, 1954.

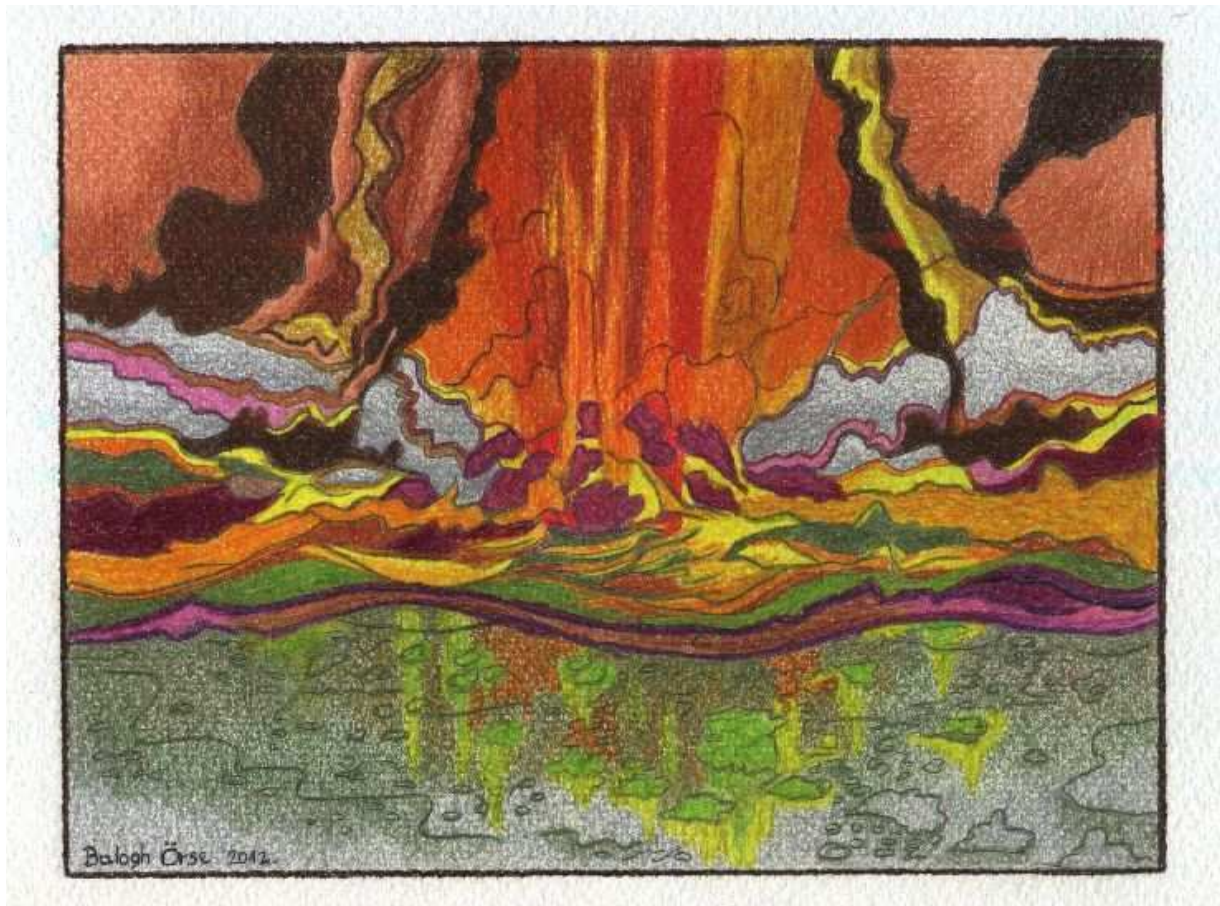
Nihon no kindai bungaku 1-3. The Fukuoka Unesco Association, Maruzen Books, 1997.

Ogasawara Masaru: Akutagava to watakushi shōsetsu. In: Kokubungaku 1970. vol. 11. pp. 122-126.

Tsuruta Kin'ya: Akutagava Ryūnosuke and I-Novelists. Monumenta Nipponica. Vol. 25. 1., 2. Tōkyō, 1970. pp. 13-27.

Ueda Makoto: Akutagava Ryūnosuke. In: Ueda Makoto: Modern Japanese Writers. Tōkyō, 1976.

Vihar, J.: A japán irodalom rövid története. Budapest, Tankönyvkiadó, 1994.

BALOGH ÖRSE: *Fénynyaláb*, pasztell, 17x22 cm

VIHAR BÉLA

Panaszom hegedűszóló

Ha nem kell senkinek, visszaadom Istennek aki adta
Legyen egyedül a fa, hulljon le ágaival együtt.
Véres pusztában összetört térdel bukik el a gondolat.
Pedig az őserdő levelein pihentünk egykor,
együtt ettük a madárral az erdő magját,
de ahová menni akarok
megölt emberek ülnek az ajtóban sorba,
háborúban nevelt fel anyám engem a világnak,
bölcsumre a csók bosszútól volt férges,
párnám alá kést dugtak, dajkámnak nevezték
és rajta szenderültem első álmom tejképebe
és a kilehelt méreg legyezte a mezőről homlokom ártatlan kis cipóját
kerestem is apám meleg térdét,
de szájából vér csepegett idegenben.
Hosszú nadrágot kopogtat már lábamban a csont.
Váltsátok meg a hazugság völgyéből fiatok!
Hová vigyem életem erejét, hogy igazat tegyek!
Ifjúságom álmait fel akarom írni az idő táblájára,
panaszom hegedűszóló, hol az Atyám háza?
Engem öl meg a lezuhanó kő. Nem kaptam én semmit, csak kevés mosolyt a számra
igen-nem görbe uccáján magam kísérvé, temetni önmagamat
vaknak hályogával leterítve céltalanul,
mert egyedül vagy és kinek beszélsz,
erre majd arra húzza vonóját, napjait az idő,
és behúzott kapuján az estének
minden elmegy.
Az állásnélküli tekintete a messzeszálló sugár?
vagy ki boltjára a halotti redőnyt lehúzza utoljára
és a revolver mágus-szemében felcsattan a villám?
Süss ki gyermeki világosság, süss ki!
Vagy rántok egyet vállam bánatán, olyat mint a káromkodás,
aztán fütyörészve elmegyek az erdő mellett
akár a gazdátlan kutya, valami örök illat csábító fuvalma után,
bánom is én mit mondanak,
bot lesz a kezemben
talpam alatt országok filmszalagja szalad szabadon,
várnak a városok kőtemplomai,
vízesések csodálnivaló tánca,
múpaloták freskószárnyai,
álmodj Párizs! lobogj Berlin!
jön az útszéli csavargó, tömegek apostola,
relativitás kabalistája, spiritiszta szent és misztikus énekes,
kinek éhes szegolyóján mint a forgó földön
meggyulladt lámpás ég: a Nihil.

MOSONYI KATA

Elixír

a megtúrt szavak közt guberálva
a jelen csak rést üt a léten,
az öröklét sebezhetetlen marad;
a halál éket ver a szótörmelékben,
s diribdarabjainkból egészet farag

Őszi nocturne

vérzik az égbolt
bíbor a bánat
sárga avar föld
nyári gyepágyat

fűszeres dallam
libben a légben
átfon az emlék
reszket a létem

lázás a tájék
nincs ki segítsen
árva vitézként
bámul az Isten

Téli kép

Mennyei paplan felrázva,
hasad az égbolt tárháza,
szikrázó csillag szurkál már,
százezer kristály táncot jár.

Jeges utcában linkócik,
csizmájuk talpa jól siklik.
Bogiek szánja csusszan már
visszhangzik lám a hét-határ.

Tarka kis kígyók szálldosnak,
füstsárkányok mardosnak,
dombról röppen a lópokróc,
Marci gurul, mint hógombóc

Overallokban orkánfik,
sivítva szállnak, épp most itt.
Hőemberre széncinke száll,
Fanni szeméből néz a táj.

JENEY ANDRÁS

Szüleim sírjánál

Testük por, s hamu már, mégsem fog rajtuk enyészet;
Titkot rejt a kereszt, kőlapon áttör a fény.
Tárt kapu már csak a sír, lásd, ők a magasba felértek,
Hirdeti földi utuk: van neked is menedék.

Holtak hamva felett

Nem voltál, – de ma élsz? Magad ásod a földbe a tested.
Kergetsz kriptareményt, hajszolod perc örömét.
Tán vagy, – ám mire mégy? Éjjel elkérik a lelked.
Voltál, – s lám mi levél... Sír vigyorog feketén.
Rajta nem őriz a kő. Te vigyázz, hova jutsz el örökre.
Holtak hamva felett életet énekelek.

Testté lett

Nem te szerettél. Téged ölelt át akkor az Isten.
Jézus a csókja, istállószagod elfogadója,
Isten hús-szive, széna a jászolban, hogy ehess, és
lábad alatt a szalma-alom, hogy rajta pihenhess.

ZENE, ZENE, ZENE

UJHÁZY LÁSZLÓ

(nyug. műszaki ig.h. Magyar Rádió)

Kihalt szellem-kastély?

Amióta az egykori virágzó Magyar Rádiót sikerült karcsúsítani (azaz leépíteni), azóta egyre gyakrabban olvashatunk a sajtóban arról, hogy mi legyen a korábbi épületek sorsa. Az erre vonatkozó álmok és tervek, - melyek olykor szenzációs valóságként jelennek meg a napi sajtóban, hogy azután hamarosan feledésbe merüljenek és újabb ötleteknek adjanak helyt, - minden esetben abból a feltételezésből indulnak ki, hogy a Rádió épülete már egy kihalt szellem-kastély, melyben semmi érdemleges nem történik, ami persze hatalmas tévedés. Az kétségtelen, hogy a Pagoda, - amely korábban a hazai kulturális élet egyik emblematikus találkozó helye volt – többnyire üresen tátong, ám mögötte ott van a legendás 6-os stúdió, mely az ország egyik meghatározó együttesének: a Magyar Rádió Szimfonikus Zenekarának otthona. A mai akusztikai szemlélet szerint zenekari próbateremként jól használható, a közeli határfelületek biztosítják a szükséges „kereszhallást”, rövid utözengési ideje pedig segíti a pontos játékot, hiszen a teremnek nincsen elkenő, összemosó hatása. Akusztikai tervezője a Nobel díjas Békésy György, s ha maga az épület építészeti szempontból nem túlságosan jelentős, ám már több, mint 80 éve hűségesen szolgálja a magyar zenekultúrát, sőt annak egy meghatározó „szentélye”, arról nem is szólva, hogy gazdag története során kik fordultak és ma is fordulnak meg falai között. Mert a próbák és felvételek szerencsére ma is rendületlenül folynak tovább.

Közvetlenül a Pagoda mögött ott találjuk az 1-es stúdiót, mely 1928-tól a Rádió első zenei- és hangjáték stúdiójaként ugyancsak történeti helyszíne a Rádiónak. A zene és a próza meglehetősen eltérő igényei szerint változtatható akusztikáját még a harmincas évek külföldi szakmai hírességei is megcsodálták. A háború után évtizedeken át a Rádió legjelentősebb hangjáték stúdiója volt, míg az elmúlt évek egyik megdöbbentően intenzív intézkedése szét nem dülte. Az 1-es és a 6-os a magyar kultúrának olyan meghatározó értéke, hogy jövőbeni megóvásuk nem lehet kérdéses. Ha a legújabb változat beteljesül és a Magyar Nemzeti Múzeum kapja meg az épületek egy részét, akkor ez biztosítékot is jelenthet e stúdiók – és általában a rádiózás történeti értékeinek – szakszerű megóvását illetően. (E sorok írója pl. már többször próbálkozott a 6-os „akusztikai és kulturális műemlékké” nyilvánításával, ám sajnos sikertelenül, s bár ez a megjelölés felelne meg a valóságnak, úgy tűnik nem divatos kategória.) Az 1-es pedig megérdemelné, hogy a légtéréből az idők folyamán kiszakított részek kibontása nyomán ismét eredeti nagyságában jelenhessen meg, helyet adva pl. a Rádiómúzeumnak.

A szomszédos Eszterházy palotában találjuk a Rádió Márványtermét, mely a zenei közönségkapcsolat szempontjából jelentős kamaraterem. Mellette két, szigorúan a műemléki szempontok szerint épült stúdióval, melyek az ország legkitűnőbb hangtisztaságú felolvasó stúdiói. (Persze kit érdekel ma a prózai adások hangtisztasága, az ilyen „idejétmúlt”

fogalmakat ne is említsük, amikor másutt irodahelyiségből átalakított, kongó prózai „stúdióban” is készülnek felvételek.) Ugyancsak itt található a hangrestauráló stúdió, melyben igen komoly és szakmailag igényes munka folyik a régi hanganyagok megmentése érdekében. A palota egyik felső szintjén egy újabb jelentős terület a Rádióénekkar otthona. (Sajnos egy ugyancsak elhamarkodott és szakmaiatlan döntés a kórus létszámát jelentősen lecsökkentette, azzal a jelszóval, hogy „az oratóriumokat majd oldják meg kiegészítővel”, mert a döntőkhöz halvány fogalmuk sem volt arról, hogy milyen komoly munkát jelent egy kórus hangzásának kialakítása, a hangok szólamokká történő összecsiszolása. Ez is jelzi, hogy a döntések mögött olykor milyen „megalapozott szakmai” háttér van.) Függetlenül attól, hogy a jövőben a kórus létszámát – remélhetően - sikerül-e méltó módon kiegészíteni, annak megfelelő elhelyezése, s kulturált környezetének kialakítása fontos feladat. Az elmondottakból következik, hogy az Eszterházy palota rádiós funkcióinak esetleges áthelyezése nem egyszerű, ezért megfontolt döntésekre lesz szükség.

Ennek az épületnek van azonban egy szomorú epizódja is: sok éven át egyik helyiségében működött a Rádió elektroakusztikus-zenei stúdiója. Ezt a műfajt lehet szeretni, elutasítani, vagy csak éppen megtűrni, ám kétségtelen, hogy korunk zenei életének egy fontos szegmense. Maga a műfaj eléggé szorosan kötődik a rádiószervezetekhez, amit az is jelez, hogy Európában az első ilyen stúdiót a Kölni Rádióban hozták létre 1953-ban. Ugyan e stúdiók fenntartása a rádióknak költséget jelent, főként az újabb és újabb eszközök beszerzését illetően, ám ugyanakkor részben megtérül a különböző műsorszignálok, hangjáték zenék és effektusok helybeni elkészítése által, nem is szólva az erkölcsi értékről, a nemzetközi zenei kapcsolatok egyik lehetőségéről. A Rádió stúdiója e műfaj egyik legfontosabb hazai letéteményese volt, ugyancsak jelentős külföldi kapcsolatokkal, s az itt készült kompozíciókat olyan nevek fémjelzik, mint pl. Decsényi Jánosé, aki a stúdiót éveken át irányította. Ám az első nagy rombolási hullám alkalmával a stúdiót egyik pillanatról a másikra megszüntették, s hogy ezzel milyen kárt okoztak a hazai zenei életnek, az a döntőket nem érdekelte.

A két újabb épület közül az üzemépület építészeti szempontból valamivel szerencsésebb, mint az irodaépület, bár a Nemzeti Múzeumot tükröző üveg homlokfalát mindig kétkedéssel szemlélem, hiszen minek nézzem – az egyébként is vitatható – tükörképet, ha az eredetiben is gyönyörködhetek. Ám az üzemépület ma is jelentős, mert a Rádiómúzeum és legfelső szintjének korszerű műsorstúdiói mellett többek között kiszolgáló helyiségeivel együtt itt található a Rádió Archívum felbecsülhetetlen értékű gyűjteménye. A magyar kultúra és hangfelvételi múlt hangzó értékeit őrzik itt, gondosan kialakított klíma és tűzvédelmi körülmények között. Persze a „hozzáértők” részéről már elhangzott: minek egy analóg archívumot őrizgetni, mikor ugyanez digitális formátumban sokkal kisebb helyen elfér. Csakhogy a digitalizálás divatos bűv-szavának hangoztatása mellett egyről felejtkeznek el: az analóg hanganyagok digitalizálása nyomán létrejött másolat mindig gyengébb minőségű, mint az eredeti, mert ez az analóg technika hibái mellett már a digitális technika hibáit is tartalmazza. Az eredeti hanganyagok szakszerű megőrzése tehát nemcsak törvényi, hanem technikai szempontból is indokolt. És ha az Archívumnak költöznie kell, akkor kérdés, hogy hová? Remélhetőleg semmi esetre sem egy hatalmas, mindent magába foglaló központi archívumba, mert egy nemzetközi konferencián már több évtizede elhangzott: a nemzeti archívumok centralizációja azért nem javasolt, mert egy robbantásos akció nyomán egy szakterület teljes nemzeti kincse mehet veszendőbe. Ez a veszély pedig ma aktuálisabb, mint korábban bármikor!

A másik újabb épületet: az irodaházat – bár tervezőjét nem szeretném megbántani – ebben a környezetben jobb lenne elfelejteni. Ám ha helyét „történeti” szempontok szerint akarnánk hasznosítani, akkor oda a korabeli lovarda épületét kellene felhúzni, oromzatán a vágató paripa szobrával. Ehhez képest tehát sokkal szerencsésebb az a terv, hogy az épület helye parkosítva legyen, mert ezáltal a szomszédos paloták épületei méltóképpen kibontakozhatnak

környezetükből. (Az persze egy másik kérdés, hogy az épület által magába foglalt és az ötvenes évek szellemét őrző „biztonsági stúdió” a bontáskor hogyan robbantható szét, mert jól emlékszem, hogy az irodaház építését megelőzően „atombiztos” beton falairól még a legizmosabb légkalapács is pingpong-labdaként pattant vissza, s e betonkolosszus kényszerűségéből ezért is maradt az új épület egyik szárnyában.)

Az 1960-ig több részletben átadott Szentkirályi utcai fronton épült tizenkét új stúdió között kétségtelenül legértékesebb és legszebb a 22-es, melynek nagyságrendje a hatoséval azonos. Sokcsatornás felvételekre is alkalmas technikai felszereltsége – és a kitűnő magyar muzsikusok – napjainkig vonzzák a külföldi filmgyárakat, mivel filmzenék készítésére a rendszer kitűnően megfelel. A többi stúdió sorsa – melyek között a kis felolvasóktól a nagy hangjátékig minden megtalálható – egyelőre nem szerepel a tervekben. Ez év tavaszán azonban egy nagyon ígéretes tanulmánytervet mutattak be a Színház- és Filmművészeti Egyetemen arra vonatkozóan, hogy a Rádió épülettömbjét hogyan tudná hasznosítani a jelenleg meglehetősen sanyarú terem-és stúdió körülmények között működő intézmény. Az újabb fejlemények értelmében most már csak a Szentkirályi utca frontján működő stúdiók és irodák jöhetnek szóba, ám az egyetemnek feltehetően ez is nagy segítséget jelentene. Az öt emeletnyi irodát még évekkel ezelőtt hirtelen és rohammunkával kellett kiüríteni, - melleleg a nagy sietségben ezért rengeteg hasznos rádiótörténeti dokumentum került a szemetes konténerekbe – hogy azután az épület azóta is üresen amortizálódjon. Ez is jól mutatja, hogy az átgondolatlan össze-vissza kapkodás, az újabb és újabb ötletek felbukkanása, majd eltűnése milyen károkat okoz az országnak. S hogy a dolgok alapos megfontolása mennyire hiánycikk manapság, azt pontosan ez az épület sorsa jelzi: míg az utca egyik oldalán lezárt, elhagyott stúdiók és irodahelyiségek árválkodnak várva a szebb időkre, addig a túloldalon az ország egyik legrégebbi és sikeresen működő egyeteme napi küzdelmet folytat a teremhiánnyal. Egyébként meggyőződésem, hogy a Nemzeti Múzeum, a Rádió és az egyetem együttműködése kialakítható lenne úgy, hogy az valamennyi fél számára előnyös legyen. A föld alatt már régóta létezik a szoros kapcsolat, ugyanis az egész épülettömböt jelenleg nehezen megbonthatóan köti össze, hogy az erősáramú központ az egyik palota pincéjében van.

És végül hadd térjek vissza a Rádió zenei együtteseire! Az Archívum mellett a zenei együttesek azok, amelyek tartják a lelket a Rádió épületeiben, hiszen ezeket nem lehet irodahelyiségekbe kiköltöztetni. Lehet, hogy elfogult vagyok, de korábbi hangmérnöki munkám során a zenekarnak és a kórusnak sok szép művészi és szakmai élményt köszönhettem, s mindig örömet jelentett számomra, ha a folyosón vagy a Pagodában egy-egy művésszel szót válthattam. Az elmúlt évtizedekben hanglezes kritikusként azt is megtapasztalhattam, hogy a nemzetközi hanglezesvilágban milyen nagy szerepe van a rádiók zenei együtteseinek, s hogy milyen gyakran találkozhatunk egy-egy CD-n valamelyik rádiószervezet emblémájával. Az együttesek mindenütt a rádiók büszkeségei, hiszen a mai átpolitizált és ezért múlandó közegben ezek képviselik az igazi, maradandó értéket.

Nálunk az elmúlt évek során sajnos a rádiósok állandó bizonytalanságban éltek. Mindenki feje fölött ott lebegett az elbocsátás veszélye, időnként felreppentek a hírek: költözünk, nem költözünk, s az ilyen idegtépő légkör a munkatársak energiájából sokat lekötött. Talán nem szorul bizonyításra, hogy a biztos, nyugodt és kiszámítható körülmények a megfelelő színvonalú művészi munkának is elengedhetetlen feltételei. Persze a zenei együttesek számára egy új, korszerű hangversenystúdió építése lenne a végső megoldás, a szükséges valamennyi „kiszolgáló” helyiséggel, ám egy ilyen épület makettjét már 1960-ban láttam az akkori műszaki igazgató szobájában, s hogy azóta ebben a kérdésben mi történt – pontosabban mi nem történt – azt mindannyian tudjuk. Az európai rádiók sorában szinte az egyedüliek

vagyunk azzal, hogy e terveket fél évszázad alatt sem sikerült realizálni, nincs nagyzenekari stúdióink, miközben zenei nagyhatalomnak érezzük magunkat. Addig is, amíg ez realizálódik, a jelenlegi nagyon változó ingatlan-léghőköri körben a legfontosabb a rádiós művészeti együttesek stúdió- és teremigényeinek megnyugtató rendezése, a szükséges kiegészítő helyiségekkel együtt, például a felszabadult stúdiók helyén kulturált szólópróba helyiségek kialakításával. Ám fontos lenne, hogy minden erre vonatkozó döntés szigorúan és kizárólag szakmai alapon történjen, ne a rombolás, hanem az építkezés, a megőrzés és a rádiós múlt tisztelete legyen a vezérelv. A döntéshozóknak mindvégig szemük előtt kell tartaniuk, hogy a Magyar Rádió épülettömbje – amit ma nagyon szívesen „a Rádió volt épületeként” letörlendőnek emlegetnek –, egykor a magyar kulturális élet egyik meghatározó központja és örök szimbóluma volt.

BALOG ÖRSE: *A hegedű*, pasztell, 26x20 cm

PÉTER ERIKA

Gyászforduló

Szunnyad a pad,
rákarcolva neved
s két közeli évszám.
A sírkövekbe vésett
üres szavak között
egy versidézet.
József Attilától.

Melléd ülök.

Helyettem sír a fű,
a kövek beszélnek,
nappalok, éjjelek
illannak tova,
majd hirtelen
betakar a csönd.

A kápolna árnyéka
fejtetőmíg ér.
Sírpadodon sötét gubbaszt.
Az éj fenyegető,
súlyos vadászháló.

Megyek a tujákkal
szegélyezett úton.

Már a kőbe vésett
közhelyek is
megérintenek.

Shakespeare-év 1616 — 2016

William Shakespeare (1564.—1616)

Shakespeare, William
Sonnet 143

Lo, as a careful housewife runs to catch
One of her feathered creatures broke away,
Sets down her babe, and makes all swift dispatch
In pursuit of the thing she would have stay—
Whilst her neglected child holds her in chase,
Cries to catch her whose busy care is bent
To follow that which flies before her face,
Not prizing her poor infant's discontent:
So run'st thou after that which flies from thee,
Whilst I, thy babe, chase thee afar behind;
But if thou catch thy hope, turn back to me,
And play the mother's part, kiss me, be kind.
So will I pray that thou mayst have thy will,
If thou turn back and my loud crying still.

In: *Shakespeare's Sonnets*, edited by Stephen Booth,
Yale University Press, 2000₃, 123.

143.
Ahogyan gondos gazdasszony szalad,
Ha kiszökik egyik baromfia,
Gyerekét hagyja, s pillanat alatt
Fut azután, kit el kell fognia;
Utána sír elhagyott gyermeke,
Ordít, hogy végre rá figyeljen anyja,
Ám ő nem bánja, amazt kergeti,
S szegény kisdédét keseregni hagyja.
Igy kergeted, ki tőled menekül.
S hagysz sírni engem, kicsi gyermeked;
Ha elfogod majd, ne hagyj egyedül,
Csókolj meg, úzd el a félelmeidet.
Igy könyörgöm, hogy vágyad teljesüljön,
S jőjj vissza és sírásom csendesüljön.

Justus Pál fordítása

In: *Shakespeare szonettjei*. Magyarra fordította Justus Pál,
Budapest, 1956, Corvina, 307. o.

Shakespeare-év 1616 — 2016

William Shakespeare (1564.—1616)

CXLIII

Ni, hogy kergeti tollas szökevényét
A féltő háziasszony! Leteszi
Kicsinyét, szalad, és lelke egy éhség,
Hogy utólérje, ami kell neki,
Míg az otthagytott gyermek őutána
Fut, sírva, kinek minden gondja csak
Az üldözendő, és csöppet se bánja
A szegény fiút, akit megrikat.
Így futsz az után, ami menekül,
S így én, kicsinyed, jó hátul, utánad.
De, ha vágyad elfognod sikerül,
Térj vissza, csókolj meg, s mondd, hogy anyám vagy,
S imám lesz: akaratod meglegyen,
Csak jőjj s csöndesítsd zokogó szívem.

Szabó Lőrinc fordítása

In: Shakespeare *Versei*, Budapest, 1962, Európa, 251. o.

143. szonett

Lásd, megugrott egyszem baromfiát
mint úzi, hajkurássza a botor
asszonyka – kisdédét hagyván – se lát,
se hall, csak elcsípje, nyomába tör.

Míg elhagyott kicsinye nagybusan
zokogva követi, ő csak szökött
jóságát hajtva, lázasan rohan,
s feledi gyermekét a kín között.

Így futsz te is az illanó után,
míg én kucorgok, árva kicsikéd.
Vágyad elérvén, térj meg, s nézz reám,
csókkal csitíts el, édesanyaként.

Legyen meg vágyad – esdek – s ne enyím;
de jőjj, s szárítsd fel omló könnyeim.

Szedő Dénes fordítása

In: Szedő Dénes *Összes művei [I, Műfordítások]*,
Budapest, 2011, Szent István Társulat, 263.

CZÓBEL MINKA

SPHYNX

Hópelyhet fogni lázas kézzel,
Egekbe nézni ember-ésszel,
Elszállni kóbor fellegekkel,
Remélni, várni, minden reggel. –

De hogy ha ránő alkony árnya
Éjt-váró hallgatag világra:
„Mi volt ez mind?” hiába kérded.
Felelhetsz tán: „hisz’ ez az élet”!

Forrás: Czóbel Minka, *Boszorkány-dalok* [válogatta: Pór Péter], Bp., 1974, Szépirodalmi Könyvkiadó.

FÖLDESDY GABRIELLA

Mihály története

Peches ember volt egész életében. Semmi sem sikerült neki, amit szeretett volna, amit nem akart, az viszont teljesült, de annak nem tudott egyértelműen örülni. Míg fiatal volt, kapkodott jobbra-balra, bátyjai tanultak, még öccse is nagyon szorgalmas volt, orvosnak készült. A szülőknek nem volt pénze a gyermekeik taníttatására, de a négy fiú közül három megteremtette magának a feltételeket. Antal pap lett, az ő tanulása ingyenes volt, Márton kántor-tanító, őérte sem kellett fizetni, Gergely pedig egy tehetős rokon támogatását élvezte félig-meddig hitelben, így tudta elvégezni az orvosit. Csak Mihály nem volt képes boldogulni. Még az érettségi vizsgát sem tette le, megfutamodott előle. Gondolta, úgysem engedik át. Kereskedőnek iratkozott be, ezzel lehet valamit kezdeni. Olcsón veszek, drágán eladok, nagyjából ennyit tudott a kereskedésről. Itt nem kellett sokat tanulni, a vizsgákat könnyen letette, kapott egy végbizonyítványt arról, hogy kereskedő-segéd lett. Ez azt jelentette, hogy beállhat egy üzletbe eladónak, ahol az üzlet tulajdonosa a főnök. Parancsot teljesít reggeltől estig, kiszolgálja a vevőket. Egész nap áll, ha sok a vevő, elfárad, de több a pénz, ha kevés, akkor kényelmesebb, de kevesebb a pénz.

Dolgozott vaskereskedésben, fűszerüzletben, méteráruban és szatócsboltban, mindet hamar otthagya. Készségesen szolgált ki, mégsem voltak meglegedve vele. Kapta a leszidást mindenért, amit el sem követett, de leginkább azért, mert egymaga nem tudta felvirágoztatni a boltokat. Kicsi volt a bevétel a főnök szerint, aki mindig többet és többet akart, csalódását a segédjén bosszulta meg. Mihálynak elege lett, önálló üzletet akart. Mivel szülei nem tudták segíteni, meg kellett nősnie úgy, hogy a lánynak legyen annyi hozománya, amennyiből kijön egy fűszerüzlet.

Ajánlottak neki egy lányt, akinek apja földet és némi készpénzt is adott hozományul. A húsz éves Etelka szép és dolgozó lány volt, korának lányideálját testesítette meg, sőt ambiciózusabb és munkabíróbb volt az átlagosnál. Minden jó előjel ellenére az ifjú házaspár üzlete egy év alatt csődbe ment, Etelka már terhes volt az első gyermekével, Mihály pedig elindult a fővárosba, hogy valami üzlet után nézzen. A továbbiakban is hasonló volt a helyzet, Mihály üzletet nyitott valahol vidéken, egy darabig evickélt, hitelbe is árult, aztán sokan nem fizettek, a bolt előbb-utóbb tönkrement. Mihálynak már négy gyermeke volt, amikor nagy lépésre szánta el magát. Öccséhez, az orvoshoz költözött, aki felajánlotta neki és családjának a vidéki orvoslakás un. alsó épületét, amit az orvos családja éppen akkor nem használt. Itt húzták meg magukat egy rövid időre Mihályék, majd továbbálltak, a közeli városban pékséget nyitott Mihály, de mivel nem értett a kenyérsütéshez, ez is tönkrement. Mihály szeretett kártyázni, és vesztett is időnként, de nem ez volt az oka az állandó anyagi nehézségeiknek. Mintha valami átok ült volna Mihályon, bármibe kezdett, minden balul sült el. És mindez még csak a kezdet volt, persze azt, hogy a neheze most jön még, a család nem tudta.

A sok bezárás és újrakezdés felőrölte Mihályék életét. A négy gyerek egyre nőtt. Etelka minden gyermekét taníttatni akarta, lányai bentlakásos intézményben tanultak, ennek költségét Mihály pap bátyja fedezte, a két fiú még kisiskolás volt, tanítási költségeiket Etelka szüleinek segítségével oldották meg. Ekkor már a fővárosban laktak, éppen sikerült egy két szoba hallos, személyzetis, jó helyen lévő bérlakást szerezniük. A drága lakbért az albérlők és ágyrajárók havi díjaiból tudták kifizetni. Mihály végre kapott állást a lakás szomszédságában induló hadi üzemben. A minap kitört háború miatt nagy konjunktúrája lett a puszkagolyók, srapszelek, kézigránatok és más gyilkoló szerszámok gyártásának. Etelka is kapott ugyanitt

munkát, ezzel megszűnt az önálló üzlet fenntartása általi kiszolgáltatottság. Az anyagi biztonság azonban csak néhány évig tartott. A háború végére éppoly szegények lettek megint, mint egy-egy csőd utáni időszakban. Pest ostromának átvészélése után Mihály, Etelka és a négy gyerek elindultak Antal plébániájára, egy alföldi nagy faluba. Antal itt esperes plébános volt, öreg szüleit is magához vette, Mihályék két hónapig itt húzták meg magukat, legalább nem éheztek. Útközben érte Mihályt életének legnagyobb szerencséje. Vonatuk Tárnoknál (vagy Taksonynál?) megállt, nem ment tovább, gyalog kellett egy jó darabig menni az országúton. Orosz járőrök állították meg őket, Mihályt „málenkij robotra” akarták elvinni. A hadi üzemben azonban – még amikor működött – Mihály önkéntes tűzoltóként volt bejegyezve, rendelkezett egy igazolással, hogy ő nélkülözhetetlen a vállalatnál, nem hívható be frontszolgálatra, egyéb munkaszolgálatra sem. Mindez oroszul is rajta volt a lapon. Elengedték. A család sértetlenül érkezett meg Antal esperes plébániájára.

Aztán jöttek a nehézségek. Mihály vidékre járt cserélni, élelmet ruhára, ruhát élelemre cserélt, amit elő tudott teremteni, hogy jusson is maradjon is a mindennapi betevőre. A forint bevezetésekor a szakmájában tudott elhelyezkedni, fűszerüzletben eladóként alkalmazták. Ez rendszeres jövedelmet jelentett, ami jó hír volt. A rossz most abban jelentkezett, hogy Mihálynál szemidegsorvadást állapítottak meg, aminél csak a vakság bekövetkezésének késleltetését tudták megoldani, maga a betegség gyógyíthatatlan. Még azt sem tudták, hol szerezte súlyos szembetegségét, talán a hadi üzemben, az erős lámpafényben. Azért eladói munkáját tudta végezni, szembájára orron át felszívódó spray folyadékot kapott, szemész rokona nem tudott ennél többet tenni.

Mihálynak a cukorrendelet lett a végzete. Az államosítás és az élelmiszerhiány miatt bevezették, hogy magánszemélyeknek csak fél kg cukrot lehet egy alkalomra kiadni, és a számlán sem lehet ennél nagyobb mennyiség. Cukrászok máshonnan szereztek be az alapanyagot, de Mihály egyik jó barátja, az olasz Ginetti cukrász nem tudott jól gazdálkodni a neki járó cukormennyiséggel, esküvői rendelést kapott, kellett 20 kg plusz kristálycukor. Mihálytól kért, aki nem mérte fel a helyzet valódi súlyát, leszámlázta Ginettinek a cukrot, az árat megfizette a kasszába, hiány nem keletkezett. A pénztáros mindezt jó alkalomnak találta, hogy Mihály helyére kerüljön, amúgy is irigyelte idősebb munkatársait. Az utcáról felhívta az élelmiszer ellenőröket, és bejelentette Mihályt, miszerint törvénytelen módon adott el cukrot egy ismerősének. Félóra sem telt el, két ellenőr lépett az üzletbe, megtalálták a blokkot, Mihályt letartóztatták és a rendőrkapitányságra vitték. Hamar megszületett a vádirat, Mihály feleségének azt ajánlották, hogy fogadjon ügyvédet, mert a bíróság példát akar statuálni, így több éves börtönt is kiszabhat a férjére. Etelka ekkor az ötödik gyermekét várta, amúgy is kétségek közt élt, a késői terhesség, a létbizonytalanság miatt aggódott. Ötödik gyermeket nem akartak már semmiképp, szinte hihetetlen, hogy 44 évesen, felnőtt gyermekekkel maga mögött, megint terhes. Az ítéletet mindez nem befolyásolta, Mihályt első fokon két év börtönre ítélték, majd az ügyvéd – akkor óriási tarifa ellenében – másodfokon leimádkozta nyolc hónapra a letöltendő büntetést. Mihály bekerült a gyűjtőbe, onnét a Dunántúlra vitték utat építeni, házat bontani, sített szállítani. Ginetti néha eljárt Etelkához sajnálkozni a történetek miatt. Őt nem büntették meg.

Mire Mihály kijött a börtönből, ötödik gyermeke már elmúlt öt hónapos, de nem örült neki. Bár az előző négy gyermeknél sem mutatott különösebb örömet, talán a második lány volt, akit kedvelt, akiben önmaga folytatását látta. Most összeomlott lelkileg, alig van mit enniük, a priusz miatt ő csak segédmunkát vállalhat, szeme sokat romlott a börtön ideje alatt. A házban nem akart senkivel találkozni, mert mindenki tudta, mit követett el és mennyit kapott érte. Még aki sajnálta, az is került a házban. Mihály úgy gondolta, fel kell adni a szép lakásukat, mert nem képes az emberek szemébe nézni a továbbiakban, pedig nem követett el semmit, ami becstelenség, mégis iszonyatosan megbüntették pusztán azért, mert eladott az akkor megengedett mennyiségnél több kristálycukrot.

Pestszentimrére költöztek, egy földszintes ház hátsó lakása lett az övék, e mögött volt egy kis kert, Mihály nyulakat tartott, Etelka salátát, zöldséget termesztett, amit lehetett, eladtak. Télen majd megfagytak. Egyik fiuk egyetemre járt, albérletbe költözött a belvárosban, a kisebb viszont több mint egy órát utazott villamoson, hogy a középiskoláját elérje reggelenként. Nagyobbik lányuk gépírónőként dolgozott, a kisebbik vidékre költözött, férjhez ment.

Mihályék innét is tovább költöztek. Pestimrei házrészüket elcserélték egy szuterén bérlakásra a Szondi utcában, csak hogy visszakerüljenek a belvárosba. A szuterénből a Teréz körút mögött lévő Ó utcába költöztek, házmesterséget vállalva a megélhetésért. Legkisebb gyermekük általános iskolás volt még. Mihály portásként tudott elhelyezkedni – ezt is csak egy házbeli párttitkár protekciója révén szerezte, aki megsajnálta őket -, ekkor már csak foltokat látott, csodaszámba ment, hogy egyedül képes volt az utcán közlekedni. Hogy lelkében mit érzett a vele történetekkel kapcsolatban, nem lehetett tudni. Soha nem beszélt a régi dolgokról, saját kudarcairól, ha kérdezték, mellébeszél, másra terelte a szót. Leginkább a Szabad Európa Rádiót hallgatta esténként, ücsörgött a rádiókészülék mellett, már a régi hobbiját, a totószelvény kitöltését sem tudta megcsinálni. Teljes vakká vált. Nyugdíjasként éjjeli portaszolgálatot vállalt a Fáy utcában szombat-vasárnap. Legkisebb gyermeke vitte neki az ebédet, néha Etelka is kijárt, megnézte a telepet, amit Mihály őrzött éjszaka.

Egyszer mégis elmondta, mit csinálna, ha még egyszer születne. Érettségi után nyelveket tanulna, és nyelvtanárként tevékenykedne. Arról már nem esett szó, miért pont ezt választaná, amikor sosem beszélt komolyan más nyelvet, mint a magyart. Néha megcsillant humorérzéke, gyerekei közül továbbra is a másodikként született lányát kedvelte, a többivel nem volt megelégedve, pedig fiai diplomás emberek lettek, legkisebb gyermeke is tanári pályára lépett, de ehhez egy szava sem volt. Idősebb lánya meghalt váratlanul, nem tudni, belül érzett-e valamit iránta, nem mutatta. Ő talán nem is akart gyerekeket felnevelni, saját maga akart volna érvényesülni, de az élet kibabrált vele, valahogy sosem engedte. Ő meg dacolt az étellel, amíg dacolhatott. Lerobbant, betöltvén a nyolcvankettedik évét, még fél évig kínlódott kórházban, otthon. Elment úgy, hogy nem tudta, mit hagyott maga mögött, nem érdekelte, mit produkálnak leszármazottai, egyáltalán hányan, s milyen géneket visznek tovább, és emlékeznek-e majd arra, hogy volt egy ősük, aki egész életében szerencsétlen volt, egyedül a „málenkij robotot” úszta meg.

REGÉNYI ILDIKÓ

Profán ünnepvárás

Nem, nem én vagyok profán... Régi hagyományörzőként saját díszítésű adventi koszorúmon már meggyújtottam a második gyertyát is, ebben az évben is... Várok a Születés csodájára, s talán némi megváltásban is reménykedem.

Várok azonban sok helyen, sokféleképpen lehet. Orvosi rendelőben, postán, buszmegállóban...

Gyermekcsoport érkezik, három felnőtt kísérővel. Működik a tanári ösztön: „létszámot olvasok”, 14-en vannak, tízévesek, adventi vásárra igyekeznek.

– Te mit kapsz karácsonyra?

– Egy iPodot kértem, kicsit zúgolódtak otthon, de a nagymutti kiegészíti az árát! Ez most a menő!

– Hát te, Misi?

– Nagyot hajtottam a suliban, megígérték, hogy megkapom a laptopot...

– Neked mit ígértek, Juli?

– Egy csúcsbringát! Tudod, mi a hegyoldalban lakunk, sokat túráztunk már két keréken, de sokszor lerobbant az öreg drótszámár, amin tekertem. Csak hát... segítenem kell addig az előkészületekben...

– Segíteni? Miben?

– Nagytakarítani, a díszeket előkészíteni, kísérőkártyákat megírni...

– Ja... ti ilyen rozsdásak vagytok, régimódiak! – húzza el a száját egy borszerkós kissrác.

– Mi nem díszítgetünk, elutazunk négy napra wellnessezni. Svédasztalról kajálunk, ott van közös karácsonyfa is. Nagy, puha ágyakon lehet tévét nézni, laptopozni. Van gyerekdiszko is, amíg a felnőttek is szórakoznak! Rendelésre még a szobába is hoznak kaját! Tavaly is voltunk! Ilyenkor legalább látom apámat, mert annyit utazik, hogy szinte sosem találkozunk!

– Mi a falusi nagyiékhoz utazunk. Disznóölés is van, sok gusztustalan, piszkos melóval, de nagyon finom kajákat főz a nagymutti! Hurkát, kolbászt, töltött káposztát hozunk haza dobozokban, megpakol bennünket sütikkel is...

– Te, Ivett, mit kapsz karácsonyra?

– Én egy kistesót valószínűleg!

– Ezt jól kikaptad, te szerencsétlen! Nem is lesz nyugalom egy darabig se éjjel, se nappal! Alighanem te jártál a legrosszabbul!

– Ti síkhülyék vagytok! Én kapom a legszebb ajándékot! – toppant dühösen a kiscsajszi.

Megérkezik a 9-es, felszállunk, akad még ülőhely, igyekeznek is, hogy helyet találjanak.

Közeledik a karácsony...

GYÖRGYPÁL KATALIN

Fohász helyett

Este lett újra és az öntudat
csúnya játékot űz velem ma is
a gondolatok valahol megrekednek s a
felszínre hamis szavak lökődnek, szinte fáj.
S mégis: elülve igazgá szelídülnek.
A röpítő eszméket kint hozó emlékek
rendre elfedik. A homályt az ész
osztatja – ha bírja – – –
De bírnia kell, mert tenni kell azt,
mit tennem kell holnap is,
mit megtettem – ha tettem – ma és tegnap is
dajkáltam síró gyereket
és választ kerestem kérdésekre
és volt erőm feltenni
megválaszolhatatlan
kínzóan igaz kérdéseket
a tegnapról és a máról és
akár holnapunkról
az élő emberi szóról
gyakran vizslatom: érdemes? –
tudván, hogy válaszolni nem lehet
és még gyakrabban egyszerűen teszem,
amit tehetek s őrzöm legfőbb kincsem
Életem a hitem, ha osztom:
életemet osztom
már fukar vagyok, fösvényen őrzöm,
nem szórom szét, mit egykor. Őrzöm, hogy
holnapra is maradjon s adom, akinek adom.
Kéri-e vajon?
Szavaimban, lám, mégis hitemet adom.
Tudatosuló létem űz csúfot velem
vagy csak könnyed játékba kezdett
egymással az érzélem és az értelem?
Ha így van: ám legyen!

(Tudod, leszáll...)

Tudod, leszáll az alkonyat
– macskám mosdik az asztal alatt –
lassan hömpölyög a fájdalom
agyamat megüli ezernyi lom
kimondatlan szó s mozdulat
mit meg nem tettem s gondolat
mi csak átsuhan s már lemerül
de este az ágyam szélére ül –
gyermekkorom emlékfoszlányai
s az elmúló évek árnyai
átjárják minden idegsejtemet –
s felöltöztetik fázó lelkemet

késői sorok

Ebben a nagy csendességben
Talán már dal sem születik
Az utcán még autók rohannak
Benn minden elcsendesedik
Az óra is hosszú perceket késik
Úgy érzem: az agyam kiürült
Sok megválaszolatlan kérdés elől
A sűrű csendhez menekülök
Az idő mélységébe merülök
Csak holnapig adj haladékat
Hisz végigélem a mai napot
Úgy, ahogyan erőmből kitelik.

(In: *Sorsunk*, 1994)

LADÁNYI MIHÁLY

Öt haiku

1.

Tegnap a Golgota Turiszt jutalom-megfeszítésre
utaztatott. Pilátus hosszan integetett
utánam.

2.

Esténként az Isten szuszogva
mossa lábát napi
verítékemben.

3.

Elönt az együttérzés, ahogy a fákra nézek,
mikor sebhelyesen könyörögnek az égnek
egy madárfészekért.

4.

Ma éjszaka
felvágta ereit az erdő,
sírtak az őzek.

5.

Hangya vánszorog előttem a homokban,
vacsorámból egy morzsát cipel — Talán majd én is
egyszer az örömből.

VÁNYAI FEHÉR JÓZSEF

A SZÉPSÉG HULIGÁNJA: Vázlat Ladányi Mihály költészetéről

Tartalomjegyzék*:

„Jöttem a Körözs mentiből”
„Ének, vezess hozzájuk”
Testvéri tömegek
Belső ellenzékben
Marx és Schopenhauer
A polgárpukkasztó vagány
Csillagok kutyaláncon
Kritikusok (a Kabdebó-affér)
Torkában sóhajokkal
Vérző ujjakkal érdes kövekből
Legendák, csínytevések
Szerelem és kiszerelem, avagy a lélek combhajlata
Jegyzetek

Marx és Schopenhauer

Vágánsság és ellenzékiesség ide vagy oda, Ladányi Mihály művészetfilozófiájának leglényege törőn metszetten marxi és lenini. Időben ugyan változó erősséggel, de a szépség huligánja mindig is a dialektika és a forradalmi elv „igazságát” vallotta. A világ nála sem kész dolgok, hanem folyamatok komplexuma. Semmi sem végérvényes és abszolút, csak a keletkezés és az elmúlás szakadatlan megújulása létezik. Ladányi művészete igazolása akar lenni Lenin fejlődésről vallott dialektikus elméletének: „A már megtett fokokat mintegy megismétlő fejlődés spirálisan halad”. Az ugrásszerű, katasztrófákkal járó fejlődés maga a forradalom, a fokozatosság megszakadhat, a mennyiség minőségbe csaphat át, a tagadás tagadható. Ha belegondolunk, Ladányi Marx tanítványa abban az értelemben, hogy a dialektikus materializmust alkalmazza a társadalmi életre, művészetére. Mégpedig nemcsak elméletben, a megismerés magyarázata végett, hanem hogy megváltoztassa a gyakorlatot. A „csavargó” azért indul országjárásra, hogy feltárja az emberi közösség igazi eszméjét, miközben rájön a megismerés alapvető (marxi) igazságára: minden eddigi történelem az ember (előrehaladó) önelidegenedésének története. Ladányi Marx alap gondolatainak kiteljesítője, amikor a társadalmi valóságot összeméri a közösség eszményével és az ember igazi rendeltetésével. Odafönt azért hagyják, hogy hadd írja csak az anarchista kis verseit, mert élet és halál irodalompolitikai urai is azt tanulták a marxista egyetemen: a kritika feladata az, hogy felkutassa a valóságban létező ellentmondásokat és előmozdítsa a leküzdésükre irányuló fejlődést. Az önelidegenedés és önmegvalósítás hívei azt vallották, hogy eszmének és valóságnak ki kell békülnie egymással. „Az eszmét át kell vezetni a valóságba” – ezt nevezi Marx a filozófia megszüntetésének azáltal, hogy megvalósítjuk. S még hozzáfűzi: az önelidegenedés feloldásának nem elviekben, hanem a realitásban kell bekövetkeznie. Ladányi Mihály Vlagyimir Iljics Uljanov szellemében járt el, amikor elhitte: a materializmus általában a létből magyarázza a tudatot, nem pedig megfordítva. Más szóval: a materializmus számára az anyag az egyedüli valóság, s a tézist Ladányi sohasem vitatta el költészetében, sőt:

* A tanulmányt a szerző engedélyével közöljük. Jelen részletben kék színnel jelöltük az aktuálisan olvasható fejezeteket.

A napi munka és a rövid alvás közt ez az út
csillag-csilláros dolgozószobám,
ahol együtt pereg az életem a sárral,
együtt pengnek szavaim a kövekkel
együtt vacogok
az állatokkal a szélben
Szuhakálló s Rudolftelep között.
(Országút)

A társadalmi életben is a társadalmi lét az egyedüli valóság – ezt visszhangozzák e sorok. A társadalmi tudat – az eszmék, elméletek, szemléletmódok – csak tükre ennek a valóságnak – tanítják a marxisták. Ladányi hitvallásából is kiviláglik, hogy a társadalmi élet mozgatóerőinek megismerése nem korlátozódhat az eszmékre és elméletekre. A dialektikus materializmus követői úgy hiszik, hogy ezek csak tükörképek, a valóság ideológiai felépítményével állunk itt szemben. Akár Ladányi is kiadhatta volna a jelmondatot: tárjuk fel a társadalmi élet anyagi alapját. „Amilyen az emberek életmódja, olyan a gondolkodásmódjuk.”

A háború utáni Magyarországról már nem mondható el, hogy a proletariátus védelemre szorult volna a kizsákmányoló és a termelőeszközöket birtokló kapitalistákkal szemben, a közéleti és lekötözött művészet azonban sematikus korszakában mint potrohos tőkéseket szerepeltette a gaz elnyomókat. Ellenségkép kellett, amelynek kreálásában – minek tagadnánk – a fiatal Ladányi is részt vett.

Szektássággal azért vádolhatták, mert harcosságra buzdított, holott az ideológusok szerint a proletariátus a világ egyharmadán teljesítette történelmi feladatát, a forradalom végigvitelét, s ez vár a kétharmadra is. A szocialista társadalom mentes a(z) (osztály)harctól és a kizsákmányolástól, mivel a termelőeszközök közös tulajdonban lesznek. Ezzel szemben Ladányi proletárjai keserűek és koporsóba beleszületettek, örök árvák és naponta bumlizók, akiket kósza ebként követnek a keservek, s akik háromnapos szakállal ácsorognak az öröm előszobáiban – elmélet és gyakorlat elüt egymástól ezen a ponton, s nincs végső feloldozás sem. A pártkongresszusok az osztálytársadalom megszűntéről adtak ki állásfoglalásokat, miközben a művész és forradalmár a hön áhított állapotot (minden mindenkié) radikális összefogással, didaktikus pedagógiával kívánta elérni – csoda-e, ha a látszólag egyívásúak elbeszéltek egymás mellett?

Az ember szemet fejt, kapál, arat,
jó izmait feszíti rá a földre,
beírják és iktatják napra-nap,
de nem fontos, hogy közben mi gyötörte.
(Halandók balladája)

A marxizmusból leninizmus lett, abból pedig sztálinizmus, miközben a kommunizmus miatt 100 millió ember halt meg nem természetes módon – a dokumentált tények másfél évtizeddel Ladányi halála után kerültek napvilágra, ezért nem sejthetjük, miféle hatást váltottak volna ki belőle. A rejtély azért is örök titok marad, mert ő a merev sztálini diktatúrát követő általános fellazulásnak köszönhetette, hogy művésszé válhatott. Marx korszakos felismerését, az osztályharc jelentkezését a történelemben ellenfelei sem vitatták, s az alaptétel igazsága rányomta a bélyegét Ladányi szellemi fejlődésére is. Ahogy Marx egyedüli világmagyarázatként örökké ebből indult ki, úgy Che Guevara magyar követője sem talált magának más fogódzót, csömöre hite megingásakor erősödött fel. A marxizmust sohasem

mint a filozófia egy lehetséges változatát támadták, hanem mert a Szovjetunióban és megszállt országaiban kizárólagos világnézetet csináltak belőle. A józan kritikusok máig bírálják a felfogást, amely csak felépítménynek, gazdasági folyamatok tükröződésének tekinti, és erőszakosan így mutatja be a szellemi jelenségeket és értékeket, különösen a vallást és a művészetet. Ladányinál is dögszagú szélben dzsessz-zenére viszik a polgárok ciradás ereklyéiket, miközben a mézfoltos tenyerű munkás, az anyagi javak előteremtője kívül áll e csordán.

Pályája végén, a nyolcvanas évek közepén is az osztályharc letéteményese miatt dohog, miatta nem lett don Quijote de la Mancha, könyökéhez könyökölve itta a kocsmák rossz borát, vagyis három évtized „elszállhat”, a lényegét illetően nincs változás. Ahogy Marx egyoldalúan ellenséges érzületet táplál az uralkodó renddel szemben, csak a rendszer totális forradalmi megdöntésének útját tudja elképzelni, úgy utálja Ladányi a kispolgárt. Szinte megfoghatatlan a gyűlölet oka, mert a bolsevisták munkálkodása nyomán a polgári kultúrának írmagja alig maradt, másfelől a költő egykönnyen rájöhett, hogy művészete a humanizmusnak többet köszönhet, mint mondjuk Bakunyinnak. Marx abból az optimista hitből indul ki, hogy a forradalom és a termelőeszközök társadalmasítása egymagában elegendő lenne ahhoz, hogy az emberi egoizmus és mindenféle kizsákmányolás megszűnjön – nos, talán ez az a pont, ahol a konok materialista spiritiszta nem követte a mestert, mert ennél sokkal lesújtóbb véleményt alkotott koráról és a lehetséges jövőről. Amint a fejlődés az utóbbi évtizedekben a Marx által megjósolt iránytól eltért a kapitalista országokban és a marxista módon irányított államokban egyaránt, úgy kopott ki Ladányi az irodalmi köztudatból, úgy vált az általa követett magatartásforma avítottá, mondanivalója önisméltléssé. S mégis: a marxista művészetfelfogás totális csődjét bizonyítja, hogy Ladányi legjobb alkotásainak esztétikai értékeit érdemes átmenteni az utókornak, ellentétben a főideológus nézeteinek többségével.

Nagy úr a kényszer, s Lucifer tévedett:
az idő halad, nem mi változunk.
Törekény álmaink, mint húsevő növények
csukódnak ránk. Jót és gyönyörűt
akartunk, de beérjük bármivel már.
(Madách)

Pályája első felében a dialektika törvényei uralják Ladányi költészetét. Hegel azt akarta megértetni velünk, hogy az anyag fejlődése során „ugrik” a minőségileg újhoz, a korábban nem létezőhöz, de a Vörös Miatyánk szerzője sem adja alább: visszasóvárogja az időt, amikor véső volt, mely a jövőt faragta, és a kommunizmus eljövételét sürgeti a véres és forradalmas arcú földre, mert felfogása szerint a haladás nem vihet másfelé. Ezt az ugrást szemléletesen ontológiai értéktöbbletnek is nevezték, a mennyiségről a minőségbe való átcsapást sűrűn emlegették, náluk minden mozgott és változott. Az „ellentétek harca” felfogást sem nehéz beazonosítani Ladányinál, főleg az út kezdetén nem: ringó-farú szentek frissen, illatosan nekivágnak az estnek, mellek csengői sírnak hangtalanul, a vágyakozó pedig hordozza közönyük súlyát, a szöges keresztet. Aztán: nála az újmódi krisztusok hétfájdalmú fiúk, akik jöttek megváltani a megbolydult világot, a tüzes vasdarabok pedig len lágy dalok, babérjaik nehéz, szöges betonvirágok. A szöveg kijelentései bármikor ellentmondhatnak egymásnak, ám a reális létezők kizárólag ellentétben lehetnek. Például szolgálhatnak Ladányi eszköztárából: materializmus és idealizmus, kommunizmus és kereszténység, falu és város, erkölcs és züllöttség, fejlődés és maradiság, polgár és munkás, konzervativizmus és nyitottság az újra. „Ha minden létező egyszersmind önnön negációját is magában hordozza, akkor ennek az ellentmondásnak a kihordása konfliktus formájában a létezőnek a megváltozásához, valami

újjá való átalakulásához vezet, amelyben a régi egyidejűleg megsemmisül és megőrződik”. Természetesen ez az új is, a „tagadás tagadásának törvénye” szerint, belső ellentmondásokon keresztül megsemmisül és mássá alakul át. Hétköznapi olvasatban, a közéleti és szocialista költészet szabályai szerint ez annyit tesz, hogy ha a kapitalizmust a munkásosztály forradalommal megdönti, kitör a kommunizmus.

Egyvalamit sem a barátai, sem az ellenségei nem vethetnek Ladányi szemére, hogy elhanyagolta volna a tételt: a megismerés alapja az anyaggal való gyakorlati érintkezés. S itt nem csupán a társadalmi lét bugyraiban való elmélyülésre, országjárásra, csavargásaira, bujdokolásaira kell gondolni, hanem arra is, micsoda fejlődést produkált három évtized alatt szakmai téren.

Ha énekeltél,
nem karácsonyi ének hömpölygött szádból,
hanem Marseillaise és Internacionálé
s nyakadban tört viseltél
sose holmi keresztet!
Viharkabátban
látlak én ma is,
kócos kis vízfordóleány, széplábú Béke.
Naponta eléd görnyedünk,
hogyan izzadt testünk óvja léptedet.
(Viharkabátban)

Marx alaptétele így hangzik: a társadalom gazdasági szerkezete – a termelőerők és a termelési viszonyok, ezek dialektikus kölcsönhatása – alkotja az egész társadalmi folyamat valódi alapját. Efölött emelkedik a politikai-jogi felépítmény, utána következik a filozófia, a tudomány, művészet, erkölcs, vallás. Ladányi, mint az ideológiai felépítmény „kőművese” sohasem kérdőjelezte meg, hogy az alap erőssége döntő, és Engels, Lenin árnyalásait is elfogadta. A költő buzgó történelmi materialistaként vallotta az új eszmék szervező, mozgósító és átalakító jelentőségét. Más szóval: amint győzött a szocializmus, további fejlődése döntően a párt által meghatározott nevelőmunka függvénye. Ladányi marxizmus-leninizmus lényegében e nevelőmunka gyakorlásában állott, s ő eredeti és érdekes pedagógusnak bizonyult, csak imitt-amott vált didaktikussá. Vad, keserves, konok, izgatott és álmodni-tanító szavakat keresett a katedrán arról, hogy „ti vagytok mégis az erősek a világban és te vagy a jobb itt akkor is, ha kocsmanóták bűdösödnek a szádban”, miközben természetesen a forradalmi munkásosztályra gondolt. Kitartást szuggerált tanítványaiba: „Pedig erősnek akarunk látni, és egy nap az is leszel”. Később bevallja: tudta, hogy nincs sok öröme a nagy társadalmi átalakításra hivatott diáknak, de idegen volt tőle, az oktatótól a szájalom még. Láta, egészséges, jó étvágyalal falja az üzemi főzeléket, s esztergapadjához küldte táviratait: használja az eszét sorsában való képviselője végett. Azért a nevelőmunka hatékonyságában kezdetben bízó pályája vége felé már nem látta egyértelműnek az esélyt, mert kezdett hozzászokni: magában motyog a munkásosztály történelmi lehetőségeiről, s a tanteremben kiürültek a padok.

A marxizmus nem válaszol alapvető kérdésekre, amint azt Hans Joachim Störig „A filozófia világtörténete” c. művében szövege teszi. Ezúttal csupán azért említem „ezt, mert e dilemmák között Ladányi sem őrlik, legalábbis művészetében nem jelennek meg a problémák. Tehát: vajon az emberiség minden marxizmus előtti szellemi terméke osztálymeghatározottságú ideológia? Mondjuk Konfuciusztól az utolsó pápai enciklikáig figyelemre méltó hasonlatosságokat mutatnak? Osztálymeghatározottságúak-e az elmúlt idők nagy művészi alkotásai, egy görög szobor, egy gótikus székesegyház, Shakespeare valamelyik drámája,

Beethoven szimfóniája? – kérdezi Störig, s vele együtt mi. A világvallások, tanításaik és erkölcsi kódexeik csakis osztályokhoz kötődnek? Vajon a „polgári” tudomány a maga ismereteit csak az osztályérdek szemüvegén keresztül látja-e? És mi a helyzet az olyan egyetemes jelenséggel, mint a nyelv?

Ment hát, mint Petőfi Segesvárra,
ment szálfagyenesen a munkásosztály felé,
mint egy királyi testőr,
lelkében már fénylett a himnusz, az óda, a dithirambus,
amikor beleütközött a kapuórbe.
(Sors)

Mint az előző fejezetek egyikében már utaltam rá, a szocialisták azt tanították a vallásról, hogy az a lét hamis visszatükröződése a tudatban, a nép ópiuma. A kezdet kezdetén Ladányi sem vitatta ezt, hanem lelkesen hirdette, hogy a vallás az osztály nélküli társadalomban nem kivirágzik, hanem véglegesen illúzióknak bizonyul és elhal. Az imént arra is céloztam, hogy e pálya talán legsötétebb foltja a kereszténység rossz színben való feltüntetése. Annál inkább, mert ami a vallást illeti, Ladányinál több a negatívum, mint a pozitívum. Istenfelfogása enyhén szólva vitatható, bár az iróniához való jog nem ismerhet határokat: egy vénember terelgeti benne az esteket, s egyszemét rászégezve a józanságra inti. A szépség huligánja Istenének nyakában kecskeszőrzsák van, abban meg csak a poéta penészes, madárlátta viszontagságai. A „Néger dal” szerzője még az első hittérítőktől kapta a leckét a vigasztaló feltámadásból. Az alkotótól tudjuk, hogy beszédükben az Isten széles vállú volt, csodákra képes, bátor és nagyharangú. Csakhogy nem osztott igazságon kívül egyebet, a gyerek pedig éhes volt és örömökre vágyott. Jöttek aztán más prédikátorok, szavuk ugyan fakóbb volt, zsebben kotorásztak, az ifjú Ladányi pedig azt hihette: Isten nevében kap valamit.

S most itt tartunk.
Én vizslatom, mikor
húzzák ki kezüket a zsebből,
ők meg úgy tesznek,
mintha
lenne markukban valami.
(Néger dal)

Ám ahogy a Ladányi-kép nem fért el a szocialista-kommunista panteonban, úgy életműve ideológiája sem a marxi-leniniben. Miként Buddhát és Schopenhauert, őt is megragadta minden élet mély nyomorúsága. A materialistáknál alig(ha) találkozunk a világ szenvedéséről és a megváltás-tanról írott magyarázatokkal, és olyasmivel, hogy „az akarat végtelen, a beteljesülés korlátozott”. Ha a német filozófust tanulmányozzuk, megtaláljuk Ladányi bánatának, kiábrándultságának, magányának okát, magyarázatát: mivel ki vagyunk szolgáltatva ösztöneinknek és vágyainknak, soha nem fogunk sem tartós boldogságra, sem nyugalomra találni. S tovább: minden kielégített vágyból új vágy születik. Amint megszűnik egy fájdalom, és azt hisszük, fellelegezhetünk, új nyomorúság következik. A fájdalom valójában az egyedüli realitás az életben. Az öröm és a boldogság csak valami negatív, nevezetesen a fájdalom hiánya.

Schopenhauer azt vallja, hogy aminek birtokában vagyunk, azt nem tudjuk értékelni. Csak ha már elveszítettük, akkor kezdjük érezni az értékét. E helyütt nincs tér a szenvedés beható elemzésének ismertetésére, csupán a legtömörebb lényeg idézhető: a szükség az emberek legnagyobb részének ostora. Azon kevesek, akik ezt el tudják kerülni, azonmód egy másik

csapás, az unalom áldozatául esnek. A hétköznapiaké a robot, a vasárnapé az unalom – akár a csalódott Ladányi verse is kezdődhetne e sorral, bár Schopenhauertől való. „Az embernek emellett kikerülhetetlen sorsa a magány. A végső órán mindenki egyedül marad” – a következő Ladányi-költeményben mintha a tézis elevenedne meg.

Boszorkány elől kisgyerek,
loholok a halál elől,
nem merem felnyitni a szemem,
mert a féltálmom összedől.
Most elrejt ez az éjszaka,
de mi lesz, ha felkél a Nap,
s a sáron át majd vérekes
felhők halálba hajtanak...
(Féltálmom)

A polgárpukkasztó vagány

Kik hatottak nagy elődökként e költészetre, mikor és hogyan szabadult meg mások stílusának utánzásától Ladányi Mihály? E téren nincs egyetértés, csak abban van közmegegyezés, hogy jellegzetes arcélű egyénisége átüt még az indulásakor elő-előforduló utánérzéseken is. Sokan a József Attila-i örökség folytatóját látják benne, bár egykor nem is lehetett szó másfajta gyökérről. A kritika természetesnek tartja, hogy első verseiben az előző nemzedékek ihlető példája még közvetlenül keveredik a fokozatosan kiharcolt „önállóság újszerű fordulataival”. Koczás Sándor számára az „Öreg anyókák” közvetetten Illyés Gyula versét, „A ház végén ülök” paraszti öregségre figyelmező, azt melengető líraiságát idézi. Az esztéta Juhász Ferencet, Nagy Lászlót, Simon Istvánt Ladányi bátyjainak nevezi, akiktől az otthoni tájak, a büszkén vállalt családi hagyomány költői életrekeltségének technikáit tanulta. Mégis mindez csak tájolás, a költői forrásvidék érzékeltetése. Koczás kimutatja, hogy a kezdő költők szokásos inaskodásában Ladányi nem egyoldalú, mert nemcsak a származásban rokon elődöket figyelte, hanem Ady Endrét és József Attilát is. A munkásosztály életének ábrázolása okán a szépség koldusa természetes ő, ami nem mondható el Erdmindszent szülőteréről. A félmúlt beszűkült értékvilágú irodalmi közege ugyan igyekezett Adyól is proletárköltőt faragni, ám a kísérlet nem sikerült. (Ez egyébként most kizárólag annyiban érdekes, hogy leszögezzük: Ladányit nem érintette mélyen Ady magyarságtudata vagy istenkeresése, legföljebb a pályakezdők szokásos rajongását, az elemi hatású előd lekopírozásának vágyát fedezhetjük fel nála). Koczás Sándor éles szemmel azt veszi észre, hogy Ladányi esetében a lényeg mégsem ez: nem a példák továbbgyűrűzése a tanulóévek verseiben, hanem mindezekkel párhuzamosan az egyéni költő-sors, a magára találás motívumainak egyenletes felnövekedése.

Kovács Kálmán említi először Ladányi kapcsán Majakovszkij nevét, akinek forradalmisága! kevesen vitatták, habár ma már tudjuk jól, hogy a Szovjetunió írói és költői szimplán propagandista szerepre kárhoztattak. Kovács sem annyira a tartalom miatt, mint inkább a formaihlet okán hozza képbe Majakovszkijt, akinek jellegzetes „lépcsős” sorai itt-ott valóban felbukkannak Ladányinál.

Miért vagy egyedül? – kérdezik az én barátaim.
Miért vagy egyedül? – kérdezik a plakátok és
a neonlángok ujja reám mutat:
egyedül van a mi testvérünk,

aki hús
és láng
és öröm volt valamikor...
(Könyörögjetelek értem)

Vagy másutt:

Virág berzenkedik,
este lett,
jön a csorda...
(Asszociációk)

Ladányi verseinek soraiban, hangütésében, témaválasztásában gyakran érezzük József Attila szelleműjének érintését, főleg az útkeresés időszakában. És valóban, a ferencvárosi vagy józsefvárosi sikátorokban, a keskeny utcák, sötét grundok között lépdelő éjszakai vándor, akit a bodzák között könnyű zajok követnek, mintha a nagy magyar költő verséből támadt volna fel. De epigonnak mégsem nevezhetjük Ladányit, mert ugyan merít a forrásból, de mindjárt el is szakad tőle. József Attila az anya-gyermek kapcsolatból, az értelmes szerelem érzéséből nyeri a képalkotáshoz szükséges ihletet és ötletet, ellenben Ladányi a vad erotikához fordul. Ugyan József Attila a belek alagútjait emlegeti a kedves kapcsán, amivel felháborodást váltott ki maradi körökben, ám sohasem írt olyasmit, hogy a város fényes bőrű szerető, „akinek” formás idomai csodálatos terek. Ladányi a szexuális forradalom magyarországi hajnalán nem szégyelli bevallani, sőt kéjjel emlegeti, hogy az utcák combjától részegül, s a kakofón ének izgalmak ígéretével bővíti. József Attila egy tál dermedt krumplipaprikához hasonlítja az elmaradott falut, amivel szintén megdöbbenette a konzervatív ízlésűeket, de Ladányi mégis másfajta hétköznapiságot követ a vidék jellemzésekor. Az ő falujában az elnök részeges, ezért olyan Szentandrás, mint egy óriási kocsmá. Legyek vakaróznak az álmos estében, kint szól a harang, ami káromkodásra vagy imádkozásra készíti a szemlélődőt. József Attila marxista korszakában szeretett osztályellentéteket felfedezni a háború előtti magyar vidék viszonyainak megörökítésekor, ellenben Ladányi már a szovjet kommunizmus utáni, erőltetetten kollektivizált tsz-környezetről beszél, s a mozdulatlanságra éppen (vagy ha úgy tetszik: szintén) a keleti ideológiától remél lendületet.

József Attilán kívül Villon és Brecht nevét említik legtöbbször az induló Ladányival kapcsolatban, és Guillén politikai lírája is felmerül mint minta. Ladányiból városi proletár lesz forradalmi világlátással megátkozva/megáldva, de ha akar, visszaváltozik ázott földeken álmélkodó/tűnődő parasztlegénnyé. Hamar rátapad a hetyke, fenegyerekes jelző, s egyre gyakrabban a „szocialista Villon” titulust aggatják rá. Zsargonszavai, jasszkifejezései illenek a külvárosi környezethez, bátor szóhasználatáról eszünkbe juthatnak a hivatkozások. Nézőpont kérdése, hogy a nép nyelveként határozzuk-e meg a nyers stílust, avagy útszéliségnek minősítjük – ezúttal nem cél akadémikus vitát provokálni. A Nagy Testamentum zsenije a kóborló hajlam ellenére mindig megőriz valamilyen felelősségteljes zengést a hangjában, s Ladányi sem ripacs, hanem a végső formához illő, súlyos és komoly szenvedély megszállottja.

Otthonatlanul szinte,
szállodák,
szénapajták,
árokpartok között,
járom ezt a másoknak szűk világot
bőröndömmel

– alig nagyobb mint egy-egy szűkkeblűség –
igénytelenül szinte,
akár a parasztnak kenyeret kereső állatok,
zokszó nélkül, mint a madarak,
és énekelve, mint a madarak.
(Mint a madarak)

Villon, mint afféle tabu, divatban volt a szocialista erkölcsöt hirdető világban, így nem csoda, ha a balladák Ladányi fantáziáját is megmozgatták. A történelmi tragédiák ellenére a kor Magyarországa nem hasonlítható a középkori Franciaországhoz, mert szerencsére zsványkalandok, általános nyomor, mindennapi akasztások nem jellemezték a kádárizmust. De kocsmák, cimborák, rosszlányok Budapesten is akadtak... Míg Villon Párizsból menekülni kényszerült, kései követője mint kiránduló kereste meg magának az éjszakázásra alkalmas helyet és a gyönyörűséget a szemének, a lábának a járható utat az emberöltőnek nevezett szabadságban.

Ha ennyiben Villon, akkor mennyiben Brecht, akiben a kortársak a korszerű szocialista világirodalom képviselőjét tisztelték? A forradalmi avantgárde iránti érdeklődés nyomot hagy Ladányi művészetén, s nem egy megnyilvánulásán felfedezhető a Brecht-hatás. Az ötvenes években a magyar irodalom az ismert okokból eltávolodott az úgynevezett világköltészettől, de a forradalom utáni enyhülés a modern líra áramlataihoz való visszatérést is lehetővé tette. Talán Brecht puritán nyelvhasználata az, ami leginkább megfoghatta a tájékozódási pontokat kereső magyar költőt. Mintakövetését sokan félreértették, alpárinak, trágárkodónak nevezték miatta. Brecht nálunk elsősorban színházi szerzőként, drámaíróként ismert, epikus szerkesztési módját a dramaturgoknak tanították, de ő a költészetével is híveket toborzott magának. Formabontóként az expresszionisták közé sorolják, ezért tanítványa esetében sem elegendő a felszínt vizsgálni és az argó használatában felfedezni a hasonlatosságot, mélyebbre kell ásni. Lehet közönségesnek nevezni a csizmaszagról és a testek állott szagáról verset író, de a kifejezés erejéről lehetetlen nem tudomást venni. Sőt, Ladányi mintha dramaturgiát is tanult volna példaképétől, sok versét szívesen adták elő irodalmi színpadokon. A borsodi bányászok és kohászok között életbölcsest tanuló alkotó automatikusan nyúl a mozgalmi avantgárdé eszközeihez, ha a nehézsorsúakról szól. Illés László veszi észre, hogy abban is hasonlít a német szerzőhöz, ahogy kemény fegyelemmel féken tartja indulatait, hangulatait, sőt játszik velük, szabadjára engedi néha azokat, bár a végén mindig győz az értelem. A cinizmusba nem hajló önirónia, gúny is Brecht-i gyökerű. Ladányi e mintára képes kilépni lírai önmagából és objektívní-elidegeníteni azt, amit megvet, gyűlöl. Vásári vaskosság, gunyoros játékosság, drámai erő – ezeket vette kölcsön az utód az elődtől.

Ó, külvárosi táj, bozontos szőrzetű nő,
tepuffatag hasú és mosdatlannak tűnő,
ó, bűzös otthonok csatornaparti utcák
szétvetett lába közt -
Tartsd orrodhoz az emlékek szagát,
morzsolgasson jassz hadovát a szád,
s légy torkig a penész ízeivel.
(Külváros)

Pándi Pál Petőfit emlegeti a Ladányi-életmű elemzésekor, másvalaki a romantikus Heinét – a bőség zavara ezúttal inkább kisebbiti az értelmezés hatékonyságát. Mindenkit meglep azonban Simor András, amikor a „Bejegyzések a családi Bibliába” posztumusz kötet

utószavában kijelenti: a korai versek azt tükrözik, hogy Ladányira ekkor egyszerre hatottak a múlt század második felének lírikusai, elsősorban Reviczky Gyula és Kiss József, illetve a Nyugat költői vívmányai, Kosztolányi, Tóth Árpád rímtechnikája. „A másoktól megtanult, kölcsönzött formát, amelyet fölényes biztonsággal használ, néhol már feszegeti a saját, új formákba kívánczoló mondanivaló”. Simor megpendíti, hogy Ladányi első korszakának heltais hangja is felcsendül a fiatalkori versekben. Az Ezredvég főszerkesztője kijelenti, hogy érdemes odafigyelni erre a kezdetre. „Akárcsak József Attila a Szépség koldusá-ban, Ladányi is pontosan ismeri, gyakorolja az elődök versíró technikáját. Figyeljünk fel arra is, hogy József Attila, Radnóti, a kései Babits hangja meg sem érinti a fiatal Ladányit. Inkább Heltai, Kosztolányi, Tóth Árpád eszköztárából kölcsönzi képeit, hasonlatait, ritmusait, rímeit. A zsengek jelezte világ a szépség bűvöletében élő kamaszköltőt sejtet”. Simor a némiképp szokatlan források megjelölése után rámutat, hogy Ladányi az életművét más irányban folytatja, s később csakis öntörvényeinek sugására hallgat. Egyvalamit azonban megőriz az indulásból: verseit egész életében csiszolja, változtatja, mindvégig sok-sok variánssal dolgozó költő marad.

Faragó Vilmos az Élet és Irodalom egyik régebbi számában leszögezi, hogy nincs tájmeghatározta azonosság Sinka István és Ladányi Mihály versanyaga között, azonban érdekes eszmefuttatásában mégsem zárja ki a lelki rokonságot. Faragó úgy találja, hogy két Ladányi van: az egyik anarchoid létformában próbálja kiélni forradalmas nyugtalanságát, lyukas cipőben járja a külvárosi utcákat és a pályaudvari melegedőket, bűzös kocsmákban randevúzik nagycombú és kis szemérmességű nőkkel. De a szerep mögött elvarázsolt királyfi rejtezik. Tiszta-szép legkisebb fiú, aki a szegények igazával indult messzi útra, s most úgy üldögél a kültelki presszóban, mintha odatartozna, mintha szeretné „az olcsó sör poshadt ízét és a hazug romantikát, ezeket a takarékbetétért elvetelő nőket, az éj reklámtócsáit s a romlott hús szagát”. Faragó vélelmezi, hogy a periféria csak rossz varázslat Ladányi esetében, aki titokban rekedt trombitát visz Jerikó felé s a lábát erőlködve rángatja ki a sárból.

Hát, így jut el Ladányi József Attilától Sinka Istvánig... Alighanem azok járnak közelebb a valósághoz, akik az eredetiségre, a senkivel sem összetéveszthető hangütésre esküsznek.

Nem telik mindig úrhajóra,
hát így, a porig lehajolva
nézem a földet: birkacsorda
tapos éppen a hangyabolyra,
s vaddarázs-raj ereszkedik le
a napraforgó-kráterekre.
(Föld! Föld!)

És így jut el Ladányi Villontól Martialisig, ám megint csak a maga képére formálja a világirodalmi nagyságot, vagyis plágiumról szó sem lehet. Martialishoz verset is írt, amelyben kérdést tesz fel: „Hol süllyedt el hajód, / szegény Martialis, / míg kerested a földet, / ahol végre szavad bátorságáért ünnepeljenek?”

Stenczer Ferenc Jelenkor-béli kritikájában ezzel kapcsolatban rosszállásának ad hangot, mondván, hogy már a kérdésfeltevés is hamis, ezért a következtetés sem lehet helytálló. Stenczer azt veszi észre, hogy Ladányi Villonhoz sohasem címez költeményt, sőt, ki sem ejti a nagy francia lírikus nevét a száján, mégis lépten-nyomon találkozhatunk vele, mármint modernizált stílusával. A „Szabadban” című versből tényleg a huszadik századi Villon szól ki: rozzant nők ülnek a söntésben, mosolyuk légy piszkos villanyégő, a tűzfalak égbe merültek, már csak a tócsák villognak eszelősen, s patkányok vágnak át a fényszórók előtt. Ladányi-Villon városa éjszaka színes rongy egy mosóteknőben, vagy öregasszony, aki ráncosán turkál

a szemében. A magyar csavargó-poéta balladaszerű verseiben nem egyszer még a versvégi Ajánlás-t is megtartja, főleg ezekben jelenik meg nála az elmúlás, a halál gondolata. A művekben megrajzolt életmód is hasonlatos. A Villonra oly jellemző testamentum-műfaj is föllelhető nála: a Halandók balladájában búcsút vesz barátaitól és ellenségeitől, s közben tréfás örökséget hagy nekik.

Ezzel szemben Stenczer Ferenc úgy találja, hogy Ladányi Martialis-képe erősen egyoldalú: csak arról a latinról szól, aki nem nyerve el az új császár kegyét, tengődik. A miért figyelmén kívül esik – véli a kritikus. „Martialis költészetében olykor az elnyomottak iránti részvét hangja is megszólal, de az uralkodó osztályoktól való függése megakadályozta abban, hogy szókimondóan ostorozza a hibákat. Kritikája csak ritkán világít rá a felbomlóban lévő rabszolgtársadalom erkölcsi züllésének mélyebb okaira. Ladányi tehát sem szemléleti, sem erkölcsi példatárat nem kaphat Martialistól. Ami viszont a római költő kétségtelen érdeme, s alighanem Ladányi ezért kereste meg, hogy epigrammaival elméletben és gyakorlatban egyaránt harcok a dagályos, mitologizáló, az eleven élettel semmiféle kapcsolatban nem álló költészet ellen”.

– Miért éltél,
mielőtt a hiábavaló-beledöglés
olimpiai bajnoka lettél?
– Csak rímek voltak,
szirén dalok
és egyötvenért bableves...
– Hol süllyedt el hajód,
szegény Martialis,
míg kerested a földet,
ahol végre szavad bátorságáért ünnepeljenek?
Hisz nem jelöli emléktábla a kocsmát,
ahol legutoljára kiröhögtek
a részeg latinok...
(Martialis)

Blok, Jeszenyin, Paszternák poéma-műfajának magyar meghonosítóját vélik Ladányiban egyesek felfedezni, mások viszont (például Kis Pintér Imre) azt nyilatkoztatják ki: e költészet azért válhatott líránk integráns részévé, mert társadalmi igénynek, a mindennapok megfogalmazhatatlanul is fontos érzelmeinek kimondója. Kis Pintér azt írja az ÉS-ben: „Ez a sokáig hagyománytalannak, rokotalannak vélt vagánylíra kapcsolódni látszik most már a kortárs magyar költészet legnagyobb igényűnek sejthető vonulatához, Nagy László és társai etikus teljességéhez is. Persze, csak ha az élmény nem váltódik aprópénzre, ha a magatartásból nem lesz modor”.

Ladányi megítélésének ellentmondásosságát pontosan jelzi, hogy hol ehhez az irányzathoz kötik, hol ahhoz. Hol nemzeti, hol avantgárdé, itt formabontó, amott a hagyományt tisztelő, egyszer komolytalan, másszor magasztos. E „sokoldalúságra” a műfaji gazdagság sem ad feleletet, legfeljebb a bírálók előítéletei kapnak megerősítést.

A virrasztó, forradalomörző Vajda János ösök közti említésétől a „legszorosabb rokonig”, Váci Mihályig hosszú az út, Babits és Szabó Lőrinc emlegetése pedig egyenesen zsákutca – helyesebb lenne talán megmaradni a ladányis Ladányinál.

Fekete Sándor eltávolítja Villon és Majakovszkij példáját a Ladányi-képtől, mindazonáltal kritizál is, amikor kimondja: az indulás éveinek termésén csakugyan erősen kiütöközik e kettős hatás, olykor nem is szerencsés módon, amennyiben egy hígtott, sanzonizák francia, s egy plakátosított orosz árnyéka vetül a pályakezdő esztendőkre. Fekete rögzíti, hogy Ladányi

alkata különbözik is a választott mintákétól: az egyikhez képest több benne a kötődés vágya, a másikhoz viszonyítva több benne a kételkedést hajlam, s így egyik hatás sem akadályozhatta saját lehetőségeinek érvényesítését. Illés László azt teszi ehhez, hogy modern Jeszenyinné sem vált Ladányi: viaskodó-perlekedő-berzenkedő énjét végül is elszerette a Város. Anélkül azonban, hogy a plebejus ízeket érzékszerveiből kimoshatta, az eredendő indulatokat átmázolhatta volna.

Hogyan kerül Ladányi neve a legismertebb beat-költők mellé? Hát nem úgy, mint csizma az asztalra, mert Allén Ginsberg, Jack Kerouac, Gregory Corso antikonformistaként legalább annyira gyűlölte az amerikai átlagpolgári létet, mint a szépség huligánja a magyart. A „fehér néger” szlogent egyenesen Norman Mailertől kölcsönözte, és hát Majakovszkij vagy Marx nevét Nyugat értelmiségi lázadói legalább olyan gyakran vették a szájukra, mint Buddháét vagy James Dean-ét. Ha egyesek észre is vették a beat-ek hatását (tagadás, negatív világkép, a hivatalos társadalmi értékrend elutasítása) költészetére, alig-alig merték néven nevezni, ugyanis a Sükösd-féle Üvöltés-értelmezésen túl a beat-irodalom tabunak számított idehaza. S megvan a közös eszmevilág is, mert mint Sükösd Mihály rámutat: a marxizmus mint fogalmi rendszer és a szocializmus mint társadalmi eszmény sűrűn szerepel a beat-nemzedék szövegeiben, de /őként a polgári társadalom és kultúra motívumaként. „A dühös fiatalok drámáiból és regényeiből az elszánt irodalmi törekvés csapott ki: valami sosemvolt újjal söpörni el a mindenható konzervativizmust” – említi Sükösd, amiből nem nehéz kihallani a Ladányira is vonatkozó passzusokat. Ferlinghettiék szívesen ízesítették egyéni létüket itallal, kábítószerrel, zenével, sexualitással, s tudjuk jól, hogy Ladányi sem vetette meg az alkoholt, nőimádata a nemi vonzalom sokféle megéneklésében tükröződik. A kifejezési forma is rokon, hiszen csipetnyi avantgárd és a szabad vers mint gyakori forma szinte mindegyikőjükre jellemző. A beat-ek művein érezni a megélt élményt, a hitelt és valóságfedezetet, csakúgy, mint a magyar alkotó esetében. És szomorúan elmerenghetünk Sükösd alapmondatán: „Morbid önpusztítás és lebegő révület, pszichopata hipster és álmodozó arkangyal: a beat-magatartásnak ez a két sarkpontja”.

Mennyi fáradt szöveg szorong mibennünk,
jelképek, babonák, ráolvasások.
Ha egy kócos nőtény sorsunkra ront,
máris a Gondviselést emlegetjük.
A szükség neve vágy, a jóllakottság
hivatalos neve Családi Fészek.
S ha megunod és otthagysz az egészet,
hagyományos Magányosság rohad rád.
(Mennyi fáradt szöveg)

A „polgárpukkasztó vagányköltő” összetett személyisége és bizonyos értelemben bonyolult művészete elhomályosította aényt, hogy Ladányi Mihály voltaképpen békési és népi származék. Szilágyi Ákos boncolgatta e témát először (ti. „hogyan függ össze mű és születés?”), majd Kristó Nagy István. Utóbbinak „Miska” bevallotta, hogy első verseinek ihletője a kuruc költészet és Sinka István volt. Ladányi kis pásztorgyereke, akárha a Fekete Bojtáré, álmokat terel s szótlán, mint a bálvány. A Tejút porában öregapja bolyong, kócos kis puliként kíséri őt a hold. Sinka hatásáról árulkodik az „Idill” is, amely nem pályakezdő költemény, hanem későbből való. S nem csupán egy-két gondolatfutam (pl. „rádól-e az örök este?”) erősíti a szellemi rokonságot, hanem az egész groteszké formált ballada. Mikuláné az emberét megcsalta, mialatt a férj valahol lenn a földben szorgoskodott. „Habzó lucokban / cuppogott kezében a csákány, / és füttyörészett / egy rossz asszonnyal és / száz méter földdel / a vállán”.

Szilágyi Ákos elemzésében arról értekeznek, hogy a népi kultúra szemléletét, érzésvilágát, a városi nép folklórját hozó és gyarapító Ladányi nem képes kikerülni a meghasonlást. S hogy miért? Mert régi életéből él, s egykori gyakorlata és aktivitása alapján alkotja meg mások mostani sorsát. Mint költő, helyettük és nélkülük dolgozik – kívül van: „oda vágyódom vissza, ahol életet éltem valaha”. Szilágyi Ákos szerint a Ladányi-lírában feszülő kettősségnek ez a kulcsa. „Kulcs, amely századunk művészetében szinte minden zárat nyit”.

A bárzongoristának
kun parasztleány-arca van, de már rég
elitta az eszét. Akár az a
kaszás-kapás parasztseregnyi,
betódulva a városokba,
beérve egy munkásszállással, amely
tele van dülöngő álommal éjszaka.
Valahol a magányos öregek
elnézegetik tenyerüket és
káromkodva gondolnak az ekeszarvra:
nem lett fiukból hivatalnok –
Eltévedt kéz veri a zongorát,
hülye kis dallamok öntik el a világot,
hülye kis dallamok...
(Fotó)

De Ladányit más irodalmi áramlat is magáénak tudja: Lengyel Balázs Kassák Lajos avantgárdjához köti e prózaiságra, beszédessé váló tények csoportosítására hajló költészetet. Aki olyasmit ír, hogy ma hajnalban fel kellett feszíteni a nap redőnyeit, be kellett hatolni november tizedikébe, ki kellett rámolni a fiókokból nyolc óra munkát, nyolc óra szórakozást, nyolc óra alvást – az nem lehet más, mint Kassák örököse. Ez a szántszándékkal költőietlen közlésmód Lengyel számára a húszas évekből visszhangzik. „Ladányi jó érzékkel ezt élteti, fejleszti tovább, azt a szókimondó nyerseséget, ami egykor Kassák proletár szemléletéből fakadt, félig-meddig a régi avantgárdé hagyományból is. Ladányi költészetének legjavában ennek világosak a nyomai”. Az „avantgárdé” Ladányi versében: albréletek őrszobáin, mikor az őrmester éj képünkbe bámul, jegyzőkönyvbe kell mondanunk, mit nem csináltunk aznap. S bandába verődött belenyugvásunkra és gyávaságunkra ismét kiróják a dögmagányos órák az éjszakányi szigorított álmatlan forgolódást. Lengyel Balázs Ladányi népszerűségének titkát abban véli megtalálni, hogy a mindennapok elleni lázadása expresszív, világosan és könnyen követhető.

Akadnak, akik Ladányit Váci Mihály ikercsillagaként emlegetik, s nem csupán a névazonosság okán. Kimunkálatlan ez a vélt vagy valós hasonlatosság, amelynek alapját a szocialista elkötelezettség adta – ma már éppen a különbözőség tűnik fel. A hivatalos Váci Mihály elkötelezettebbnek nézett ki a kommunizmus számára Ladányinál, bár ne legyünk utólag igazságtalanok hozzá sem, hiszen halála előtt kimondta: „újra kell kezdeni mindent”. Ladányi alkalomadtán szembefordult paraszt őseivel is, akik ettek Dózsából és leköpdösték a vemhes domboldalakat, míg Váci az otthoni jórészt nyugalmas helyként emlegette. A szocialista világrendszer általános válságát, amelyet Váci Mihály már nem élt meg, Ladányi hű krónikásként közvetítette.

Folytatjuk

KERÉNYI GRÁCIA

Zuhanás

Hullunk, zuhanunk a halálba.
Minden asztalláb ördög lába.
Gyilkolunk. Fület, bogarat.
Belzebúb kuncog az asztal alatt.

A vízbefojtott kiscicák vakok.
Véresen jobb, vagy vértelen?
Dögmadár-légy az ételen.
Koncertet ad a hullafog.

Hullunk, zuhanunk az ölésbe.
A vágy a kényelmesek kése,
Oscar Wilde megmondotta már...
Nincsen határ. Nincsen határ.

1963. július 18.

KERÉNYI GRÁCIA: *Nálunk a málnabokrok. Válogatott versek*, Budapest, 1985, Szépirodalmi Könyvkiadó.

DEDIK JÁNOS

Kellemetlen helyzet

(Az 50-es villamoson)

Alig helyezkedtem el, még a maradék ülőhelyen, a hamar megtelt kocsiban, és máris indult. Örültem, hogy sikerült leülnöm és nem kell állnom a végállomásig.

Két megállóval később egy idős bácsi szállt fel kezében egy CBÁ-s szatyorral. Megkapaszkodott az ülésem támlájában, de ahogy a villamos rángatott ő úgy dült, hol jobbra, hol balra. Egy ideig néztem az utasokat, hátha akad egy udvarias valaki, aki átadja a helyét. De az ülők, vagy olvastak, vagy a telefonjukkal játszottak. Egyesek a tekintetüket az ablakra erőltetve kifelé néztek! – mindenki elfordult. Megsajnáltam a bácsikát, látva a helyzetét, felajánlottam neki a ülő helyemet. Tessék leülni, és lassan emelkedni kezdtem ülő helyzetemből.

– Maga hány éves? – szegezte nekem kérdését a bácsi.

Erre a meglepetésre nem számítottam. De egy rövidke habozás után rávágtam:

– Én nyolcvan vagyok.

– Én meg 74! – és mosolyra húzta a száját. – Maradjon csak ülve, én vagyok a fiatalabb.

Lassan visszacsúsztam az ülésbe. De a bácsi, emígyen folytatta.

– Hányszor megy ki éjszaka?

Semmi kétség ez nekem szólt? Felelni meg muszáj! Körül néztem valóban nekem szólt ez a kérdés. Erre az utasok kezdtek abba hagyni elfoglaltságukat, van akinek csak most esett le a tantusz, Egyre többen kuncogva felém néztek. Nem gondolom, hogy erre ennyien kíváncsiak lennének.

Most már, muszáj voltam felelni, ezt az utasok többsége is elvárta.

– Én kétszer-háromszor, attól függ mennyit, iszom este.

– Az nagyon jó. Képzelve nekem ötször-hatször is ki kell mennem. Már a feleségem is lázadozik, hogy mindig zavarom. De mit tehetek mást. Már jártam a Kékgolyó utcai Onkológián is, de minden negatív, még a prosztatám, se sokkal nagyobb egy diónyinál.

Egyre kényelmetlenebbül éreztem magam. De a bácsi folytatta.

– A maga prosztatája mekkora, biztos megvizsgálták már?

Most mit mondjak! Most még nagyobb zavarba hozott a bácsika MÉR kell az egész kocsinak tudnia, hogy az én prosztatám mekkora! Mit tegyek, mondjam vagy, ne mondjam?

Már úgyis mindegy, ránk figyel mindenki lassan minden utas, fogja már ismerni testem anatómiai részeit.

– Nekem megfelelő – válaszoltam szemlesütve.

– Enyémre azt mondta az urológusom, hogy nem vészes! Ettől nyugodtan egyszer kétszer is elég kimennie

Már többen nevetni kezdtek körülöttünk. Te jó Isten ez a bácsi sosem száll le rólam?

– Mondja a maga PSA mennyi?

– Sok – mondom én.

– Mennyi az a sok?

– Hát közel van a százhoz.

– Érdekes nekem sokkal kevesebb, és mégis ilyen gyakran járok pisilni.

Most már az egész kocsi rajtunk nevetett. Az én vérnyomásom, már valószínű a fellegekben jár. Már nem mertem felnézni, hiszen az egész kocsi tisztában van az urológiai problémámmal. De a bácsi csak folytatta.

– Milyen gyógyszert szed?

– Daumildot – feleltem kurtán.

– Azt nem ismerem. És mennyit szed?

– Napi egyet, azt is csak este – válaszoltam.

– Én sokkal többet szedek – kontrázott rá a kis öreg.

Na most már ezt is tudja az egész kocsi!

– Nagyon szívesen, ajánlok magának egy kiváló orvost az Onkológiai Intézetben. Ahhoz bátran, bizalommal mehet, nekem is úgy ajánlották.

Csak már a végállomáson lennének!

– Köszönöm bácsika, nekem is van orvosom!

Van Isten. A következő megállóban leszállt a bácsi.

Egy darabig még rám néztek az utasok, aztán lassan újra a fülükbe kerültek a telefonok zsinórjai, rádióztak tovább. Az idősek kinéztek az ablakon. Én arra gondoltam: de kár volt sietni, ráértem volna a következő villamosra felszállni.

PAYER IMRE

Himnusz az utcán

Falombok fényes arca – dél.
A lombsötétség – alkonyat.
Szemem behunyom. Körkörös,
állandó hívás-akarat.

Virágba nyíló szembogár,
oltalmazz engem!
Felhőben bújó szembogár,
oltalmazz engem!
Aszfaltban gyúló szembogár,
oltalmazz engem!
Füstökben hunyó szembogár,
oltalmazz engem!

Magasban harsan, orgona.
Autózúgásban énekel.
Fülem bezárom, robban a
várva várt szó – széled el.

Éneklő ige, létadó,
erősíts engem!
Zajból szült szűz hang, létadó,
erősíts engem!
Jelekben alvó, létadó,
erősíts engem!
Újszülött sírás, létadó,
erősíts engem!

Egy utcarészlet, házdarab
kitágul mindenségnyire.
Éjfelhőbálna út felett.
mélyégen úszik. Néz. Mire?

Áldlak Téged,
Te láthatatlan szerkezet!
Áldlak Téged,
zajból szőtt lassú angyalhang!
Áldlak Téged,
anyagtalan egész-anyag!
Áldlak Téged,
nemzöm, szülöm és gyilkosom!

KASKÖTŐ ISTVÁN

A kölyök

9. rész

Nagy Mihály komolyan elgondolkozott azon, amit Sebestyén doktor mondott. Ahogy elhagyták az Intézet épületét, a villamosra várva, a gyerek gátlástalanul, részleteiben ecsetelte az ellene elkövetett atrocitásokat, a plafonból rázuhanó, forró víztömeget, az öregasszony szégyentelen, goromba módszereit, fertőtlenítés ürügyén. Siratta a hullámos, szőke hajzatát, le-lekapta fejről a sapkát és kopaszságával vádolta az igazságtalan világrendet –, amit nem kis mértékben maga az őrmester képviselt.

– Ezt nem kellett volna, ha mondja, hogy mosakodjak meg, megcsináltam volna én magam is. Hát nem megmostam a kezem, mikor mondta?

– Ne morogj már annyit. A hajad kinő, a büszkeségeden esett sérelmet elfelejtetted és marad ez a tisztességes pár jó cipő meg a sapka. Látom, az tetszik neked. Aszondja, hogy – olvasta le a zománcozott címerről –, Székesfővárosi, Váci úti, Polgári Fiú iskola. Itt van az nem messze, majd megmutatom.

Aztán jött a villamos, a gyerek elfeledkezett a rajta esett bántalmakról és beállt a vezető mellé. Láthatóan megjött a bátorsága a második utazás alkalmára. Be nem állt a szája, – ez mi, ezt miért csinálja, hol a kormány, miért nincs kormány, mi fúj úgy?

Az idős, csulabajuszos vezető, nagypapás türelemmel magyarázott a kíváncsi gyerekeknek.

– Nem kell kormányozni, a sínen jár, nem is mehet másfele –, aztán –, ezzel szabályozzuk a sebességet, ez a sziszeges meg a légfék, engedi rá a levegőt, hogy fékezzen.

– Maga viccel ugye? Ráfúj, oszt megáll? Ki hiszi azt el! Nem vagyok én lökött.

– Na, egy igazi hiteltlentamás, nem is rossz tulajdonság. Elhiheted nekem és... majd egyszer, magad is rájössz, hogy az igazat mondtam, visszajössz bocsánatot kérni. – nevetett az öreg – ígérd meg!

– Na, arra várhat a bácsi –zárta le a leckét a gyerek, éppen idejére, mert az őrmester szólt.

– Gyere fiam, leszállunk.

Még egy jókedvű „istenáldjont” mondtak egymásnak, a masiniszta meg a hitetlen utas, aztán leszálltak.

– Most hova megyünk? – kérdezte a gyerek, látván, hogy ismeretlen környéken vannak.

– Megyünk mihozzánk – mondta az őrmester, hangjában volt némi bizonytalanság, ...talán még meggondolhatná. Amit Dr. Sebestyén mondott, ki nem ment a fejéből. Mindaz, ami oly egyszerűnek, logikusnak tűnt az egész éjszakai meditálás után, most kétségekkel telítette el. Már beleélte magát az apai szerepbe, az üresség helyét a szívében, valami megmagyarázhatatlan jó érzés öntötte el. Tiltakozott az ellen, hogy – ami valójában elindította a gondolatmenetet – hogy a gyerekekben az elvesztett Jani fiat látná. Nem. Próbálta meggyőzni önmagát is, itt van ez az árva, akinek szüksége van rá. Ez az alapvető igazság. Már belátta, hogy talán hiba volt, elhamarkodott gesztus, ráakasztani a Nagy János nevet. De azon már nem tehet segíteni, a papírok a napi jelentéssel a Főkapitányságra mentek. Nem is az a lényeg.

Zsófi. A feleségét meggyőzni.

Önmagával immár békességben készült szembenézni párjával a gyerek érdekében. Igen, a gyerek érdekében –, akár mit is mond Dr. Sebestyén.

Megálltak a Csáki utcai ház előtt. Nagy Mihály megigazította a gyerek fején a sapkát, kissé, betyárosan félreacsapva, s a vállára tette a kezét.

– Aztán köszönj Zsófi néninek illedelmesen.
– Mit mondjak? Jó napot vagy csókolom?
– Mindegy, csak ne Dicsértesséket.
– Az minek?
– Felejtsd el. Kezicsókolom, vagy Adjon Isten, akármelyik, megteszi. Na gyere.
– Felmegyünk az emeletre?
– A negyedikre. Attól tartok, a lift nem működik.
– A zanyát – nem tudni minek szólt a megjegyzés, annak, hogy van lift, vagy annak, hogy nem működik.

Ugyancsak kifulladtak mind a ketten, mire felértek a negyedik emeletre. Függő, nyitott folyosó futott körbe a szűk belső udvaron, ahonnan a lakások nyíltak. A gyerek félve a fal mellé húzódott, szólni nem mert, de láthatóan félt a magasságtól. Meg-megálltak egy szusszantásra. A 12-es ajtó előtt a rendőr előszedte a zsebéből a kulcsot és benyitottak. Egy szűk előszobából három ajtó nyílt a lakás többi helyisége felé. A jobboldali ajtó mögül jött a hang.

– Te vagy az Miska? Itt vagyok a konyhában.

Az őrmester felakasztotta a csákóját a fogasra, simított egyet a haján, csak úgy megszokásból és benyitott a konyhába, maga éle engedve a gyereket. Az asszony – törékeny, korai negyvenes – otthonosan, háziasszonyos kényelemben ült az asztalnál, fodros, tarka kötényt viselt, szőke haja rövidre vágva, egy tincs a homlokába hullott. Előtte a konyhaasztalon könyvek, a nyitott jegyzetfüzet arról árulkodott, hogy valamiféle munka közben zavarták meg. A konyha petrezselyem illatú tisztasága barátságosan fogadta az érkezőket. Az asszony levette a fekete keretes szemüveget és meglepődve nézett az ajtóban álló párra. A fiú a megjegyzés szerint halkán megszólalt.

– Kezicsókolom –, majd a biztonság kedvéért még hozzátette – Adjon Isten jó napot.

Az asszony hirtelen felállt, a melléhez kapott, majd a szája elé tette a kezét.

– Te jószágos isten, egy pillanatra... – elakadt a szava, tétován a gyerek felé lépett –, Nem, nem... ki ez a gyerek, Miska? Honnan került ide?

– Ruzicska hozta be tegnap, úgy látszik, hogy nincs senkije... nem emlékszik semmire, ki, vagy honnan jött. Gondoltam...

– Oh! Gondoltad, mit gondoltál? – hirtelen jött a felismerés, majd megcsukló hangon, szinte alig hallhatóan szólt:

– Hogy tehette ezt velem, Mihály – mondta, sarkon fordult és minden további nélkül otthagya őket a konyhában. Csendben becsukta maga mögött a szobába nyíló ajtót. Nagy Mihály tudta, hogy vesztett ügye van, ha a felesége magázza, az a harag és kibékíthetetlen sérelem jele.

– Maradj itt, fiam – intett a gyereknek és az asszony után ment. A hálósobában találta, ült az ágy szélén és a köténye szélét vizsgálta nagy gonddal. Az arcán könny csillant, ahogy felnézett az urára, nem harag, inkább nagy-nagy szomorúság tükröződött az arcán. Ismerős volt ez Nagy Mihálynak, már lassan egy éve kitörülhetetlenül árnyékolja az egykori vidám, napsütéses kék szempárt. Remélte, hogy ha újra indul a tanítás, a munka, amit annyira szeretett, segít majd felejteni. Félelem fogta el, hogy talán ez a kísérlet, hogy a gyereket haza hozta, rontott az állapotán. Leült mellé az ágy szélére és békítően, csendben szólt.

– Zsófia, ne haragudj... gondold csak meg, talán a jóisten küldte ezt a gyereket az utamba. Árva, otthontalan, elveszett szegény...

– Ha olyan jó az a maga istene, akkor miért vette el az enyémet? Mi ez? Hol van ebben igazság. Ellopták a biciklimet, hát veszek egy másik, alig használtat a Telekin? – el-elcsukló hangon, keserűen beszélt, annyiszor átélte, soha ki nem mondott gondolatok találtak utat. – Tudja, mennyit imádkoztam, hogy legyen gyerekem. Tíz évet vártunk, reménykedve, hogy talán érdemesnek talál arra az Isten, hogy megajándékozzon. Csak emlékezzen a

boldogságra... még akkor is, hogy megszületve lezárta a lehetőséget, hogy testvére is legyen. Milyen boldogság volt látni, tudni, hogy mi hárman a család... és akkor a bölcs, a mindenható, a kegyetlen...

– Zsófi, ne kísértsd az...

– Ne kísértsem? Mit ne kísértsek? Ha van, kegyetlen, önző, bosszúálló... semmi közöm hozzá. De nincs! Magunkra vagyunk hagyva, nem látja? Nem az isten, nem az előre megírt sors, vagy nevezze akárminek, pusztít bennünket, hanem mi magunk. Korcs, gonosz gyilkos emberiség, azok vagyunk, pusztítjuk önmagunkat és hülyítjük, hogy nem tehetünk róla, az isten akarata. Egy isten, aki dobhatja a bombát s mi ugyan ahhoz az istenhez imádkozunk, hogy védjen meg bennünket? Mekkora a mi ostobaságunk Mihály? – a kötényébe borította az arcát és sírva dőlt le az ágyra.

– Ne sírj... ne sírj. – nem volt más mit mondania, maga is tudta, hogy elvesztette a csatát. Letérdelt az ágy elé, átölelte síró asszonyát és úgy súgta:

– Bocsáss meg... igazad van. Mit lehet tenni... Elintézem valahogy, majd jövök. Ne sírj...

Nehéz szívvel hagyta ott a feleségét Nagy Mihály, nehéz szívvel készült, hogy a gyerek sorsát valahogy elboronálja. Halkan csukta be maga mögött az ajtót. Ijedten látta, hogy a gyerek nincs a konyában. Sem a folyosón. Kapta le a csákóját a fogasról és szaporán, kettésével vette lefelé a lépcsőket, kapaszkodva a korlátba, hogy el ne essen. Kifordult a kapun és kissé megnyugodva látta, hogy mintegy ötven-hatvan lépésre a háztól, ott ült a gyerek a járdaszélen. Lassan közeledett hozzá, majd ő maga is leült mellé. Jó ideig szótlanul ültek, az őrmester próbált valami értelmes mondandót összeeskábálni a fejében, egyensúlyt találni a felesége és a gyerek iránti érzések kuszaságában. Önmagát is meglepte, hogy az alig huszonnégy óra, mióta a gyereket ismeri, mennyire hozzákötötte. Ő el tudta választani Janika és az új János személyét, férfias logikával... legálabb is úgy érezte. Lehet, hogy Sebestyén doktornak van igaza? Ott a lakásban látnia kellett, hogy Zsófia anyai érzései kizárják a gyerek befogadását. Bele kellett nyugodnia, hogy nincs jó megoldás. Hogyan mondja meg, hogy a köztük ki nem mondott, de hallgatólagosan elfogadott terv, megvalósíthatatlan?

A gyerek törte meg a csendet.

– Sose bánja! Úgyse szeretnék én élni ilyen nagy házba' ... még egy kutya sincs.

Folytatjuk

KAMARÁS KLÁRA

Karácsony csillaga

„Kis karácsony, nagy karácsony...”

Lesz-e cukor fenyőágon?

Telik-e majd friss kalácsra,
vagy csak kenyérdarabkára?

Hogy` néz fényes ablakokra,
s ámul kirakaton, kincsen,
kinek anyja annyit mond csak,
édes picim, nekünk nincsen.

A szeretet ünnepére,
hogy` készüljön angyalt várva,
dideregve, fogvacogva,
ha villany, gáz el van zárva?

Segítséget ki adhatna?
Apja titkon lopni ballag,
s szégyenében felvöröslik
fejünk fölött az a csillag...

KŐ-SZABÓ IMRE

Halálos gázolás

Egyenletes léptekkel ment a járdán. Ez az egyenletes, könnyed járás nem volt rá jellemző. Vagy sebesen ment, de egyenetlenül, vagy csak úgy bandukolva. Az egyenletes járás légzését, mégis felgyorsította Izgatott volt. Az események hatottak rá Vágó Lajos még vidám is volt. Örült a szerencséjének. Valóban annak, mert tényleg szerencséje volt. A kollégák a műhelyben rábeszéltek, vegyen egy lottószelvényt. Az a pár forint már nem számít. Elköltött ő már ennél, több ezerrel is többet. Ki tudja mire? Már nem tudná megmondani. Még talán a nagyobb kiadásokat sem. Mert ugye ilyen nem volt. Megnősült, úgy harmincéves korában. Nem akart ő asszonyt a házhoz. Megvolt egyedül is. De a szomszéd feleség úgy látszik szívéen viselte a sorsát. Kommandált neki egy asszonyt a közeli faluból. Belátta, talán jobb lesz kettesben. Ez a mostani négyes találat, azzal a másfél millióval, kibillentette egyensúlyából Ennyi pénzt még nem látott együtt, ez különös érzéssel töltötte el. Feldobta, könnyű volt minden, nem is tudta megmondani, mikor érzett ilyet. Duzzadt az erőtől.

Ez a könnyed légiesség arra ösztönözte, hogy fusson egy kicsit. A léptei is olyanok voltak, mintha nem ő irányítaná. Valami más erő kényszerítene erre. De aztán mégsem jött össze a futás. Mit szólnának ahhoz, hogy egy rozzant hatvanas, csak úgy fut az utcán. Ez égő lenne, jobb is, ha nem fog neki. Csak piano, mértékkel. szépen, lassan.

Odaért a térhez. Fociztak Iskolás gyerekek rúgták a bőrt. A pattogó labda hangja felvillanyozta. Mikor is rúgott ő bőrfociba? Van vagy húsz éve. Ilyen srác volt, mint ezek a téri gyerekek. Mégis milyen lenne, ha így felnőtt fejjel közéjük állna? Közeledett a buszmegállóhoz. Talán, még a látómezőben ott vibrált a környező házak szilüettjei is. Meg az út, ahol szemben egy piros autó jött. A megállóban több ember állt. A labda feléje gurult, úgy előtte két méterrel. Gyorsan, pattogva tört utat magának a fűben. Oldalt látta a srácokat. Kombinált, mérlegelt, utána fusson, mutassa meg foci tudását? Kezelje le a labdát és szép ívvel rúgja vissza a srácokhoz? A labda kigurult az útra, az utána futás, már a lábában volt. A fej még nem adta ki a parancsot a futásra. Ő maga is csodálkozott, miért nincs meg a készítés a mozgásra? A labda már az úttest közepén volt.

Érezte a zajból, hátra nem nézett, csak a labdát figyelte, de mégis kétfelé koncentrált, hogy egy busz közeledik. A busznak menetközben különös zajai vannak. Vágó Lajos sokat utazott Volán buszokkal, azzal járt a közeli faluból dolgozni a gyárba. A busz, amikor megiramodik, a sofőr a gázra lép, vagy amikor már lendületből közeledik, tompa, váltakozó, öblös hangokat ad. A több bár nyomást tartalmazó kerekek gumijai, gurulnak az aszfalton. Persze ehhez hozzájárul az út egyenetlen felülete is. A zaj, ismerős volt. Tudta, hogy ez nem lehet más, csak egy csuklós busz. Menetrend szerint közlekedik, ott a megállója. Előre tekintett. Azt is észlelte, hogy a hang hatására a megállóban eddig egykedvűen álldogálók tömege, megbolydul. Helyezkednek, hol lehet egyszerűbben felszállni, még akkor is, ha az irány már előre kijelölve. Csak a sofőr első ajtaján! Mégis próbálkoznak más ajtónál, hátha nekik sikerül. A labda után akart futni.

Érezte, hogy az a bizonyos, nagy sárga tömeg, ijesztő lendülettel oldalba kapja. A bal karjába éles fájdalom hasított, aztán a lába is fájni kezdett. A becsapódó lendülettől az úttestre zuhant A sárga testről úgy lefolyt alakja, mint az eső.. Most már a jobb oldala is fáj. A busz toltta maga előtt, cipői leestek a lábáról, hirtelen a fájdalomon túl, a lába is fázni kezdett. Egy durranást hallott, mintha kipukkadt volna valami. A labda volt. Aztán nagy forróság futott végig a mellén, még látta, hogy a vér előnti testét. Aztán a feje koppant az aszfalton. Innentől kezdve elsötétült minden. Még egy éles sikolyra emlékszik, amely olyan volt, mintha mindent kettévágna. Csak a sötétség maradt meg számára, pedig tudta, másnap a sajtó közli:– „A Zöldfa utcai buszmegálló előtt, féktávolságon belül az úttestre lépett egy hatvan év körüli férfi. A csuklós busz halálra gázolta.”

Eltelt vagy öt perc, amikor derengeni kezdett. Ott állt az út szélén, lábai nem akartak engedelmeskedni Meg sem tudott mozdulni, olyan volt, mintha cipője ólomból lenne, ha most oldalra szeretne dőlni, nem tudna, mert oda van cövekelve. Előre tekintett. A sárga busz végét látta, amint balra indexelt. A kipufogója sűrű, kékes füstöt eresztett a távolodó monstrum mögé.

KÖLTŐ NAGY IMRE

A halál írnoka

Bús özvegyek könnye a tintám
s koporsók mellett írogatok,
itatósom szemfedők széle –
én a halál írnoka vagyok!

Holtak szagával vagyok tele
s elmúlásról írok rímeket
és segítek könnyre tüzelni
a vergődő, vérző szíveket.

Viskófalhoz támasztott fejfák
tulipánjára könnyet ejtek
s utánam sír a koporsótól,
ha távozok, asszony és gyerek.

A holtak hívnak és várnak
a gyászleplek tükrök, ablakok
s vár egy-két pohár pálinka is,
mert a Halál írnoka vagyok!

NAGY IMRE: *Tücsök a máglyán* Budapest, 1976, Szépirodalmi Könyvkiadó

HOMLOKTÉR –13.

VASADI PÉTER

A semmi partján

Látom, öreg, nem megy
se így, se úgy.
Nézz körül, most
éppen hol időzöl.
Ezt mormogod: a jót
sem szabad akarni?
Azt talán legkevésbé.
A sok futkosó észlény
milyen szívesen félreérti:
ez átkozódik... Fenét:
érintette a lényeket.
A természetes átlag-állomány
a rossz. Összemaszátolva
elkent s kenődő jelzőkkel.
Sugártalan mocsár.
Hiába szobrozik, inog.
Próbál föltornyosulni,
mégis vastagon szétfolyik.
Nyakáig benne fuldokol a jó.
Itt-ott egy halfejecske.
Képes kitartón fulladozni.
Halfarka ver alul, olykor
puhán, olykor keményen.
S váratlanul, mint durva
pirkadat, a rossz kiszárad.
A feneket légszomjas halak
ezüstszőnyege borítja be.
Végre megértik:
nem a tüdő, a levegő az úr.
Ugrálva lélegeznek.

Pörlekedem

Nem nő be a fejem lágya,
igen. Látok esélyt arra,
hogy rám förmedjen az angyal:
Szedd már össze magad.
Beszélsz kéretlenül az öröklétről,
te kishitű, ám az itteni léthez
sincs benned erő. Alázat. Vágy
a Vakrepülésre.

Könnyű neked!
visszakiáltok. Rá vagy kapcsolva
az atyára, te fényláb, fény mell,
fényfejű, aki tud, hogy tanulna,
anélkül, te mindig törvényes
suhanó. Próbáld ölben emelgetni
a szívem, mely súlyos, mint
egy gömbölyű ágyúgolyó.

HOMLOKTÉR –13.

VASADI PÉTER

Ima az emberhez

Szabó Lőrincnek

Indiai szoknyádban
lassan közeledsz.
Gyönggyel kivarrt
lobogás körülötted.
Lesz-e ennek az édes
csavargásnak vége
valaha? Lehet-e?
Melled közt a fülem.
Hallgatózom hűvös
bőrödön, hogy' dobog
ott bent, s zenél-e?
Kanalunkon rászáradt
szerelem. Odakapsz,
ajkadról mégis
lecsöppen a vörösbor.
Ölelések ujhlenyomatait
s tenyerünk rajzát nem
engedem falamon le-
meszelni soha. Pedig
a Macskaléptű sűrűbben
kerülgeti házunkat, csukok
is előle ablakot, ajtót,
réseket keményre betömök,
máskor meg kitárva
sarokig rásziszegek:
Gyere be, te, ha máshol
nincs semmi tennivalód!
...Tenni? Vigyorog vissza
gepárdarca hidegen,
csontosságra feszítve:
Mind magatoktól buktok.
...Életünk csupa féltés.
Riadt fogócska illatozó
bodzásban, s bűn, vér,
köhögés, kiabálás: Nem!

Nem adom! Nem akarom!,
s mennem kell! Ne siess!
Ó, te szegény, szépséges
homokom... Valahol
vár ránk egy szellős,
világnagy Juhakol.

Feddés

A végső világosság, íme,
betöltött minden tért s időt.
Hová tegyünk, szegény konok?
Menj el sötétnek.
Ezt ismered s tudod.

Mindennek hirdetted magad,
te szóbo, ékes semmi.
Ennél több most se vagy.
Csak önmagadnak térdepeltél.
Imádd csak semmidet.

Voltál fényhordozó.
Már ékes se vagy.
Kő, megszólítatlan.
Kihunyó harag.
Sovány, fehér brikett.

HOMLOKTÉR –13.

VASADI PÉTER

Szenvedéstörténet

I.

Kétévesen a kismacskám
fejét egy kővel eltaláltam;
nyitott kanálisba szédült.
Hallottam, hívott, nyávogott.
Először dobtam életemben.
Sírtam nagyon. Belázasodtam.
Nem az, hogy rossz vagyok.
Később, hogy fáj a hús,
izom szakad, ín túlfeszül,
erős a bőr, nehéz átszúrni,
nem az, hogy megütöttek,
tágra nyílt a rebbenéstelen
szem beteges gyűlölettől,
hideg gyanakvás beton-
roncsok közé tuszkolt,
nem az, hogy a hegyoldal
lecsúszott épp előttem
alattomos robajjal, nem,
hogy a Tom rám emelte forgó-
táras revolverét, s lőtt is
mellém a falba s nevetett,
hogy lökdöstek, mint csont-
golyót zöldposztós asztalon,

II.

hanem hogy – s beláttam –
érthetetlen, milyen s miért
vagyok; el is fogadtam: úgy
kellene, ahogy a többiek;
de nem ment, s nem tudom
azóta se; ezt büntetik – jó,
és végül megnyugodtam.
Mert ha hó hull, mindig fehér.
Ügetnek gyönyörű lovak,
s dúdolnak is félhangosan.
Minden kannának van füle.
Kisfejszével aprítom a gallyat.
Ha létrád van, de csak
ereszig ér, ég felé lépegetsz.

És nézni úgy kell, mint
a láng, de szemhunyástalan.
S minél inkább mindenki
vagy, annál jobban magad.
Nyitott tenyérrel élj.
S merítsd meg óriás-

forgáshoz krétaporban.

Kommentár

Kicsinek nagy vagy.
Nagynak itt esélytelen.
Homályosodj a tömjénfüstben.
És ne tűnődj szerelmemen.

*

Az értelem kalaplevéve.
Szakad a hús. Az egység.
Így van pár ezer éve.
S lapos, ami kerek még.

*

Ó, szent Euro, édesem,
mennyi imádód van. Zümmög,
vibrál számítógépeiden
szüntelenül a hozsanna.

*

A csellengő egy százast kért
a sörré; adtam neki ötöt.
Szemében – pálmás sziget –
csillant a zöld gyerekkor,
s eltűnt a kék, a köd.
Majd rám nézett keményen:
Visszakéred?

Nem kérem.

*

Nincs oly messze senkitől az az út,
egy lépés csak körös-körül.
De a léte múlik azon, hogy a kör
izzó közepén föláll-e, leül.

HOMLOKTÉR –13.

VASADI PÉTER

Új jelentés Babylonból

1

A tél, melytől Európa
didereg, nagy becsben
tartja a rózsát, de villám-
gyorsan szagtalanítja.

Nem törődik az orrokkal.
Nem emlékszik az ősi
rózsatövekre, fagyaszt és
rögzötten kilehel csak.

Az okos szép kerítés
mögé tereli boldogait.
Piroszpozsgás halottainak
gomblyukába szegfűt tűz,

ők meg titkosan mosolyognak.
Erre a tüntető rokonok
megkiabálják őket.
Marad a föld alatti mosoly.

Hogyhogy, igazi halál
sincs már e szobros térben?
Sose volt, hullatja alá
havazó szavait egy elsuhanó.

Süllyed a Nap lefelé.
Mielőtt végleg besötétedne,
valaki hátára veszi
a szálkás Összeaszottságot;

azé a világ, aki hordja.

2

Ha ez így megy tovább,
elkészülünk, mert
elkészítenek minket
tüzelőnek a világvégi
kazánházba... Mekkora
kár lenne értünk.

Lehetnének füligszáj,
boldog kerámiás portré
egy ötliteres boroscancsón,
mondjuk korondi stílusban.
Virágos kert a mező-
kövesdi százrózsás
Kis Jankó Bori vánkös-
huzatán, vagy dunyhája
szájszegélyén hímzett,
kettős tujasor.
Mekkora kár értünk.

Így csak a barbárság
filc-lapátos malmaira
hajtjuk a vizet. Már a
sárga csőrű Rigó Feri-
kéék is erdőbe mene-
külnek. Pedig én
pirkadati fütyögést
akarok, s épp itt. És
nem, és nem megyek
sehová. Punktum.
Mekkora kár értünk.

UMHAUSER FERENC

Csara*

Nagy–nagy teremben ül egy furcsa ülőalkalmatosságon, amiből rengeteg van s majd mindegyikben emberek ülnek ismeretlen szövetből szőtt furcsa ruhákban, ismeretlen nyelven beszélnek. Egy lány lép hozzá s egy edénykében italt nyújt felé. Elveszi, az edény sima és átlátszó, mint a hegyikristály s tapintása is olyan. Kortyol az italból, fanyar édeskés, bizsergeti a nyelvét, meleg áramlik szét ereiben. Mellette egy kör alakú, sima kristálylap, az is átlátszó. Felhőket lát, de felülről. Suhannak alatta, majd szét válnak. Kopár hegyeket lát és rajzokat.

„Hiszen ezek ...”

A révület múlik, de a képek tisztán és élesen ott vannak, le sem kell hunynia szemét. Lemegy a hegy lábához és elkezd hordani a köveket, szorgosan rakosgatja egyiket a másik után, az ő kövei mellől pedig jó távolra elhordja a többit. Nyári Napsugár nem kérdez semmit, minden nap élelmet hoz neki s mikor ideje engedi ő is segít neki s hordja a köveket a kijelölt vonalra. A család és a törzs tagjai értetlenül és felháborodva nézi az értelmetlen erőlködést, hisz lenne annyi értelmesebb és sürgős munka, ahol jól jönne a feleslegesen elpazarolt energiája, de ő hajthatatlan, csak hordja a köveket s nem ad választ a miértre.

Senki sem tudja honnan, és mikor fölbukkan egy lány. (Vagy asszony talán?) Acélkék haja derékig ér, ónix szeme álmokba réved, különös titok lengi körül. Kézzátétellel gyógyít, meghallgatja, akinek mondanivalójára senki sem kíváncsi, álmokat fejt meg, magányt oldoz, pedig nincs nála magányosabb. Amikor találkoznak, és egymásra néznek, szemeikben lobban a vágy. Szavak nélkül tudják ugyanazért vágyódnak, ugyanaz emészti őket. Nézi a lányt és kérdené, de ugyanúgy hangtalanul, már belülről jön a válasz: „Csara vagyok”.

Állunk a hegy tetején, alattunk a tenger, a végtelen kék. A tenger felől sós vízszagot hoz a szél. A szél fodrozta vízen csillámokban törik meg a nap fénye. Verőfény ragyogja be a tájat. Nem érezzük halad-e az idő vagy megállt egy végtelen pillanatra, míg elveszhetünk a semmibe vagy átléphetünk a végtelenbe. Fogod a kezem és olyan jó, annyira természetes. Nincs idő, oda–vissza a végtelenbe. Biztosan tudod mire mit válaszolok, érezzük egymás gondolatait.

– Értelek. – szólal meg Istenek Szeszélye, – de én szeretném ...

– Ki ne mondd! Miért mocskolnánk be testiséggel, ami ilyen szép és tiszta. Te is kevesebb lennél és én is, megbánnád tudom s Nyári Napsugár ... Legyünk barátok.

– Óh ti nők! Mást sem tudtok mondani, ha nem tartatok minket eléggé férfinak vagy csak egyszerűen félték a következményektől. Tudom, hogy fájdalmat okoznék Nyári Napsugárnak, de ő erős és tiszta, megbocsájtana.

– Önző vagy és többet szeretnél, mint ami jár. Inkább elmegyek, míg elég erősnek érzem magam.

A férfi megdörgöli a szemét, mert azt hiszi, álmodik, vagy valóban fekete csókává változott a lány?

– Csara! – kiált utána, a madár röptében visszanez s leejt szárnyából egy tollat. Istenek Szeszélye fölveszi. Belülről hallja: „Oda–vissza a végtelenben, tér–idő. Megváltozhatna annyira külsőnk, hogy semmi hasonlóság nem lenne előző testi valónkkal, akkor is megismernénk egymást. Gondolataink alapjai velünk maradnak.”

A férfi még sokáig néz a madár után a tollat szorongatva s arra gondol talán jobb is így s szégyelli magát amiért ilyen gyöngé volt s ha életében először is, de hűsége megingott. Újra csak hordja a köveket és hordja ...

---

* a szerkesztő tévedése miatt a legutóbbi számban lemaradt a történet utolsó tíz sora, ezért a korábbi fejezetből is beszerkesztettünk néhány sort az érthetőség kedvéért.

Istenek Szeszélye helyére rakta az utolsó követ, még befejezetlen volt a műve, de ereje elfogyott, ideje lejárt. Nyári Napsugár illően eltemette, itt ahol nagy álmát próbálta megvalósítani. A kelő napnál még bemutatta az áldozatot, hogy az ősök jó szívvel fogadják a megtérőt, aztán elindul ő is utolsó útjára.

...

Amikor kirajzolódott Toribio Xesspe előtt a kolibrik, pókok, bálnák, tüzes, koronás harcosok ábrái, alig akart hinni a szemének.

- Ez nem lehet emberi kéz műve! – szólt a szintén ámulatból ámulatba eső pilótának.
- Akkor kié, istenek játékos szeszélye? – kérdez vissza amaz.

Míg üzemanyaguk engedte, röpködtek a rajzok fölött s készítették az egyik felvételt a másik után. Visszafelé Xesspe elbóbiskolt s csak akkor ébredt, amikor a gép megrázkódva földet ért.

- Csarának hívták a lányt – mondja álomittasan.
- Milyen lányt?
- Hát azt a csókát.

Vége

* * *

Időkorrekció kis szépséghibával

Valamikor az emberek azt hitték, hogy majd amikor a tudomány eléri fejlődésének azt a bizonyos szintjét, akkor megalkotható lesz az általuk „időgépnak” nevezett szerkezet, amivel az ember kénye-kedve szerint kalandozhat a múltban és jövőben egyaránt.

Ma már tudjuk, hogy ez nem is annyira egyszerű. Egészen a harmincadik századik foglalkoztatta az emberiséget a Bermuda háromszög rejtélye. A nyomtalan eltűnések, „időzavarok” mind-mind az idővel való kísérletezés sajnálatos következményei voltak. Az időt nem lehet függetleníteni az anyagtól és a tértől, ha bármelyiken is változtatunk, természetes, hogy a másikon is változásokat indukál. Én ennek az összefüggésnek tudatában és annak segítségével akartam megmenteni az 1879-ben Werfen mellett fölfedezett Jégbarlangot, mert a globális fölmelegedés hatására olvadni kezdett. Most már belátom tévedésem: valóban egyszerűbb megoldás lett volna a barlang technikai eszközökkel történő regenerálása, mint az időkorrekció. Különben a barlang újra a régi és megint látogatható, de véletlenül egy neandervölgyi ősembert úgy 85000±8500 évvel „előreröpítettünk” a huszadik század utolsó negyedébe, ha jól sejtem, úgy a nyolcvanas évekbe. Sajnos még mindig nagy az a 10 % bizonytalansági tényező, ennek köszönhetem, hogy leváltottak a Természetvédelmi tanács éléről. Hogy mások ne essenek ugyanebbe a hibába, itt közlöm Eibe hiteles történetét, amiért én vagyok felelős:

A Keleti-Alpok hatalmas elkarsztosodott mészkőtömbjei között kóborolt egy kis csapat neandervölgyi vadász. A langyos tavaszi szél már elűzte a fagyokat, a jég és hó visszahúzódott a hegyek lejtőiről s eljött az idő, hogy a medvék is fölébredjenek hosszúra nyúlt, kényszerű téli pihenőjükből. A kis csapat vezetője jól tudta ezt és azt is, hogy a tél folyamán legyengült s még álomittas mackókat könnyűszerrel törbe csalhatják, de két-három

holdtölte után már semmi esélyük sem lesz rá, mert addigra megerősödnek s éber életösztönük már sok–sok nyíllövésnyi távolságból jelezni fogja jöttüket. A haditervet még előző este a tábornoknál megbeszélték, igaz ez a kommunikáció leginkább a süketnémák jelbeszédéhez volt hasonlatos, amit torokhangú gurgulázások és kutyaugatásokhoz hasonló hangok festettek alá. Most csendben, előredőlt testtartással csoszogtak előre lúdtalpaikon. Hamarosan feltűnt előttük egy hihetetlenül nagy barlang hatalmas tátongó nyílása. A fiatalabb vadászok máris rohantak volna a nyílás felé, de a vezető élénk taglejtésekkel tudtukra adta, hogy a nyílás északra néz s a medvék jobbszeretik a délre vagy délkeletre tekintő lakot. A többség bele is nyugodott ebbe, de Eibe–ét mindig vonzották az ismeretlen vagy éppen tiltott dolgok. Sokszor összeütközésbe is került ezért a varázslóval, akinek az volt a meggyőződése, hogy Eibeiben gonosz szellem lakozik és már rég megölték volna vagy legalább is elűzték volna a hordából, ha éhínséges időkben Eibe nyakatekert és érthetetlen ötletei meg nem menti őket az éhenhalástól.

Hagyták hogy járja a maga útját, ameddig hasznukra van az élelem föl kutatásában és megszerzésében, akármennyire is rossz szellem lakja, szükségük van rá a fönmaradáshoz. Már régóta fúrta az oldalát a kíváncsiság, hogy mi rejtőzhet a sötétség birodalmában. Vajon valóban rossz szellemek lakják, kik azok és mifélek? Léteznek, mert soha senki nem látta még őket?

Eddig ő is mindig szót fogadott a vezetőnek, mert tudta, hogy szükségük van az erejére és az eszére, most azonban erős és nagy a horda, boldogulnak nélküle is. Már régóta készült ő erre, nagy területet bejárt, míg kellő fáklyának való törpefenyőt talált, ugyanis ekkor még híre–hamva sem volt a Tennengebirge erdőrengetegének, leginkább a tundrákra hasonlított a növényzete; csenevész törpenyírek, füzek és törpefenyők simultak a földhöz ritkán, szétszórt csoportokban, megtörve a zuzmók és mohák fedte karszt egyhangúságát.

Eibe egy marék száraz fűvet s zuzmót gyűjtött, hosszas keresgélés után elegendő száraz ágot is sikerült találnia. Szépen egymásra rakta, ahogy az öregektől tanulta s elővette a kovaköveket s addig püfölte őket egymáshoz, míg a szikra odapattant végre ahová gondolta, a fű meggyulladt s nemsokára az ágak is ropogni kezdtek. Az egyik fáklyát a tűz felé tartotta, amikor lángra kapott és sercegve égni kezdett, erőteljesen meglóbálta s hogy nem aludt el, a tüzet beoltotta és elindult felfedezőútjára.

Amint a barlangba lépett a metsző hidegtől megborzongott, a fáklya fénye csodálatosan sziporkázó, elvarázsolt világot keltett életre. Hatalmas jégoszlopok, a mennyezetről alácsüngő jégfüggönyök, állatokra hasonlító és soha nem látott lényeket, alakzatokat formázó, áttetsző jégvilág, itt–ott zúzmarával és ágas–bogas hókristályokkal bevonva. Az előbb még fázott, de most melege lett, szaporábban vette a levegőt s a szíve is mintha a torkában dobogna.. „Valóban az Istenek birodalma!” – gondolta, mert még soha nem látott ehhez foghatót. Bátorralanul indult tovább, vissza–visszasandítva a kijárat felé menekülésre készen, hátha a szellemek rossznéven veszik a kíváncsi betolakodót. Egy idő után tompa zúgásra lett figyelmes, félelmét legyőzve elindult a hang irányába s ahogy közeledett a morajlás egyre erősebb és hangosabb lett. Végül egy vadul hullámzó tó partjára ért, egy hirtelen széllökés eloltotta fáklyáját és egész testét egy furcsa, ismeretlen érzés járta át, mintha atomjaira hullna, majd megint összeállna. Bőrén érezte a levegő áramlásának irányát, így tudta, hogy merre keresse a kijáratot. Nagyon hosszúnak érezte az időt, amíg kibotorkált s amikor kiért, még kétségbeesettebb lett, mint amilyen a sötétben volt.

A táj, a sziklák ismerősek voltak, de minden más megváltozott. A fák szinte az égisz nőtték, a virágok és füvek között is alig akadt egy–két ismerős, a nap pedig soha nem látott hévvel perzselt. Egy ideig tanácstalanul ácsorgott, majd elindult a többiek után, hátha utoléri még őket. Az ösvény is megváltozott, valami ismeretlen, ragadós fekete kő borította. Alig tett azonban néhány lépést, amikor egy félelmetes, ismeretlen valami közelített feléje szédítő

sebességgel. Úgy érezte semmi esélye felvenni a harcot a szörnyűséggel szemben, ezért lehajtott fejjel, behódoló testtartással megadta magát.

...

Az országút kihalt volt a vasárnap délután rekkenő hőségben, Kurt fölviillanyozva taposta a gázt. A legtöbben ilyenkor lustán sziesztáznak a bőséges ünnepi ebéd után – rendszeren az ő foglalatossága is ez szokott lenni ilyentájt –, de reggeli után amikor átfutotta a hét közben összegyűlt újságokat, a szeme megakadt egy pársoros híren: „Werfen környékén kiránduló iskolás gyerekek pattintott kőeszközöket találtak.”

Mindent gyűjtött ami idősebb volt száz évnél, de egy kőeszközért vagy dinoszaurusz-csigolyáért a világ végére is elment volna, ráadásul Werfenben van egy háza is, amit a nagyszüleitől örökölt. Azonnal indult, oda akart érní, mielőtt a régészek s az „amatőr” gyűjtők ellepik a környéket. Lelki szemei előtt egy mesterien megmunkált babérlevél alakú obszidián penge lebegett. Késő vette észre az út közepén ácsorgó hobót, a fékre lépett s balra tekerte a kormányt, de már nem sikerült kikerülnie. A test tompa puffanással zuhant a motorháztetőre, majd amikor az út szélén megállt, lepottyant a föbe.

„Biztosan be van löve a szarházi!” – gondolta s kellenlenül kikászálódott. Letérdelt mellé és kitapintotta a pulzusát. „Hálistennek még él.” – könnyebbült meg.

„Hogy ez milyen szörös?! Akár egy Yeti vagy még inkább hasonlít egy gromagnoni ősemberre. És ezek a kacabajkák rajta! Azt meg kell hagyni, hogy van humora a fickónak. Ha már ilyen csúf külsővel verte meg a teremtő, ő még tesz is rá egy lapáttal s olyan bőroket aggatott magára, mint az őse, akire valami mutáció folytán megtévesztően hasonlít. Most mi a francot kezdjek vele? A legszívesebben itt hagynám – nem hiszem, hogy valaki is hiányolni fogja –, de elég jól behorpadt a motorháztető és a festék is lepattogzott, a zsaruk előbb-utóbb a nyomomra akadnának s nem hiányzik, hogy a nyakamba varrjanak egy cserbenhagyásos gázolást.”

Szerencsére mindig van nála egy kis Unicum, előveszi a laposüveget, az alélt hobó orra alá tartja s egy kicsit lötytyint a fogai közé.

Eibe kesernyészípős ízt érez a szájában, a mellkasa és háta fáj. Fölnyitja a szemét, egy csupaszképű nyakig olyan izékbe burkolódzott emberszerű lény hajol fölé. „Biztos valami szellem.” – gondolja.

– Na mi van pajtikám? Magadhoz tértél? Nem tört el semmid? – kérdi Kurt.

– Ffvz? – mereszi a szemét Eibe értetlenül.

– Ráadásul süketnéma is a szerencsétlen. Tápáskodj föl és szállj be a kocsiba! Elviszlek az orvoshoz! – artikulál Kurt, hogy jobban megértse.

Eibe nem érti mit mond, de a mozdulatokból rájön, hogy mit kíván tőle. Föláll és az autóhoz lép, aztán tanácstalanul széttárja karját. Kurt Türelmetlenül kirántja az ajtót:

– Ülj be! Mit állsz ott, mint egy nagyrakás szerencsétlenség?

Eibe begyömösöli magát a hátsó ülésre. Kurt rácsapja az ajtót s ő is beül a volánhoz. Előveszi a tárcáját és egy marék százshilingest nyom Eibe kezébe:

– Gondolom biztosításod sincs, de ezzel kvittek vagyunk. Nem szeretnék semmi rendőrségi cécot meg hasonlót. Oké?

Az forgatja, szagolgatja, majd nem tud vele mit kezdeni és visszaadja.

– Kevesled? Na nem bánom, itt van még ezer, de többet nem húzol ki tőlem!

– Ievs? – tárja szét karját értetlenül, közben nagyot kordul a gyomra.

– Hiába varnyogsz, úgyse értem. – teszi el a pénzt bosszúsan. – Vagy éhes vagy? – mutat a szájára s megdörzsöli a hasát. Eibe bólint.

„Úgy látszik ezt olcsón megúszom.” – gondolja. „Szerencsére meg fog elégedni azzal, ha jól bebabáltatom. Azt hiszem orvoshoz sem kel vinnem, elvégre én is az vagyok, csak fölöslegesen bonyolítaná a dolgokat.” Hátrafordulva még ennyit mond:

– Azt azért ne várd, hogy ilyen szerelésben beüljek egy vendéglőbe veled! A frigó tele van úgyis, aztán Isten áldjon!

Amikor indított Eibe riadtan lapult az ülésbe, amilyen kicsire csak tudta összehúzta magát s még a szemét is becsukta s meg sem mert moccani, míg a ház előtt meg nem álltak.

Kurt, hogy mihamarább megszabaduljon kényszerű vendégétől, gyorsfagyasztott pizzát vesz elő a mélyhűtőből, az pillanatok alatt kész a mikróban. Amíg Eibe csámcsogva-szuszogva befalja a négy személyre méretezett adagot, tüzetesebben szemügyre veszi:

„Ez az előregörnyedt testtartás, széles mellkas, hosszú erős felkar, a talpad meg épphogy nem gágog. A koponyádnak is fura alakja van: csapott homlok, kiugró homlokeresz. Bizisten tipikus neandervölgyi! Ha hinni tudnék a csodákban, szent meggyőződésesem lenne, hogy egy valamilyen fantasztikus módon föltámadt ősembert ütöttem el. A fenébe! Nem messze a jégbarlangtól kavart elém. Nem lehet, hogy természetes módon hibernálódott, szunyókált pár tízezer évet, aztán most valamitől fölébredt ... Eh! Ilyen csak a sci-fi írók fantazmagóriáiban létezik, kamasz koromban olvastam is valami hasonlót. De miért ne? Lehet, hogy nem is süketnéma, csak a hangképzése is ...”

– Makogj csak valamit haver! – szólítja föl a jóllakottságtól elégedetten hatalmasakat böffentő Eibét. – Nem érted? Így ni: ... – kezdi sorolni az ABC hangjait.

Eibe nagy nehezen megérti, hogy mit akar és engedelmesen ismétli a hallott hangokat, már amelyiket tudja, mert bizony elég szegényes a hangkészlete. A magánhangzókkal nincsen baj, de a mássalhangzók közül csak a b-t, d-t, s-t, z-t, v-t és az f-t tudja kiejteni.

– Nos ha minden igaz a Neander-völgyiek is ennyi és ilyen hangokat tudtak produkálni, mint te és ők is mutogatással egészítették ki a mondanivalójukat. Nem vagy te színész, és nem a haverok béreltek fel véletlenül, hogy megréfáljanak? Mindig frocliznak a mániámért s akármi kitelik tőlük ... Igaz a koponyád, a tested. Ezt nem lehet megjátszani. Majd adunk föl egy hirdetést a fényképpel s kiderül, hogy honnan csöppentél ide, mert úgy látom nem nagyon akarsz leszakadni rólam.

Ám az újsághirdetésből semmi nem lett. Kurt ortopédsebész volt, kisujjában volt a Homo Sapiens anatómiája, de az összes eddig előkerült emberi- vagy vele rokonságban lévő faj anatómiája is. A genetikához is konyított valamit és Eibét szemlélve elvetette annak lehetőségét, hogy egy mutáció atavisztikus visszaütese lenne. A rejtélyes megjelenés fölcsigázta fantáziáját s behatóan tanulmányozni kezdte Eibét. Egy éjszaka lopva elvitte a rendelőjébe és röntgenfelvételeket készített róla. A röntgenfelvételt vizsgálva azaz érzése támadt, hogy egy túlélő, de eddig valamilyen érthetetlen módon fel nem fedezett Paleo Anthrópus csoport egyik tagjával hozta össze a véletlen. A felvételen tisztán kirajzolódtak a jellegzetességek: az alacsony csapott homlok, erős homlokeresz, hosszú és alacsony agyüreg, az állkapocs olyan mint egy majomé, hiányzik az állcsúcs. Kiugró dudorok a csontvázon, ahová a rendkívül erős izmok tapadnak. A gége valamivel följebb van és más is mint a modern emberé, ez a magyarázat a hangképzésre, a lábujjak ízületei milyen lazán kapcsolódnak és ezek a kis ízületek a sípcsonton és ugrócsonton! Ennyi jellemző véletlen egyezése kizárt!

Közben egészen összebarátkoztak. Kurt meglepve tapasztalta, hogy Eibe milyen tanulékony – most már a nevét is tudta –, egykettőre megtanulta a huszadik század eszközeinek használatát, amit Kurt eleinte hitetlenkedve vett tudomásul, hisz az agy térfogata relatíve kicsinek tűnt, de az is igaz, hogy nem minden a térfogattól függ. Beszélni is egyre többet tudtak, mert Eibe nagyon igyekezett megtanulni az új nyelvet, csak az a néhány hang hiányzott a „készletéből”, de mint ahogy a beszédhibás gyereket is megértik a szülei, úgy Kurt is minden nehézség nélkül fogta karatyolását.

Eibe nagy nehezen megértette, hogy egy más világba került, arról nem volt fogalma, hogy a jövőbe, – bár vágyott társai után –, elfogadta a megváltoztathatatlant s próbált minél többet megismerni ebből az új világból.

Egy este a tévé előtt borozgattak, mikor Kurt már érettnak tartotta a helyzetet és megkérdezte:

– Honnan és hogyan keveredtél ide Eibe?

Ő részletesen beszámolt neki hogyan indultak el barlangi medvére vadászni, ment be a barlangba, s amikor fáklyája elaludt és kibotorkált minden más volt és máig sem érti, hogy mi történt.

– Mégis létezne időutazás s te akaratlan részese lettél? – gondolkodik el Kurt.

– Ez biztos, hogy világszenzáció, – szövi tovább hangosan gondolatait, – de hogyan lehetne ezt bizonyítani? Ha én ezekkel most a nagy nyilvánosság elé lépnék, örülnek vagy legalábbis kókler szélhámosnak tartanának.

Kurnak egyre jobban rögeszméjévé vált, hogy bizonyítsa Eibe időutazását. Hamarosan ki is pattant az isteni szikra:

– Megvan barátocskám! Mutasd csak a körmödet! Még szerencse, hogy nem fektettem túlzott hangsúlyt a tisztálkodásodra. Biztos akad a körmöd alatt egy két faszén darabka. Rádiókarbonos kormeghatározás! – piszkálta ki körmei alól a koszt s óvatosan egy műanyagtasakba rakta, leragasztotta, majd rohant a postára feladni a barátjának, aki egy olyan kutatóintézetben dolgozik, ahol a legmodernebb eszközök állnak rendelkezésére. Azonban csalódnia kellett. Björn amint elvégezte a vizsgálatot rögtön hívta telefonon:

– Valószínű, hogy kevés volt az anyag a vizsgálatához, mert lehetetlen eredmény jött ki: két hét ± nyolcvanötezer év.

– Hát ezzel befürödtünk barátocskám. – sóhajtott lemondóan. Kurt letett a bizonyításról, a rendelőjét bezárta, hisz volt elég pénz a bankszámláján és nem kellett utódról gondoskodnia. Minden idejét Eibének szentelte. Életmódjukról, hiedelmeikről faggatta és szorgosan jegyzetelte amit hallott. Eibe érdeklődését felkeltette az írás s kérte hogy tanítsa meg őt is rá. Hamarosan megtanult írni és olvasni, csak úgy falta a könyveket, főleg a múlttól, ami neki tulajdonképpen jövő volt. Egy szótárt is összeállítottak; „Eibe hordája nyelve – Német szótár”. Fölkeresték régi táborhelyüket és kiásták társai megmaradt csontjait és eszközeit. A csontokat kegyeletből visszatemették, nem tartották ildomosnak múzeumban mutogatni őket. Hiába adott Kurt a kornak megfelelő ruhát Eibére, a falubelieknek mégiscsak feltűnt valahogy. Egy újságíró is tudomást szerzett a furcsa szerzetről s fölkereste őket. Kurt egy meggondolatlan öszinteségi rohamában feltárta előtte, amit Eibétől megtudott. Ha sejtette volna, hogy mekkora vihart kavart vele. Egy esti újság még aznap tálalta a szenzációt. Tévétábok és fotóriporterek özönlöttek el a falut reggelre, nem tudtak kilépni az ajtón a sajtókeselyűktől. Fizikusok, antropológusok és mindenki, aki úgy gondolta, hogy képzettségénél fogva jogcíme van rá, cáfolta a cikk állításait és feltűnési viselkedésben szenvedő szélhámosoknak nevezte őket. Ugyanakkor a misztikumra vágyók és parajelenségek elkötelezett kutatói vagy a földönkívüliekben hívő emberek, Eibében látták megtestesülni újabb bizonyítékát annak, hogy imé sok csodálatos dolog van még a Földön amit az emberi elme jelenlegi tudásszintje felfogni képtelen. A magát genetikusnak kiadó F. J. Braun pedig egy tévériportban arra szólította fel a jövőért elkötelezettséget érző egészséges nőket, hogy szeretkezzenek Eibével s nemzenek minél több gyermeket, mert az ember az orvostudomány hibájából igen elkorcsosult, most ez egy vissza nem térő alkalom a fölhígult génállomány feljavítására.

– Azért ebben van valami. – mondja Eibe, amikor Kurt egy fintor kíséretében a tévét kikapcsolja. – Aki amúgy biológiailag képtelen lenne utódok létrehozására, de megfelelő anyagi háttere van, az eléri, hogy utódjai legyenek. Bármennyire természetellenes is, aki meg alkalmas, de nyomorognia kell, az meg elpusztíttatja az életrevaló magzatot. Te rendjén valónak találod ezt?

– Annyi minden van ami nem rendjén való.

– Tudod én nagyon kiábrándultam ebből a jövőből, ami a ti jelenetek. – folytatja Eibe. – Mindenetek megvan, sőt több is, mint amire szükségetek lenne, erre ti halomra ölitek egymást, mert még több kell. Kipusztítjátok magatok körül az állatokat, a növényeket, szennyezitek a levegőt, a vizet és még sorolhatnám. Ha legalább boldogok lennétek! Te boldog vagy Kurt?

– Nem tudom, de azaz igazság, hogy fogalmam sincs mi a boldogság. Te talán tudod?

– Most már tudom. Az volt a boldogság, amikor jóllakottan ültünk a tábortűz körül, nagy és erős volt a horda, nem féltünk a jövőtől s hallgattuk az öregeket vagy eltűntünk egy asszonnyal. Nagyon sokan vagytok s úgy látszik minél többen, annál magányosabbak és boldogtalanabbak vagytok. Én már nem akarok itt élni, vissza szeretnék menni az enyémhez..

– Hát ez sajnos lehetetlen.

– Nem lehetetlen. Tegnap olvastam egy könyvet, az volt a címe: Kis Herceg.

– Te meg akarsz halni?

– Ha másképp nem megy, még az is jobb, mint az amiről ti azt hiszitek, hogy ez az élet.

– A kedvemért sem maradsz?

– Ez zsarolás.

– Igazad van. – lép az orvosságos szekrényhez s kivesz egy fiolát. – Ez gyors és fájdalommentes.

Amikor besötétedett, még egyszer erősen megölelték egymást, Eibe kilopódzott a hátsó ajtón s táborhelyükre sietett, bevette a szert és hanyattfeküdt a fűben.

A tábortűz pattogott, ott volt az egész horda, a többiek nem vették észre, de tudta, hogy megérkezett.

RADA GYULA

Magánhangzók

Egy érintés a derekadon
elég megidézni a glóriát,
a sóhajvihart múlt karodban...

...Most vak ablakaid mögött a
megriadt semmi vár, a fűz
ága mind az égbe kiált...

S a csend is elágazik,
Édes, és keserű a csók
közeledben...

MESE MESE MESE

JÓKAI MÓR:

Melyiket a kilenc közül?

Élt egyszer egy szegény csizmadia itt ebben a nagy Pestvárosban, aki semmiképpen sem tudott a mesterségéből meggazdagodni.

Nem azért, mintha az emberek összebeszéltek volna, hogy ezentúl ne viseljenek csizmát, nem is azért, mintha a magisztrátus megparancsolta volna, hogy ezentúl a csizmákat fele áron kell adni, munkát is jól csinált a jámbor, maguk a vevők panaszolkodtak, hogy nem bírják elszagatni, amit ő egyszer megvarr: volt is dolgoztatója elég, fizettek is becsülettel, egy sem szökött meg kifizetetlen árjegyzékkel, és János gazda mégis – mégis – nem tudott zöldágra jutni, ahogy németül mondják, sőt nemnéha közel volt hozzá, hogy akármiféle száraz ágat jónak találjon arra, hogy onnan nézegessen le. – Hanem persze ez csak szóbeszéd volt nála; János gazda igaz keresztyén ember volt, s keresztyén ember nem akasztja fel magát, akármilyen szorongatott állapotban legyen is.

Azért nem tudott tudniillik semmi gazdagságra jutni János mester, mert másfelől az Isten olyan különösen megáldotta, hogy minden esztendőben rendszerint született neki egy gyermeke, hol egy fiú, hogy egy leány, és az olyan egészséges volt, mint a makk.

– Ó, én uram Istenem! – sóhajtozék gyakran János mester minden újabb számnál, amint lőn hat, lőn hét, lőn nyolc; mikor lesz már e hosszú sor után punktum? Egyszer azután eljőve a kilencedik; az asszony meghalt, és azután ott volt a punktum.

János mester egyedül maradt a kilenc gyermekkel a világon.

– Hej, sok van azzal mondva.

Kettő, három már iskolába járt, egyet, kettőt járti kellett tanítani, másikat ölben hordozni, kit etetni, kinek pépet főzni; emezt öltöztetni, amazt megmosdatni és valamennyire keresni! Bizony édes atyámfia, ez nem csekély hivatal: próbálja csak meg valaki.

Mikor cipőt kellett szabni, egyszerre kilenc cipő! mikor kenyeret kellett szelni, egyszerre kilenc karéj! mikor ágyat kellett vetni, egyszerre az ajtótól az ablakig az egész szoba ágy, tömve, dugva apróbb, nagyobb, szöszeke, barna, emberforma fejekkel!

– Ó, én uram és Istenem, de megáldottál engemet; – sóhajtozék magában elégszer a jámbor kézműves, mikor éjfélén is túl ott ütötte a mustával a talpat a tőkénél, hogy ennyi lélek testét táplálhassa, s hurítgatta hol egyiket, hol másikat, a ki álmában rosszul viselte magát. Kilenc biz ez, egész kerek kilences szám. No de hála érte az úristennek, még nincsen ok a panaszra; mind a kilenc egészséges, jó erkölcsű, szép is, jó is, épkézlábbal és gyomorral megáldva; s inkább kilenc darab kenyér, mint egy orvoságos üveg, inkább kilenc ágy egymás mellett, mint egy koporsó között; az úr Isten őrizzen meg tőle minden érzékeny apát, anyát, még akinek nyolc marad is, ha egyet elvesznek belőle.

Nem is volt János mester gyermekeinek semmiféle szándékuk a meghalásra; az már el volt végeztetve, hogy ők mind a kilencen keresztül dolgozzák magukat az életen, s nem engedik át helyüket senkinek; nem ártott azoknak sem az eső, sem a hó, sem a száraz kenyér.

Egy karácsonyestén János mester későn tért haza a nagy szaladgálásból, mindenféle kész munkákat vitt haza, kevés pénzecskét szedett be; ami ismét a mesterségéhez, meg a napi szükségek fedezésére kellett. Hazafelé futtában minden utcaszegleten látott aranyos, ezüstös báránnyakkal, cukorbabákkal rakott asztalokat, amiket jámbor kofák árulgatnak olyan gyermekek számára, akik magukat jól viselik; meg is kérdik előbb, hogy a rossz gyermekeknek ne adjanak el belőle; János mester egy-egy helyen meg is állt: talán venni

kellene belőle? micsoda? mind a kilencnek? Az sok volna. Egynek vegyen? Hogy a többi azután irigykedjék rá. Nem; majd ad ő nekik más karácsonyi ajándékot, szépet is, jót is, ami el sem török, el sem kopik, s aminek valamennyi örülhet, mégsem veheti el a másiktól.

– No gyerekek: egy, kettő, három, négy; mind itt vagytok, – szól, haza érkezve kilencfejú családja körébe. – Tudjátok-e azt, hogy ma van karácsonyestéje? Ünnepe ám ez. Nagyon örvendetes ünnep. Ma este nem dolgozunk semmit, hanem örülünk valamennyien.

A gyerekek úgy örültek annak, hogy ma örülni kell, majd felvették a házat.

– Megálljatok csak, hát még ha megtanítalak benneteket arra a nagyon szép énekre, amit én tudok. Nagyon szép éneket tudok ám; erre a napra tartogattam, karácsonyi ajándéknak!

Az apróságok nagy zsvivajjal kapaszkodtak apjuk ölébe, nyakába; majd lehúzták azért a szép énekért.

– No! mit mondtam! Ha jól viselitek magatokat. Aztán szépen sorba kell állni. Így ni, amelyik nagyobb, előbbre, amelyik kisebb, hátrább.

Úgy szépen sorba állította őket, mint az orgonásipokat. A két legkisebb az apa térdére és karjára jutott.

– Már most csendesség! Majd én előbb elénekelem: ti pedig majd aztán utánam.

Azzal komoly áhítatos képpel, levéve zöld sipkáját fejéről, elkezdé János mester azt a szép hangzatos éneket, ami így kezdődik:

„Krisztus urunknak áldott születésén...”

A nagyobb fiúk és leánykák az első hallásra megtanulták a dallamot, több baj volt a kisebbekkel, azok mindig félrevitték a dalt, s ki-kimentek a taktusból, végre mindnyájan tudták azt, s az volt aztán a nagy öröm, mikor mind a kilenc egyszerre vékonyan és vékonyabban zengedezé azt a szép dalt, amit maguk az angyalok énekeltek azon az emlékezetes éjszakán, s talán még most is énekelnek, amidőn ilyen szép kilenc ártatlan lélek őszinte örömeinek harmóniás hangja kéri onnan felülről a visszhangot tőlük?

Bizonyára a gyermekek énekének örülnek ott fenn a mennyben.

Hanem annál kevésbé örülnek odafenn az első emeleten. Ott egy gazdag nőtelen úr lakik, egymaga kilenc szobában: egyikben ül, a másokban alszik, a harmadikban pipázik, a negyedikben ebédel; ki tudná, mire használja a többit?

Ennek sem felesége, sem gyermeke, hanem van annyi pénze, hogy maga sem tudja, mennyi?

Ez a gazdag úr éppen nyolcadik szobájában ült ez este, és azon gondolkozott, hogy miért nincs az ételnek íze? miért nincs a hírlapokban semmi érdekes? miért nincs e nagy szobákban elég levegő? miért nincs a ruganyos ágyban csendes álom? amidőn János mester földszinti szobájából elkezdett elébb lassan, aztán mindig erősebben hangzani föl hozzá ama vidámságra ösztönző ének.

Eleinte nem akart rá ügyelni, hogy majd vége szakad, hanem a mikor már tizedszer is újra kezdték, nem állhatta tovább a dolgot.

Összemorzsolta kialudt szivarát, s lement maga hálókabátban a csizmadia szállására.

Éppen végezték azok a verset, amint benyitott hozzájuk, s János mester egész tisztelettel kelt fel a nagy úr előtt háromlábú székéről.

– Kend János mester a csizmadia, ugye? – kérdé tőle a gazdag úr.

– Igenis szolgálatjára, nagyságos uram, parancsol egy pár fénymázás topánkát?

– Nem azért jöttem. De sok gyermeke van kendnek.

– Van biz, nagyságos uram, kicsiny is, nagy is. Sok száj, mikor evésre kerül a dolog.

– Még több száj, mikor énekelnek. Hallja kend János mester, én kendet szerencsés emberré akarom tenni. Adjon nekem egyet ide a gyermekei közül, én azt fiammá fogadom, felneveltetem, eljár velem utazni külföldre, lesz belőle úr, a többieket is segítheti.

János mester szörnyű szemeket meresztett erre a mondásra; nagy szó volt az! egy gyermeket úrrá tenni. Kinek ne ütne ez szeget a fejébe?

– Hogyne adná? Persze, hogy odaadja! hiszen az nagy szerencse.

– No válasszon kend közölök hamar egyet; aztán menjünk. – János mester hozzáfogott a választáshoz:

– Ez a Sándorka. No ezt nem adom. Ez jól tanul; ebből papnak kell lenni; a második: ez leány, leány nem kell a nagyságos úrnak; a Ferencke: ez már segít nekem a mesterségben, enélkül nem lehetek el; a Jánoska: lám, lám, ez meg a nevemre van keresztelve, nem adhatom oda; a kis Józsi: ez meg egészen az anyja formája, mintha csak ötlet látnám, ez ne lenne többet a háznál? No most megint leány következik, ez semmi; azután itt van a Palika. Ez volt az anyjának legkedvesebbje; ó, szegény asszony, megfordulna a koporsójában, ha ezt idegennek adnám; no ez a kettő meg még nagyon kicsiny, mit csinálna velök a nagyságos úr?

Úgy járt, hogy már a végére ért, még sem tudott választani. Azután alulról kezdte felfelé; de csak az lett akkor is a vége, hogy ő bizony nem tudja melyiket adja oda, mert ő valamennyit szereti.

– No porontyok! válasszatok magatok; melyitek akar elmenni, nagy úr lenni, kocsiban járni? szóljatok no; álljon elő, aki akar.

A szegény csizmadia majd elfakadt már sírva, ahogy ezt mondta; a gyerekek azonban e biztatás alatt apródonként mind a háta mögé húzódtak; ki kezét, ki lábát, ki bőrkötényét fogta meg apjának, úgy kapaszkodott bele, s bujt a nagy úr előtt.

Utoljára János mester nem állhatta tovább, odaborult közéjük, átnyalábolta valamennyit, s elkezdett a fejükre sírni, azok pedig vele együtt.

– Nem lehet, nagyságos uram, nem lehet. Kérjen tőlem akármit a világon, de gyerekeimet egyiket sem adhatom senkinek, ha már az úr Isten nekem adta őket.

A gazdag úr azt mondta rá, hogy ő lássa, hanem hát legalább annyit tegyen meg a kedvéért, hogy ne énekeljen többet gyermekeivel ide alant, s fogadjon el tőle ezer pengőt ezért az áldozatért.

János mester soha még csak kimondva sem hallotta ezt a szót „ezer pengő”, és most a markába nyomva érzé.

A nagyságos úr megint felment a szobájába unatkozni, János mester pedig nagyot bámult azon az ismeretlen alakú ezer forintos banknótán, s azután elcsukta azt félelmesen ládájába, a kulcsot zsebébe tette és elhallgatott.

Hallgatott az apróság is. Nem volt szabad énekelni.

A nagyobb gyerekek mogorván kuporodtak le a székre, a kisebbeket csitítgatva, hogy nem szabad énekelni; a nagy úr odafenn meghallja.

Maga János mester hallgatva járt fel s alá a szobában, s gorombán kergette el magától azt a kis porontyot, aki feleségének kedvence volt, mikor odament hozzá, s arra kérte, hogy tanítsa meg őt újra a szép énekekre, mert már elfelejtette.

– Nem szabad énekelni.

Azután leült duzzogva a tőkéhez, elkezdett buzgón szabdalni; addig faragott, addig szabdalt, míg egyszer azon vette észre magát, hogy maga is el kezd dudolni: „Krisztus urunknak áldott születésén”.

Először a szájára ütött, hanem azután megharagudott, nagyot ütött a mustával a tőkére, kirugta maga alól a széket; kinyitotta a ládát, kivette az ezer forintost, s futott fel az emeletre a nagyságos úrhoz.

– Nagyságos jó uram! instálom alássan, vegye vissza a pénzt, hadd ne legyen enyim, hadd énekeljek én, mikor nekem tetszik; mert az több ezer forintnál.

Azzal letette az asztalra a bankót s nyargalt vissza az övéihez, sorba csókolta valamennyit, sorba állítá orgonasíp gyanánt, közéjük ült alacsony székére, s rákezdék tiszta szívből újra:

„Krisztus urunknak áldott születésén.”

S olyan-olyan jó kedvük volt, mintha övék volna az a nagy ház. Akié pedig volt az a nagy ház, nagy egyedül járt kilenc szobáján keresztül, s gondolkozott magában, hogy vajon mi örülni valót talál más ember ebben a nagy unalmas világban.

1856

Fotó: DARVAS JUDIT

MESTER GYÖRGYI

A boldog hóember

Leesett az első hó. És nemcsak szállingózott, hanem rögvést annyi hullott belőle, hogy vastag, hófehér dunnával fedte be az erdő minden zegzugát.

Látva ezt, nyúlanyó nem engedte ki játszani a kis nyulacskákat, mivel attól tartott, ugrándozás közben belevesznének a mély hóba. Őzikének éppen a hasa aljáig ért a hó, ő is csak nagy nehezen lábalt ki belőle. Egyedül medvekoma tudott volna gond nélkül átgázolni a hótorlaszokon, de ő meg észre se vette, hogy talpig fehér ruhát öltött az erdő, mivel már jó ideje téli álmát aludta a barlangjában.

Hófehér nyugalom ereszkedett a tájra, melyet csupán az élelmet kereső harkály időnkénti kopogtatása tört meg.

Egy nap azonban másféle zaj verte fel az erdő sűrű csendjét. Fejszecsattogás és élénk kurjongatás, mellyel a favágók munkára buzdították magukat a fogcsikorgató hidegben.

Míg dolgoztak, nem fáztak, azonban amikor az elemózsia elfogyasztására letelepedtek a kivágott farönkökre, elkelt egy kis meleg. Gyorsan nagy farakást hordtak össze, alágújtottak, és körbeülték. A jóféle itókéval töltött kulacs kézről-kézre járt, eddegéltek, beszélgettek. A lobogó tűz megvilágította az arcukat, csillagocskákat lopott a szemükbe, melengette a kezüket és a szívüket, ezért jókedvre derültek. Nótáztattak, tréfákat meséltek, egymás szavába vágva, örömmel töltötték a pihenőidőt.

A két legfiatalabb favágó, megelégtelve a tétlenséget, egyszer csak felugrott, és a tűztől távolabb elkezdtek gyúrni a havat.

Kis idő múlva, jókora hóember emelkedett a tisztáson. Az építők egyike az elemózsiás tarisznyájából egy sárgarépát kotort elő, amit az édesanyja csomagolt a kenyér mellé, mert tudta, hogy szereti. Most lemondott róla, hiszen mit ér egy hóember, ha nincs orra? A szeme helyére két, már kihűlt faszédarabot illesztett. Igazán helyre hóember lett belőle!

A munka a kis pihenő után tovább folyt, a kivágott fát szekérrre rakták, majd a favágók haza indultak.

A hóember egyedül maradt. A hatalmas máglya még mindig nem aludt ki, a tűz parázslott, apró, piros lángnyelvek libegtek az enyhe szélben.

Ekkor eszébe jutott, hogy a favágók milyen boldogan, jókedvűen ülték körül a tüzet. Bizonyára ez a szép, fényes, piros farakás tette őket ilyen boldoggá – gondolta. Addig-addig fészkelődött, mígnem hatalmas gömbhasán billegve, sikerült odajutnia a tűzhöz.

Amint a máglya közelébe ért, egyből valami jóleső melegség árasztotta el. Arcán és testén apró vízerecskék jelentek meg, amelyekben, mint a favágók szemében, ott csillogott a tűz piros lángja. Kicsit összébb ment, de észre sem vette, mert úgy érezte, a tűz finom melege őt is boldoggá tette, mint a favágókat. Csak bámulta a parázból ki-kiröppenő, csodaszép szikrákat, lenyűgözte az apró lángocskák kecses tánca...

Megvirradt. A favágók kurjongatása ismét betöltötte az erdőt. Munkára készen érkeztek a tisztásra, és igencsak elámultak azon, hogy az előző nap rakott máglya még nem hamvadt el teljesen.

A fiatal favágók egyből a hóembert keresték, de sehol sem látták, holott éjszaka nem enyhült a hideg, sőt, még egy kicsit a hó is szállingózott.

A lassan kialakuló, de még mindig parázsló tűz mellett csupán egy darab sárgarépat, és két széndarabot találtak...

Fotó: DARVAS JUDIT

LÁM ETELKA

A farkasok

Már éppen felkelt a nap és az arany színű sugarak beszűrődtek a havas fenyőfák lombjai közé. Apa és én elindultunk az erdőbe napi túrára, így karácsonykor, hallgatva a csendet, menetelve a csikorgó hóban. A fenyőfák ágai, roskadva a fehér csillogó hóval, kísérték minket egy kis erdei ösvényen. Amit már sokszor végig jártunk uraink során. A vad-nyuszik kergetőztek a friss hóban és egy-két vörös-bundájú mókus bukkant fel. Apám erdész volt, így minden nap járta az erdőt és én is, ha időm engedte. Felmásztunk az egyik magaslatra, messzire elláttunk és az állatokat sem ijesztettük el. Őzek és szarvasok tűntek fel, óvatosan

lépkedtek a magas hóban, füleltek, mire körbenéztünk és feleszméltünk már egy farkas szürke farkast láttunk. Ha jól számoltam 20-an voltak. Jól kivehetően legelő a vezér hím, a legerősebb szürkefarkas állt és mellette a nősténye, neki hófehér bundája volt, ez igen ritka jelenség. Ahogy a távcsővel figyeltem őket a farka közepén szinte védőfalként ügyeltek a fiatal kölykökre. Mivel tél volt, ilyenkor 5-6 km a vadászterületük, szaglásuk és hallásuk kitűnő, vizelettel, ürülékkel jelölik ki az útvonalukat. Egy szarvas tetemét vonszolták maguk után a farkasok, meg volt a napi élelem. Egy farkas 9 kg húst is megeszik naponta. Szóval egy óra múlva el is ment a farka, miután jóllaktak. Apám intet, hogy menjük le oda, mert valamit látott odalent.

Elég gyorsan leértünk a tisztásra és az egyik bokorban mozgást és nyüszítést hallottunk. Hamarosan meg is találtuk, hogy mi az. Egy kis farkaskölyök szomorúan és nagyon ijedten nézett minket, szinte remegett. A hátsó lába meg volt sérülve. Valószínűleg csak kifcamodott a lába, de apa azt mondta, hogy hazavisszük és már holnap jobban lesz és visszahozzuk ide. Éjszakára nem marathat itt, mert elég kicsi még és valamelyik vadállat megtámadhatja. Hazafelé az utunk gyorsan telt és aggódva dajkáltuk a kis farkaskölyköt.

Apa otthon megvizsgálta és azt mondta, hogy holnapra rendbe jön a kis betegünk. Bekerült egy kis ketrecbe, lába be lett pólyázva, kapott egy kis húst, mert már elég nagy volt körülbelül 4 hónapos és szépen el is aludt. Hajnalban lehetett úgy öt óra, farkas vonyításra ébredtünk. Kinéztem az ablakon keresztül és nem akartam hinni a szememnek a hófehér nőstény farkas kint ólálkodott a házunk előtt. Szóltam apának együtt gyönyörködtünk, mily csodás a természet. Szóval az anya farkas eljött a kölyökért, még ilyet sohasem hallottam. Apa kivette a ketrecből a kis farkast levette a kötést a lábáról és azt mondta kiviszi a ház elé és visszaadja a nősténynek. Én aggódva követtem az eseményeket és nagyon féltettem apámat, hogy megtámadják a farkasok. Az ablakon kinézve izgultam és láttam amint apám kiér a ház elé és letette a kis farkas kölyköt aki azonnal szaladt az anyja felé, ekkor láttam az egész farkát akik idekísérték a nőstényt és a vezér hím apámmal szemben állt, de nem volt agresszív. Ezek után békésen visszavonultak az erdőbe. Ez szép karácsonyi ajándék volt, beleláttni egy kicsit a farkasok életébe.

Hát igen, a farkasok is okosak, intelligensek és párjukkal élnek le életüket. Még sokszor kimentünk arra a tisztásra, ahol a farkasok megjelentek, de nem találkoztunk velük többet. Ne engedjük, hogy a farkasok kihaljanak, hisz hozzánk tartoznak ők is a föld lakói, óvjuk védjük meg őket, ők is Földünk faunája.

Göteborg, 2016.

...mese, mese... ...vége

MAGYAR MAGDA

Atyám

Kezedbe adom elárvult csendjeim,

Karácsony esten simogasd,

Apró dallamot dúdolj nekik.

Szívedre hajtom megfáradt homlokom,

Karácsony esten nézz le rám,

És neved imába foglalom.

TÁTRAI S. MIKLÓS

Édesanyám emlékei (részletek)

Jól emlékszem azokra a beszélgetésekre, amikor szüleim, nagyszüleim, az idő múlásáról, a holnapok tegnappá, tegnapelőttivé válásáról meséltek. Nem tudtam elképzelni, hogy ezt valaha is megértem, hogy ez velem is megtörténhet. Nagyon sajnálom, amiért nem becsültem meg eléggé azokat a napokat, éveket, amikor még együtt voltunk, amikor emlékezetükből korlátlanul meríthettem volna. Ma már csak édesanyám él közöttünk, vele igyekszem pótolni mindazt, amit annak idején elmulasztottam. Emlékezete csodálatos, gondolatai tanulságosak, még akkor is, ha az idő megrószálta, talán meg is szépítette őket, és akkor is, ha van, amiről nem szívesen, vagy egyáltalán nem akar beszélni. Ma már ezt is megértem, hiszen több mint hatvan év alatt, velem is sok minden történt, amire büszke vagyok, ami boldogságot adott, és olyan is, amire fájdalmas gondolni. Furcsa így kimondani, de unokáim, akik nagy szeretettel vesznek körül bennünket, minden biztonnal olyasmit forgathatnak fejcskékjükben, hogy lám-lám a két öreg milyen jól elbeszélget. Igazuk van, az ő szemükben az a húsz év, amely anyám és közöttem átível, nem több egy percnél, csak mi tudjuk, hogy mi mindent jelent. A beszélgetések apró mozaikjaiból próbálom összerakni magamat, és keresem a lelkem távoli múltból induló rezdüléseit. Keresem, hogy kiből mit örökölhettek, és megdöbbenek, amikor egy-egy eseménynél úgy érzem, magam sem cselekedtem volna másként, mint ahogyan ők tették. Néha ennek ellenkezője is igaz, és van, amit sosem tudnék elfogadni. Az alábbi történetek azok közé tartoznak, amelyre büszke vagyok, amelyet bátran vállalok, és sajnálom, amiért a lehetetlenség korlátait áttörve nem lehettem részese. Édesanyám visszaemlékezéseit úgy írom, hogy hangját magnótól hallgatom. Történetei szépek, meghatóak, hol vidámak, hol szomorúak, amilyen maga az élet. A számítógép előtt ülök, mégis őt látom magam előtt, ahogy mesél, ahogy mosolyog, máskor könnyes lesz a szeme, és hosszan hallgatva néz maga elé. Nem szólok, nem zavarom gondolatait, vele együtt könnyezem meg a már eltávozottakat, és boldog vagyok, hogy őt még láthatom, hallgathatom. Történeteit - amelyeket mindig úgy kezdett, hogy „tudod kisfiam” -, hol hosszabb, hol rövidebb fejezetekben írom, ahogy azt ő és az emlékek kívánják.

A romba dőlt otthon

Tudod kisfiam, édesapám gróf Esterházy Ferenc szolgálatában állott. Erdészként dolgozott a Tata környéki uradalomban. Már odakerülése is regénybe illő történet. A grótot - és ez valóban történelmi tény - az első világháborúban, az olasz fronton, súlyos fejsérülés érte. A tűzvonalból egyik katonája, édesapám bátyja mentette ki, akit hálából vadász-testőrévé fogadott. János bácsi közbenjárására apám is az Esterházy-birtokra került. Mindketten tisztességesen, hűségesen látták el munkájukat. A második világháború felborította, szétzilálta életüket, de emberségből, tisztességből mindig példát mutattak. Nagyapád nem volt németbarát, de nem volt orosz-, vagy szovjetellenes sem. Nem gyűlölt senkit csak azért, mert más nemzetiségű, más vallású. Szilárd belső normái szerint élt, és családját is így nevelte. Gyógyszert adott a sebesült német katonáknak, két nagy kosár almát a faluban keresztülhajtott elgyötört szovjet hadifoglyoknak, akiktől sokan még a vizet is megtagadták. Befogadta házába a menekülő lengyel katonatisztet, és a ki tudja miért bujdosó volt csendőrtiszthelyettes családját is. Tudott, és mert ellentmondani a németek túlzó igényeinek,

megfegyvelte a magyar kormányzóról nem kellő tisztelettel beszélő német tizedest, elfogta az erdőben bujkáló és rátámadó két szökött orosz katonát. Nem szimpatizált a kommunistákkal, elítélte a csendőrség zsidókkal szembeni tevékenységét, megvetette a hőzöngő volksbundistákat, és a nyilasokat. A figyelmeztetések és fenyegetések ellenére sem tagadta meg a barátságot, a sárga csillagot viselő Juliskával, akit mindig nyitott ajtóval vártak. Őszintén megsirattuk, amikor a hatalom őt is elhurcolta.

Magyarország német megszállását követően egyre nagyobb méreteket öltött az ország gazdaságának, természeti javainak háborús szolgálatába állítása. Minden bizonnyal ennek jegyében történt, hogy 1944 nyarán harminckét - zömmel a Felvidékről és Erdély északi területéről - munkaszolgálatost vezényeltek Alsógalla körzetébe, majd október végén áttelepítették őket a Bánhida melletti Síkvölgypusztára. Egy szénapajtában, emberhez nem méltó körülmények között szállásolták el őket. Fakitermelést kellett végezniük. A munka irányítását nagyapádra, az illetékes erdészre bízták. A munkaszolgálatosok saját civil ruhájukban dolgoztak, azon sárga csillagot, vagy megkülönböztető karszalagot viseltek. Kísérésüket, őrzésüket, egy szakaszvezető rendfokozatú vörös hajú magyar katona látta el. Szinte érthetetlen, hogy azok a férfiak miért nem szöktek meg, miért nem lázadtak fel. Feltételezem, hogy a félelem és a közelben állomásozó nagyobb létszámú magyar és német katonaság, valamint a csendőrség jelenléte tartotta vissza őket. Élelmezésük minden bizonnyal elégtelen lehetett, mivel édesapám többször küldött nekik kenyeret az esti sötétség beálltával. Legtöbbször bátyám vette hátára a zsákot, és vitte nem kis kockázatot vállalva az életben maradáshoz nélkülözhetetlen ennivalót. Nem tudom, hogy a kenyereket a Ruzicska pékség szívességből adta-e, vagy azokat apám fizette ki, esetleg valamennyi pénzük akár lehetett is a szerencsétlen embereknek, amiért titokban vásárolhattak. A szakaszvezető minden bizonnyal tudott erről, és hallgatása bizonyos mértékben emberségéről tanúskodik. Nem ő volt az egyetlen, aki segítette édesapámékat abban, hogy elviselhetőbbé tegyék a munkaszolgálatosok helyzetét. Egyik este az alsógallai postamester kopogtatott ajtónkon, és figyelmeztette szüleimet, hogy a csendőrségnek már feltűnt az a sok csomag, amelyet az utóbbi időben kapnak. Az történt ugyanis, hogy apám leveleket csempészett ki, és adott fel a munkaszolgálatosok hozzátartozóinak, akik kis csomagokat küldhettek az ő címére családtagjaiknak. Ruhanemű és könyv érkezett, amelyekben pénzt rejthettek el. Valamennyi küldeményt megkaptak a címzettek, de idővel ez a lehetőség megszűnt. A szomorú epizódok egyike, hogy a postamestert nem sokkal ezután, valamilyen más okból letartóztatták.

A fakitermelést nagyapád szervezte, és mindig olyan normákat állapított meg, amelyet reálisnak, teljesíthetőnek tartott. Időnként német lovasfutár érkezett az igényekkel, amelyek bizony többször teljesíthetetlenek voltak. Ilyenkor mindig az erdésznek kellett érvelnie, bizonygatni a nehéz terepet, a rossz szerszámokat, a korlátozott szállítási lehetőséget. Az emberek kimerültségét, fáradtságát, amely egyébként a legfőbb ok volt, meg sem említette, hiszen az senkit sem érdekelt volna. Csillapítania kellett a németek türelmetlenségét, ingerültségét, nehogy szerencsétlen munkaszolgálatosokon álljanak bosszút. Szálasi hatalomátvételét követően néhány suhanc felbátorodott és időnként az „Éljen Szálasi meg a Hitler, üssük a zsidókat bikacsökkel!” fenyegető versikét harsogták a munkaszolgálatosok után. Édesapám mindig türelemre, és várakozásra intette a rábízott férfiakat. Október végén Alsógalláról őt is Bánhidára helyezték, ahol szolgálati lakást kapott. A reggeli eligazítást gyakran az udvarban tartotta. Fegyvelmetten hajtották végre, hiszen nem tudhatták, ki figyel, ki árulja be őket. A parancskihirdetés mégis, szinte minden nap azzal az emberséges

mondattal zárult, hogy „...fiaim, menjünk muzsikálni!” Ennek a felszólításnak azért volt némi alapja, hiszen egyik-másik nagy fűrészlappal valóban lehetett zenélni, zenéhez hasonló hangokat előidézni.

November elején már csak német katonai egységek voltak Bánhidán, a magyarokat valamiért kivonták onnan. Két munkaszolgálatos, a máramarosszigeti Dub Farkas Dávid és a felvidéki Lebovits, november végétől éjszaka titokban és rendszeresen bejártak a házunkba, hogy tájékozódjanak az eseményekről, a front közeledéséről. Reménykedtek a szovjet csapatok mielőbbi megérkezésében és szabadulásukban. December 23-án, vagy 24-én, amikor édesanyámék szerény, szegényes karácsonyra készülődtek, drámai események történtek. Délután bejött a két munkaszolgálatos, és apámmal arról beszéltek, hogy a németek kivonultak a faluból, most már bizonyára jönnek az oroszok. Akkor tizenhárom éves voltam. Engem, húgomat, a lengyel menekültet és a bujkáló családot édesanyám az U alakú pincébe vezette azzal, hogy ott várjunk, ott vagyunk biztonságban. A gyerekek kapták feladatuk, hogy az U alak ajtóhoz közeli szárában legyenek, és ha idegen menne le, sírjanak, kiabáljanak a szülők után, hátha ezzel elkerülhető lesz, hogy akár német, akár orosz katona beljebb menjen. Késő este egy német harckocsi fordult be az udvarba, utána katonák szaladtak, akik harcálláspont kiépítését kezdték meg. A két munkaszolgálatos is a pincébe menekült, mert megjósolhatatlan következménye lett volna, ha a németek ott találják őket. Ez a rettegés több mint egy óráig tartott, amikor a katonák váratlanul elvonultak. Mint utóbb kiderült, csak a falu végéig, ott rendezkedtek be védelemre, mert a település elején már tényleg jöttek az oroszok. A viszonylagos és rövid nyugalom mi házbeliek és a két munkaszolgálatos arra használtuk fel, hogy áttelepültünk az udvari pincébe, mert ott nagyobb biztonságban éreztük magukat. A szovjet katonák éjjel körül érkeztek meg. Mindent átkutattak és mindenkit kitereltek az udvarra. A lengyel tiszt tolmácsolt a grúz, vagy örmény származású parancsnoknak, akiről később kiderült, hogy tisztességes, emberséges katona. Senkit nem bántottak. A munkaszolgálatosokat visszaküldték azzal, hogy tegyenek, amit akarnak, ők nem foglalkoznak velük, de ígérni sem tudnak semmit. Néhányan közülük később bejöttek elköszönni, köszönetet mondani az emberségért, életük megmentéséért, és valószínűleg egy kis útravalóban is reménykedtek. Senki nem ment el üres kézzel. A szovjet katonák több napon át ott tartózkodtak, a parancsnokuk példás rendet tartott, senki sem volt veszélyben tőlük. Január elsején a szovjetek közölték velünk, hogy el kell hagyni otthonukat, mert hamarosan nagy harcok lesznek. Tíz percet kaptunk a csomagolásra, ami szinte semmire sem volt elég. Amikor január végén, vagy február elején visszatértünk, szétlőtt, kifosztott házat találtunk, életünk romokban hevert.

A munkaszolgálatosok későbbi sorsáról semmit sem tudtunk. Valószínűleg mindenki hazafelé vette az irányt, és csak reménykedni lehet életük kedvező alakulásában. Két ember tért vissza a későbbiekben, de ők is csak rövid időre. Előbb a felvidéki Lebovits látogatta meg családukat, de csak engem talált otthon a romokból úgy-ahogy összetákoltt épületben. Mikor meghallotta, hogy lényegében semmink sem maradt, éhezünk, akkor egy nagyobb darab sózott szalonnát hagyott ott ajándékba. Később, 1946 nyarán falujárók jártak arra egy teherautóval. Közöttük volt az egyik volt munkaszolgálatos, aki megdöbbenve tapasztalta sorsunk alakulását. Segítséget, támogatást ígért. Apámmal összeíratva, mire lenne a leginkább és legsürgősebben szükségük, de sajnos többet nem láttuk. Bizonyára őt is elsodorták az akkori zűrzavaros események. Családukat magára maradt, hosszú évek keserves szenvedése, nélkülözése várt rá, mint oly sok emberre abban az időben.

T. ÁGOSTON LÁSZLÓ

A mókamester

Böröndi tanár úr érezte, hogy valami nincs rendben a nadrágja körül. Mintha lebetonozták volna... Hiába próbálta a széken mozgatni a fenekét, a nadrágja nem mozdult utána. Dühében elfehéredett, majd elvörösödött az arca, de igyekezett megtartani kényszeredett álcamosolyát. Mondom; igyekezett megtartani, de nem sikerült. A nagy igyekezettől olyan torz vigyor ült ki a képére, hogy pillanatok alatt elszabadult a pokol az osztályban.

– Az anyátok hülye szentségit! – szakadt föl belőle az elkeseredett indulat. – Miért pont velem, és mindig velem csináljátok ezt? Utáljátok a fizikát? Rendben van... Menjetek ki a francba a folyosóra, vagy ahová akartok. Nem kell itt lennetek. Még csak hiányzónak se írjak be benneteket. Elég nekem az a négy-öt ember, akit érdekel...meg aki... eh... – Fellapozta az osztálynaplót és félig hunyt, vizsla szemmel pásztázott végig az önfeledten röhögő kamaszokon. – Te voltál az, Balogh?

– Én ugyan nem, tanár úr – válaszolt egy zselézett hajú szőke fiú a röhögéssel küszködve. – Én inkább a csajokra költöttem a zsebpénzemet, nem szuperragasztóra.

– Tehát rajtam próbáljátok ki a szupererős ragasztótokat. Logikus, ez is fizika...– mondta és nagy csattanással becsapta az osztálynaplót. – Kaptok öt egész percet. Én most kimegyek, de mire visszajövök, itt álljon a katedra előtt vigyázzállásban, aki tönkretette a legjobb nadrágomat! Értve vagyok? Szarházi társaság... – ezzel a fenekén egyensúlyozva a széket, kiballagott a teremből.

– Hát ezt most megszoftad, Móka Miki! – fordult a mellette ülő fiúhoz Balogh. – Ez a köcsög tényleg képes kicsapatni bennünket a suliból. Akár az egész osztályt is. Amilyen simlis, lehet, hogy valóban ez az egyetlen valamire való gatyája... Mert neked mindenkit meg kell cumiztatnod...

– Ne rinyálj már, aranyfarkú haver – tette a vállára a kezét a másik. – Nem tojok bele a diplomádba. Itt ez a maradék ragasztó, tedd az asztalára, és írd mellé, hogy én vagyok a hunyó!

– Én írjam rá? Én? – üvöltötte az öklét rázva a másik. – Mindig te csinálod a balhét, Móka Miki, mi meg szívunk, mint a teve, amikor összeverik a golyóit.

Volt ebben a kifakadásban némi igazság. Tény, hogy ez a Miki gyerek látszatra épp olyan volt, mint a többi, hasonló korú emberpalánta, csak valahogy a fogaskerekek kapcsolódtak másképp az agyában. Már az óvodában is baj volt vele. Az még hagyján, hogy megleste, hogyan pisilnek a lányok a vécén. Istenkém, hát kíváncsi a gyerek. Érdeklődő... Ez más fiúval is megesett már. Még azt is elnézték neki, hogy homokot szórt a lányok bugyijába. És rágógumival etette a macskát. Csintalan a gyerek... Aztán egy nap úgy adódott, hogy az óvó néni leült a padra és mesélni kezdett. A gyerekek meg körbeülték. Idilli helyzet. Miki éppen a lábához került. Átszellemülten hallgatta a három kismalac történetét, majd hirtelen az óvó néni lábához simult és ártatlan képpel megkérdezte: – Óvó néni, megsimogathatom a cicát?

Az óvó néni fegyelmet kapott, mert nem tudta hitelt érdemlően igazolni, miért volt hiányos öltözetben a gyerekek között. Miket meg átvitték egy másik óvodába.

Az iskolában bajszot, meg bibircsókot rajzolt a folyosó falán függő példaképek fotóira, napszemüveggel lepte meg a biológia szertár csontvázát a Matyit, és kanalat dugott a

preparált kanalas gém torkába. Szerinte így könnyebben felismerhető. Az osztályfőnöke, meg az igazgató teleírta az üzenő füzetét utolsó figyelmeztetésekkel. Az anyja sírt, az apja káromkodott, és kifizette a kárt. Miki nem értette, miért háborognak ezek a savanyú jánosok, amikor az osztálytársai olyan józúen rötyögnek a balhén.

Egyszer elvitték a nevelési tanácsadóba is egy vörös hajú pszichológusnőhöz. Az igen, ő egy belevaló csaj volt. Rajzoltatott vele különböző figurákat, meg párosítani kellett a kártyákat, meg ilyesmi. Végül egy olyat játszottak, hogy a nő mondott egy szót, neki meg rögtön rá kellett vágni, ami eszébe jutott. Az se volt baj, ha valami nagyon csúnya jutott eszébe. Mi tagadás, sokszor eszébe jutott az, amilyük a lányoknak van...A végén azt mondta ez a vörös hajú, hogy nincs ennek a Mikinek semmi baja, csak élénkebb a fantáziája a korosztályabéli gyerekeknél. Hagyni kéne hadd fussa ki magát. No, erre aztán elküldték focizni. Azzal meg az volt a baj, hogy mindig kilyukadt a labda. Pattogott, pattogott, aztán egyszerre csak leeresztett. Többnyire olyankor, amikor ő is a közelében volt. Amikor ő lett a kapus, kevesebb labda fogyott. Ha valamiért nem ment edzésre, még kevesebb.

A nagyanyja is megharagudott rá. Történt ugyanis, hogy az orvos megállapította a cukorbetegségét és szigorú diétát rendelt el. Többek között eltiltotta a süteményektől, amit az idős hölgy nagyon nehezen viselt. A család viszont éberem örködött a diéta betartásán, s hamarosan kulcsra zárták a spájzajtót. Reggelre mégis eltűnt egy-egy szelet édesség.

– Nem én, nem én – tiltakozott a gyanúsítás ellen a nagymama. – Biztosan a Miki gyerek. Ő járkal mindig éjszaka.

Hiába szabadkozott a fiú, hogy ő ugyan nem. Különben is, miért lopná éjszaka, ha nappal is hozzájuthat, hisz tőle nem tiltja az orvos. A gyanú gyanú maradt, mert ennél a gyereknél sose lehet tudni...

Nem hagyta magát. Ellopta a nagymama görbebotját, kifúrta a végét és belerakott egy tintapatront. Másnap reggel lemoshatatlan tintapöttyök mutatták a nagymama útját az ágytól a spájz polcáig, meg vissza. Sose bocsátották meg ezt a csínytevését.

– Mi már mindent megpróbáltunk vele – ingatta a fejét az apja, amikor másnap megjelent az igazgatónál. – No, de hát ismer bennünket az igazgató úr... Itt érettségizett a Feri fiam, meg a Marika is. Soha, még csak egy figyelmeztetést se kaptak. Ez a Miki, ez a vakarék meg úton – útfélen szégyent hoz ránk. Elvittük a pszichiáterhez is...

– Tudom, Dunai úr, tudom, és nagyon sajnálom. Megértem önöket, de önök is értsék meg az én helyzetemet. Nekünk itt hatszáz gyereket kellene nevelnünk...Na jó, tanítanunk... felkészítenünk az életre. És akkor jön a maguk fia és pillanatok alatt romba dönti a munkánk gyümölcsét. A Böröndi tanár úrnak is a legjobb nadrágja...

– Természetesen megfizetem a kárt – mondta Dunai. – Meg a többit is, amit ez a gyerek okozott.

– Természetesen – lendült bele az igazgató –, de itt már nem csak anyagiakról van szó. Az iskolánk hírneve, pedagógusaink tekintélye forog kockán. Nem engedhetem meg, hogy...

– Apropó! – mosolyodott el hirtelen az apa. – Gondolom, megérkezett már az alapítvány számlájára az a csekélyke támogatás, amit a múlt héten utaltunk át.

– Sajnálom, Dunai úr, de ezt már nem lehet anyagiakkal ellentételezni. Hajlandó vagyok eltekinteni az adminisztratív eszközöktől, de ígérje meg, hogy a második félévben már nem hozzánk járhatja a fiát!

Megígérte. Aztán hazament, kivett a hűtőszekrényből három üveg sört, meg két deci cseresznyepálinkát és koccintott magával. A felesége elképedve nézte, és csak annyit kérdezett: – A Miki?

– Igen, a Miki – válaszolt a férfi és földhöz vágta az egyik akkorra már üres sörösüveget. Akkor is ott ült még a konyhaasztalnál, amikor hazaért a fia. Kissé bamba képpel meredt maga elé és csak annyit mondott:

– A jövő héten átíratlak lakatosinasnak.

- Igen? – emelte rá ártatlanul csodálkozó szemeit a fiú.– és miért éppen lakatosnak?
- Mert neked egészen más srófra jár az agyad, mint más, normális embernek.

A várakozások ellenére egészen jó lakatos lett Mikiből. Igaz, hogy már a második héten ő lett a szakmunkásképző nyári mikulása, de ott ez senkit se zavart. Attól, hogy a műhely nagy, vörös macskájának lecsupaszodott a farka, vagy a szakoktató táskájának gépszírban úszott a fogantyúja, ezek a fiúk még nagyon jól tudtak reszelni. Azon is csak nevetgéltek, amikor Balázs szaki órákon át kerestette velük a kilences kanyarfúrót. A stucnidúznit viszont a mai napig nem találták meg a szerelde szerszámkiadójában.

Abban bízott az anyja, majd csak benő a feje lágya, ha önálló keresete lesz, meg hát úgy egyáltalán többet lát a világból. Arról nem is beszélve, hogy egy helyes kislány... A legtöbb férfit megváltoztatja a házasság. Miki életébe is beköszöntött a szerelem. Eleinte olyan intenzív volt ez az érzés, hogy szinte naponta más – más lányba volt halálosan szerelmes. Óvták is tőle az apák a lányaikat, mint a tűzvészről. Neki meg megígérték, hogy fellógatják az első fára, ha nem hagy békét a kislányuknak. Arról meg végképp hallani se akartak, hogy netán valamiféle komolyabb kapcsolat alakulhasson ki a fiatalok között.

Egyik este – vagy az órára pillantva inkább éjszaka – hazafelé ballagva különös árnyképre lett figyelmes a barátja kapujánál. Úgy össze volt gabalyodva az az emberpár, mintha egy tömbből faragták volna őket. Kíváncsivá tette ez a furcsa jelenség. Visszahúzódott hát egy természetes fa törzse mögé és várt. Hamarosan kéjesen kacarászó női hangot sodort felé a hajnali szél, melyben egyértelműen a barátja feleségére ismert. Épp a minap közölték vele, hogy a jelek szerint gyermekáldás elé néznek, s ha a gyanú beigazolódik, őt tisztelik meg a keresztapasággal. No, de az a nagydarab mackó nem a férj, az biztos. Megnézte az út szélén álló autó rendszámát, az se volt ismerős. Másnap a cukrászda előtt látta újra a kocsit. Megkérdezte, kié.

- Az a Merci? Az a Józsié, a cukrász gyereké, ba’ meg. A múlt héten hozta Bécsből.

No, ba’ meg – gondolta Miki –, akkor itt valami gubanc van a keresztapaság körül, mert hogy a Kati meg a pultos lány a cukrászdában. Valahogy a haver tudomására kéne hozni, hogy gáz van, de hogyan? Ha elmondja, mit látott, biztosan nem hisz neki, és oda a barátság is. Ha meg hallgat, előbb – utóbb megfojtja a torkán akadt gombóc. Ki kell találni valamit.

Ki is találta. Pontosabban talált a játszótéren egy szakadt gyereksapkát. Olyan kötőset. Innét aztán már szárnyalt a fantáziája. A hobby boltban vett egy darab műkakit és szépen becsomagolta egy palacsintaszerű tészta. Aztán egy papírlapra az újságból kivágott betűkkel a következő szöveget ragasztotta: „Vigyázz, Peti, szar van a palacsintában!” Mindezt akkurátusan becsomagolta a gyereksapkába és egy éjjel ráakasztotta a bejárati ajtó kilincsére.

Talán nem is lett volna belőle akkora botrány, ha a Peti találja meg, de aznap éppen nem ő volt a korán kelő, hanem az anyós. Kibontotta, elolvasta, megszagolta, s miután fölébredt első gutaütéséből, a hóna alá vette a csomagot és berohant vele a rendőrségre feljelentést tenni. Természetesen ismeretlen tettes ellen, de különben száz százalék, hogy a Miki volt. Ekkora baromság csak az ő hülye fejéből pattanhat ki.

A kapitányság heteken át rengett a röhögéstől. Ebben a nyomozásban mindenki részt akart venni. Még a kazánfűtő is kérte a reaktiválását, mert hogy ő nyugdíj mellett dolgozott. Ellepték a várost az egyenruhás, meg civil nyomozók. Mindegyik azt firtatta, ki rakta a szart a palacsintába, de egyik se tudta röhögés nélkül föltenni a kérdést. Így aztán háromhavi sikertelen nyomozás után lezárták az ügyet.

Alig csitulnak el a palacsinta botrány hullámai, Ferenc napot ünnepeltek a lakatos műhely dolgozói. Ferenc volt a csoportvezető, a műhelyfőnök, sőt még a gyáregység vezető is. Ilyenkor mindig nagy korszó sörök gurultak le a lakatosok gigáján, s olykor még másnap is nehezen találták meg az elkallódott szerszámot. Igen ám, de most valami még emlékezetesebb, vagy akár még pikánsabb ünnepet szerettek volna ülni mint más években, mert közben a csoportvezető kerek ötven éves is lett. Valami... valami extrát. Mondogatták is

Mikinek, hogy tudják ők, hogy semmi köze sincs a palacsintához, de kellene valami eredeti ötlet. Például valami olyan, ami kifejezi, hogy ez a Feri mennyire szereti a nőket. Vehetnének neki a névnapjára mondjuk egy női bugyit mintázó söröspoharat, vagy egy csöcsös korsót. Régen árultak ilyesmit a búcsúsok...

Miki csak mosolygott a bajsza alatt, s váltig mondogatta, hogy ő már nem foglalkozik ilyesmivel, benőtt a feje lágya. Különben is hamarosan megnősül. Rá ne számítsanak. Aztán Ferenc nap délelőttjén odaszólt a portás, hogy csomagot hoztak a csoportvezetőnek. Beengedheti - e a küldöncöt? A küldönc átadta a kis csomagot, aztán távozott a borralalóval. A lakatosok meg egymást túlkiabálva követelték:

– Bontsd ki! Bontsd ki!

Kibontotta. A cipős dobozból először egy kisebb doboz került elő, aztán még két kisebb, majd egy bonbonos díszdoboz piros selyemszalaggal átkötve. Végül...

– Az anyátok hülye szentség! – mondta a csoportvezető a nevetéstől fuldokolva. – Hol szereztétek ezt a tehén alkatrészt?

Természetesen mindenki tiltakozott, hogy ő ugyan nem. Legfőképp Miki, aki már előre jelezte, hogy ő nem kíván részt venni a hasonló balhékban. Néhány óra múlva ugyanígy tiltakozott a gyanúsítgatás ellen a csoportvezető is, amikor az egyik kifutólány a műhelyfőnöknek kézbesítette a csomagot. Akkor meg már a fél gyár röhögött, amikor a gyáregység vezető dobta ki dühtől toporzékolva az ablakon.

Nemcsak ígérte, valóban megnősült Miki. Egy vidéki lányt vett feleségül, akit senki sem ismert a városban. A lány falujában tartották az esküvőt és senkinek se árulták el az időpontját, nehogy valaki az egykor megtréfáltak közül törleszteni próbálja az adósságát. Nem is történt semmi rendkívüli. Az apósa jómódú ember volt. Nászajándékként befizette a beugrót a két szobás lakásra, meg az Opel Astrára.

– A törlesztés a ti gondotok – mondta az újdonsült vejének. – Te meg, lányom becsüld meg magad! – ölelte át a búcsúzásnál az új asszonyt. – Tudod, a pletykák gyorsan eljutnak hozzám.

Éveken át éltek csendes nyugalomban, a kutya se zavarta őket, s ők se zavartak senkit. A bankkölcson törlesztése mellett még arra is jutott pénzük, hogy nyaranta egy – egy hétre kiruccanjának Erdélybe, vagy a Balatonra. Aztán egy nap műszak után összehívták a munkásokat. Egy elegáns francia úr – hasonlóképp elegáns ifjú hölgy tolmácsolta a szavait – bejelentette, hogy megvette a gyárat, és a következő hónaptól nem tart igényt a munkájukra. Mindenki kap háromhavi végkielégítést és a városi munkaügyi központ nyilvántartásba veszi a munkanélkülieket. Az asszony ekkor már hónapok óta kapta a munkanélküli segélyt.

– Iskolai végzettsége? – kérdezte a hivatalnok a kérdőívet töltögetve.

– Szakmunkás képző. Lakatos vagyok.

– Csak egy szakmája van? Nyelvvizsga, számítógépes ismeretek...

– Mondom; lakatos vagyok. Nagyon jó lakatos.

– Hallom, uram, hallom, de így nagyon nehéz lesz elhelyezkednie. Az a férfi, aki maga előtt volt itt az ablaknál, gépészmérnök két nyelvvizsgával. Azon kívül marós és esztergályos szakmunkás bizonyítványa van és számítógépes programozó. Fél éve keresünk neki valamiféle munkalehetőséget. Most jelentkezett egy hathetes őrző – védő tanfolyamra. Erre az időre átképzési segélyt kap – mondta a hivatalnok kesernyés mosollyal.

– Látom, vicces kedvében van az úr – mondta Miki elismerően bólintva. – Én viszont nevetetni szoktam, nem fordítva. Ja, és utálok, ha csiklandoznak.

Nehezen viselte a tétlenséget. Segített az egyik volt kollégájának a költözködésnél, amikor kisebb lakásba hurcolkodtak. Megjavította az apja lerobbant, öreg Skodáját, a szomszédban kifestette a konyhát, de egy – két hét után már céltalanul ödögött az utcán.

– Gyere, Miki, gurítsunk le egy pofa sört – mondta az egyik régi haver, amikor összetalálkoztak. Aztán jött a másik, a harmadik... Reggel nem csörgött a vekker, nyugodtan alhatott tovább.

Aztán jött a villanyszámlás, a gázsámlás, a víz – meg a csatornadíj, a postás hozta a banktól a sárga csekket, meg a felszólító levelet. Először még sajnálta is őket, hogy ott rostokolnak az ajtó előtt, de amikor az asszony replikázni kezdett, hogy „ezeknek legalább van állásuk...” a fejébe csapta a keskeny szélű turista kalapját, és meg se állt a kocsmajáig.

Egy nap különös levelet talált a postaládában. Csupán annyit írtak egy szakadt irkalapra: „a palacsintánk elfogyott, de te nyakig ülsz a szarban. Tóttik az asszonyt, Miki!” Szó nélkül letette az asztalra a felesége elé, s csak a szemével jelezte, hogy választ vár.

– Hát... nem is tagadom – mondta az ajtó felé oldalazva a nő. –

Elköltözöm, Miki...

– Hová? Apádhoz?

– Nem. A Józsihoz a tanyára. Ott legalább van kaja...

– Jól van, menj a francba, a Józsidhoz, de mire megjövök, egy szakadt bugyid se maradjon a lakásban!

S valóban, mire harmadnap hazatámolygott csak egy ágyat, a szekrényt, meg az asztalt találta két szék társaságában. Szinte visszhangoztak a falak, amikor elkáromkodta magát. Aztán kinézett az ablakon és valamiféle furcsa hiányérzete támadt. Először arra gondolt, hogy a felesége hiányzik, hiszen évek óta együtt feküdtek – keltek, de aztán hirtelen belehasított a felismerés: a kocsija, a félig kifizetett Opel Astra nem áll ott a kapu előtt, ahol hagyta. Felhívta telefonon egyik rendőr ismerősét, aztán bement a kapitányságra följelentést tenni.

– Utána néztem a kocsidnak, Miki – fogadta az őrmester. – Nem lopták el, a végrehajtó vitette el trélerrel tegnap délután. Négy hónapja nem fizeted a banknak a törlesztő részleteket és a bírósági határozatra se reagáltál.

– De hát több, mint a fele ki van fizetve...

– Lehet, de a szerződés szerint...

– Leszarom a szerződésüket!... Az én kocsim...

Amíg egy fillérrel is tartozol, addig a banké. Te írtad alá... A kulcsot, meg a forgalmit viszont tedd le ide elé, az asztalra. Holnapután elárverezik.

Hajnali tíz órakor csörgött a telefon. Az adósság-végrehajtó kft igazgatója közölte vele, hogy egy órán belül ott lesz nála felmérni a lakást, meg a benne lévő értékeket, mert a bank...

– Méritek ám a jó édesanyátok... – s kimondta úgy egyértelmű magyar szavakkal, hogy mijét. Aztán magára kapkodta a ruháit és átment a szemközti szomszédba, s leült az ő lakására néző ablak elé és várt. Megeskette a szomszédot, hogy ha szíjat hasítanak a hátából, akkor se árulja el, hol van.

Nem telt bele fél óra, egy hatalmas fekete terepjáró állt meg a kapu előtt. Még az ablakai is be voltak feketítve, hogy ne láthasson be rajtuk illetéktelen. Nagydarab kopasz férfi szállt ki belőle diplomata táskát lóbálva a kezében. Két hasonló külsejű társa a kocs oldalának támaszkodott. A táskás ember becsöngetett, majd válogatott szitkok kíséretében rugdalni kezdte az ajtót. Két társa vadalma mosollyal figyelte. No, meg a szomszéd az utca másik oldaláról.

– Segítsünk, főnök? – kérdezte az egyik kigyúrt fickó.

– Azért vagytok, nem? Törjétek be az ajtót!

– Hé, legények, mi történik ott? – kiáltott rájuk a szomszéd. – Ha azonnal abba nem hagyják, kihívom a rendőrséget.

– No látod, azt jól teszed, öregapám – nevetett föl a főnök. – Amúgy is kell a hatósági tanú, de tudod, ma még nem árverezünk, csak fölmérünk. Bent van ez a szopóművész?

– Ha a Mikire gondolt, ő nincs. Biciklivel láttam elmenni úgy fél órája. Üzen neki valamit?

– Oké. Mondd meg neki, öreg, hogy holnap a délelőtti órákban visszajövünk. Velünk nem lehet szarakodni. Hogy neked is igazad legyen, haver, hozunk két rendőrt is hatósági tanúnak, aztán úgy rátörjük az ajtaját, hogy gyújtósnak is apró lesz. – Ezzel beugrottak a terepjáróba és teli szájjal röhögve elhajtottak.

– Ne mondj semmit, hallottam – csóválta a fejét Miki. – De azért jól kiszúrtam velük, mi?

– Hát te aztán ki, az biztos. Mihez kezdesz, ha a lakásodat is elárverezik?

– Bízd csak rám, szomszéd. Úgy megtréfálom őket, hogy arról koldul valamennyi.

Másnap délelőtt valóban megjelent a fekete terepjáró, s hamarosan egy rendőrautó is fékezett a ház előtt. A táskás ember az ajtóhoz ment, becsöngetett. Várt néhány percig, mutatta a rendőröknek, hogy ő milyen türelmes, aztán újra megnyomta a gombot. Semmi válasz nem érkezett bentről. Intett a rendőröknek, hogy jöjjenek közelebb, aztán odaszólt a két gorillának: „törjétek be az ajtót!”

Az egyik nekifeszítette a vállát, de az ajtó nem engedett. Lábbal rúgta, úgy sem.

– Lakatos a tulaj, jól megerősítette az ajtaját – jegyezte meg az egyik rendőr.

– No, akkor figyeljenek! – mondta a másik gorilla. – Miközben nekifeszítette a vállát az ajtólapnak, a keze a kilincshez ért és kivágódott az ajtó. Majdnem átesett a küszöbön.

– Befelé! – vezényelt a főnök.– Kerítsétek elő!

Az egyik végrehajtó segéd belökte a szobaajtót, szétnézett, aztán mint akit puskából lőttek, úgy szaladt ki a házból.

– Mi van, erős ember, szellemet láttál? – nevetett föl a végrehajtó.

– Dehogy szellemet, főnök! A mókamester ott lóg a csilláron, és öltögeti rám a nyelvét.

VÁLTOZATOK FORDÍTÁSRA – 19.

A rovat (ismét) **ÁDÁM PÉTER**nek köszönhetően folytatódik.

Az asztma mint védőburok

Marcel Proust asztmája, meglehet, ugyanolyan mellőzhetetlen „irodalomtörténeti tény”, mint Flaubert vagy Dosztojevszkij epilepsziája vagy mint Montaigne veseköve. És csakugyan: a betegség Az eltűnt idő nyomában szerzőjének úgyszólván egész életét végigkísérte, és csak Proust rendkívüli akaraterejének, írói hivatásába vetett rendíthetetlen hitének köszönhető, hogy sikerült rajta felülemelkednie.

Proust alig kilenc éves, amikor, 1881-ben, orvos apja szeme láttára egy fulladásos roham csaknem elviszi. Mindamellet huszonegynéhány éves koráig a bajnak nem voltak komolyabb tünetei. A betegség a kilencvenes évek második felében (1897 táján) fordul komolyabbra, ettől fogva az író mind gyakrabban panaszkodik mellkasi nyomásra és légzési zavarokra leveleiben. Ekkor alakítja ki, védekezésül, azt a jellegzetes életmódot, amelyhez, két és fél évtizeden át, egészen 1922-ben bekövetkező haláláig makacsul ragaszkodott. Mivel kávéval kúrálta magát, egyben krónikus álmatlanságban is szenvedett: ezért éjszaka dolgozott, nappal aludt.

A betegség azonban nemcsak az életrajznak része, része a több kötetes regényfolyamnak is. És itt nemcsak arról van szó, hogy Az eltűnt idő nyomában lapjain nagyon sok a beteg meg az orvos, nemcsak arról van szó, hogy a betegség meg a betegséggel való küzdelem szinte az egész művön végigvonul, és hogy a regényfolyam cselekménye kibogozhatatlanul összefonódik a narrátor szenvedéstörténetével. Az orvosi nyelvből kölcsönzött szakszavak, képek és metaforák, a zihálva indázó mondatok mind-mind azt bizonyítják, hogy ennek a hatalmas műnek a betegség egyszerre tárgya, témája és főleg kimeríthetetlen inspirációs forrása.

Az asztma, legalábbis a betegség pszichoanalitikus értelmezése szerint, a kielégíthetetlen szeretetvágy betegsége. Akárhogyan is, Proustnak nemcsak sorscsapás az asztma, de menedék és kapaszkodó is, jogcím a szeretetre és figyelemre, ürügy az elzárkózásra és távolságtartásra, ürügy az írói alkotómunka megkövetelte magányra. Egyszerűen az asztma egyfajta védekezés a túlérzékeny író részéről a hol csak idegesítő, hol fájdalmas, hol egyenesen elviselhetetlen valósággal szemben. Mindent összevéve, nagyon is valószínű, hogy Proust aligha tudta volna több kötetes regényét, ezt a jó két évtizedet igénylő hatalmas vállalkozást tető alá hozni a betegség „védőburka” nélkül...

Az alábbi szemelvényt, amelynek címe a fordítótól való, a Bimbózó lányok árnyékában c. kötetből emeltük ki.

Á. P.

Hashajtó és tejdiéta

Akkortájt már jó ideje voltak légzési problémáim, a házi orvos pedig – a nagymama nem kis felháborodására, aki már-már attól félt, hogy idült alkoholizmusban fogok meghalni – azt javasolta, hogy a légzést könnyítő koffein mellett mindig igyak sört, pezsgőt vagy konyakot, amikor úgy érzem, hamarosan rohamom lesz. És a roham majd, magyarázta, az alkoholos eufóriában „szépen elvetél”. Igen ám, de hogy a nagymama bele is egyezzen a dologba, muszáj volt látni engednem, sőt, hivalkodóan ki is kellett mutatnom, mennyire szenvedek. Egyébként is, amikor úgy éreztem, nem sokára megint rosszul leszek, rögtön elfogott a nyugtalanság, de nem a közelgő roham miatt, hiszen sohase lehetett előre tudni, milyen méreteket fog ölteni, hanem mert nem akartam a nagymamát megint kétségbe ejteni; ettől ugyanis a szenvedésnél is jobban féltem. Még szerencse, hogy a szervezetem úgy viselkedett – akár mert annyi ereje sem volt, hogy valamennyire is elrejtse titkait, akár mert attól félt, sokan tudatlanságukban olyan erőfeszítést várnak tőle, amelyre ilyen fulladásos roham közben nem is képes, vagy a mégis, minden energiája rámegegy –, hogy a nagymamát mindig a lehető legnagyobb pontossággal, sőt, szinte fiziológiai pedantériával tudtam értesíteni a közelgő rosszullétről. Valahányszor felfigyeltem valamilyen nyugtalanító jelre, amit korábban nem vettem észre, egészen addig pocskul éreztem magam, míg a nagymamának be nem számoltam róla. És ha úgy csinált, mintha semmi jelentőséget sem tulajdonítana a dolognak, néha olyan érzésem támadt, mintha a szervezetem még határozottabban figyelmeztetett volna. Nem egyszer előfordult, hogy egy kicsit el is vettem a sulykot; ilyenkor a szeretett arc, amely ekkor már nem uralkodott annyira az érzelmeim, mint fiatal korában, csupa szánalom volt, és fájdalmas görcsbe rándult. Ettől fogva csakis amiatt aggódtam, mennyi szorongásnak vagyok okozója; és mintha csak csókkal is el lehetne osztani az efféle szorongást, és mintha ez az én szeretetem legalább akkora örömet szerezne a nagymamának, mint amekkora az én boldogságom, nagy hirtelen karjába vettem magam. És mivel az a bizonyosság is enyhítette az aggodalmamat, hogy a nagymama nagyon is tudja, milyen kutyául érzem magam, inkább úgy döntöttem, hogy megnyugtatom, annál is inkább, mivel ez ellen az elhatározás ellen a szervezetemnek sem volt kifogása. Azzal próbáltam vigasztalni, nem is olyan kibíráhatatlan ez a rosszullét, egyáltalán nem kell sajnálnia, és higgye el, nagyon is jó a közérzetem; mivel a szervezetem pontosan annyi szánalmat követelt csak, amennyit érdemelt, semmivel sem többet, azzal a feltétellel, hogy sikerül tudatnia, hogy fájdalmat érzek a jobb oldalán, semmi

kivetnivalót nem talált abban, ha kijelentem, hogy ez a fájdalom egyáltalán nem elviselhetetlen, és semmiképpen sem lehet akadálya a jó közérzetnek. [...] Pedig a lábadozásom alatt csaknem minden nap voltak fulladásos rohamaim. Egyik nap, amikor késő este a nagymama belépett a szobámba (miután valamivel korábban abban a hitben hagyott magamra, hogy hál' isten jól érzem magam), és észrevette, milyen zihálva veszem a levegőt: „Jóságos ég! Nézni is rossz, hogy szenved ez a gyerek!” – mondta kétségbeesett ábrázattal. És már fordult is ki, hallottam, ahogyan odakint csapódik az utcai kapu; de már jött is vissza, kezében egy üveg konyakkal; le kellett mennie a boltba, odahaza nem tartott szeszes italt. [...]

Mivel a fulladásos rohamok nem enyhültek, bár a tüdővértolulás, amit régóta sikerült kiheverni, semmiképpen sem indokolhatta őket, szüleim úgy határoztak, okosabb, ha Cottard professzorral is megbeszéljük a dolgot. Annak az orvosnak, akit ilyen esethez hívnak, a szokásos szaktudás korántsem elegendő. Az olyan tünetek esetében, amelyek, könnyen lehet, egyszerre három vagy négy különböző betegségnek tünetei, végső soron nem is annyira a szaktudás, sokkal inkább a szimat vagy a biztos szem dönti el, hogy – a tünetek látszólagos azonossága ellenére – melyiket érdemes alaposabb kezelésben részesíteni. Semmiféle fensőbbégszérzéssel nem kapcsolatos az ilyen rejtélyes adottság, sőt, különösebb intelligenciával sem, még az olyan faragatlan és útszéli ember is rendelkezhet vele, aki szereti a giccses festészetet, akinek a csapnivaló zene is zene, és aki híjával van minden intellektuális kíváncsiságnak. Ami például az én esetemben közvetlenül is megfigyelhető volt, egyformán lehetett tünete ideges eredetű gyomorgörcsnek, kezdődő tuberkulózisnak, asztmának, ételmérgezés okozta nehéz légzésnek, krónikus hörghurutnak, egyszóval olyan bonyolult állapotnak, amelynek kialakulásában a fentiek közül egyszerre több tényező is közrejátszhat. De míg az ideges eredetű gyomorgörcsöt az orvosok megvető legyintéssel szokták elintézni, tuberkulózis esetén általában bőséges étkezést javasolnak; ez azonban aligha megfelelő gyógyymód az olyan görcsös gyulladás esetében, mint amilyen az asztma, az ételmérgezés okozta nehéz légzés esetében meg egyenesen veszedelmes, mivel szigorú diétát követel, ami viszont tuberkulózis esetében könnyen végzetes lehet. Cottard azonban nem sokat teketóriázott, már sorolta is az utasításokat ellentmondást nem tűró hangon: „drasztikus hashajtó, utána pedig tej, tej és tej, több napon át. Semmi hús, semmi alkohol.” Mire anyám halkán megjegyezte, amilyen gyöngye vagyok, ez a lónak is erős hashajtó a tejdietával együtt végleg le fog dönteni a lábamról. Cottard doktor egyszerre olyan nyugtalan lett, mint aki attól fél, le fogja késni a vonatot; ahogyan tekintetéből kiolvastam, hirtelen azon kezdett töprengeni, nem vitte-e megint tévútra ez az ő átkozott jó szíve. Egyszerre elfogta a kétség, nem felejtett-e el jéghideg maszkot öltetni, mint aki gyorsan tükör után néz, hogy ellenőrizze, megkötötte-e a nyakkendőjét. Válaszul a szüleim kétkedésére, Cottard még nyersebb hangra váltott: „Nem szokásom elismételni az utasításaimat. Kaphatnék egy tollat? Szóval szigorú diéta. Később, amikor

megfékeztek a rohamokat meg az álmatlanságot, jöhet azért egy kis tejes zöldségleves meg krumplipüré, de más nem. Meglátja, egyáltalán nem lesz kibírhatatlan, Spanyolország különben is divatban van, olé! olé¹³! (Tanítványai jól ismerték ezt a lapos szójátékot, amitől sohase kímélte meg a szívbetegségeket vagy a májgyulladásos betegeket, amikor tejdiétára fogta őket.) És a beteg majd fokozatosan visszatér a normális étrendhez. De valahányszor újra előveszi a köhögés meg a fulladás, hashajtó, beöntés, sok pihenés és tejdiéta”. Majd miután rezzenéstelen arccal végighallgatta anyám utolsó érveit, és úgy ment el tőlünk, hogy egyetlen szóval sem indokolta, végül is milyen megfontolások alapján javasol szigorú diétát, szüleim úgy gondolták, Cottard doktor ezúttal alaposan melléfogott, és mivel a diéta még jobban legyengített volna, eszük ágában sem volt végrehajtani az utasításait. Persze, azt se szerették volna, ha valahogy tudomására jut Cottard-nak, hogy füttyülnek a véleményére, ezért – biztos, ami biztos – egy ideig minden olyan házat messziről elkerültek, ahová Cottard járn szokott. Majd amikor még rosszabbra fordult az állapotom, a család úgy határozott, mégis csak betartják Cottard doktor előírásait, és mit tesz isten, három nap se telt el, és nemcsak a köhögés, hanem a sípoló nehéz légzés is elmúlt. Csak akkor derült ki, Cottard nagyon is látta, hogy asztmás és főleg, hogy milyen „ütődött” vagyok, de rájött, a legnagyobb baj, legalábbis abban a pillanatban, mégiscsak a gyomormérgezés, azzal pedig, hogy kitisztította a májat és átmosta a veséket, egy füst alatt a hörgőket is megnyugtatta. Elég az hozzá, nem csak talpra állított, hanem a nehéz légzéstől meg az álmatlanságtól is megszabadított. Akkor értettük csak meg, milyen nagy orvos ez az idióta.

Ádám Péter fordítása

---

¹³ Lefordíthatatlan szójáték: az „olé” ugyanis megegyezik a francia *au lait* (tejdiéta) kifejezés kiejtésével.

HAJNAL ÉVA

Láthatatlan
(prózaverse)

Csak a kifulladás maradt. A futó utolsó lendülete, az utolsó levegő utáni kapkodások mélyreható bilincsei, mik megigazulttá teszik a végtelenben araszoló embert, az átláthatatlan, áthatolhatatlan csend kutatóit.

Így utazol csomagokkal apró kezedben a városon átömlő áradaton át. Nem találsz a helyedet, nem találsz magadat, nem találsz a bérletedet sem. Csak azt tudod biztosan, hogy ez nem a te világszínházod!

Itt te csak átutazó vagy. Egy e-világidegen, aki épp egyik állomástól igyekszik a másikig.

Az ellenőr elnézően mosolyog a titkos csendben, ahová most csak ketten kaptatok bérletet. Végül, miután már minden holmid szétömlőve leng, előkerül életedet, megigazulásodat, s mosolyod éledését jelentő igazolása utadnak. Eltenni ugyanolyan tortúra, de a mosoly töretlen arcodon.

Közben szétborult vagyondát senki nem segít összeszedni, sajnálkozó pillantások idegen arcok ráncain.

Hazafelé tartasz, csak tejet vettél, meg kenyeret és némi tavalyról megmaradt szaloncukrot leárazva, mert úgysem leszel itthon. Várnak ott a messzeségben a gyerekek, abban a különlegesen távolinak tűnő láthatatlanban...

Már csak egyet kéne aludni.

KETTKÓ ISTVÁN

Szilveszter vagy nem szilveszter oly mindegy nekem

sötét délután egykor és folyamatosan sír az ég
szilveszter vagy nem szilveszter oly mindegy nekem
mégis valami angyal nézhet rám elpirul arcom szőrös
hajam borzas mint akinek mindegy szilveszter vagy nem szilveszter
csak néz gyönyörű szemekkel s mellemen felizzik Mária a medálón
néz hófehéren tisztán gyönyörűen
rám néz értem pillantását felfogom mit kíván e sötét délután
szeretnem kell azokat akikkel megáldott az Úr
nejem fiam lányom s meg kell mártóznom
az angyal nékem készített kádjában
sima arc szép haj ünnepi ruha
óh áldott legyen aki ezt róttá rám teher gönc fék
de végigjárom ha addig élek is
sötét délután egykor és folyamatosan sír az ég
szilveszter vagy nem szilveszter oly mindegy nekem
mégis valami angyal nézhet rám elpirul arcom szőrös
hajam borzas mint akinek mindegy szilveszter vagy nem szilveszter
csak néz gyönyörű szemekkel s mellemen felizzik Mária a medálón

THRILLER

MÁNDY GÁBOR:

Miszter Vízjel

(thrillernovella)

Kéne egy sokakat érdeklő kisregényt írnom, hogy az adósságaimat ki tudjam fizetni. Áttekintettem a lehetőségeket, és úgy döntöttem, hogy egy sorozatgyilkost választok főhősnek, az most nagyon megy.

Milyen legyen ez a sorozatgyilkos? Nem hagyhat maga után semmilyen azonosítható nyomot, hiszen a modern technikai lehetőségek mellett akkor elég gyorsan el lehetne kapni. Ezért hát kesztyűben dolgozik, és arra is gondosan ügyel, hogy még a szempilláját se hagyja ott, mert abból is DNS-mintát lehetne venni.

Valamivel azonban jeleznie kell, hogy ő volt az elkövető, nehogy már más számlájára írják a sok bűncselekményt. A Guinness–rekordok világában nagyon is számít, hogy ki hány gyilkosságot követett el. Ezért hát ez a veszedelmes bűnöző úgy hagyja el a tetthelyet, hogy a vízcsapot nyitva hagyja. Na nem nagyon, ne ázzon el a lakás, de azért jól láthatóan. A rendőrségen szellemeskedve Mr. Watermarknak, azaz Miszter Vízjelnek keresztelték el a pasast. Philip Norton nyomozót állították rá az ügyre. (Néhány percig flörtöltem azzal a gondolattal, hogy Nortonnak teremtsék egy titkárnőt, aki reménytelenül szerelmes belé, de elvettem az ötletet, mert csak komplikációkat okozott volna. És különben sem szeretem az olyan komplikációkat, amelyeket nők okoznak.)

Van tehát egy sorozatgyilkosunk, és van egy nyomozónk. Igaz, hogy nyom nélkül nehezen lehet nyomozni, de mindenesetre ez a munkája. Norton nem volt olyan bravúros, mint Poirot vagy Sherlock Holmes, de azért elég jó a szakmájában. A kisregény tehát a kettejük játszmájáról fog szólni.

Az első gyilkosságot meglehetősen későn fedezték fel. A kisvárosban megjelent egy sármos fiatalember, Robert Joystick, mindenkivel udvarias és segítőkész volt, és a környékbeliék annyira megkedvelték, hogy az egyik család még a házat is rábízta, locsolja meg a virágokat és etesse meg a tengerimalacot, amíg nyaralnak. Nem is volt ezzel semmi baj, amikor visszajöttek, a házat rendben találták, és hálások voltak érte a fiatalembernek. Évekkel később, amikor a házat eladták, az új tulajdonos felfedezte a soha sem használt padláson egy csecsemő csontvázát. A doboz, amelyben megtalálták, teljesen le volt plombálva. Az esetről írtak az újságok, sosem derült ki, hogy kié volt a gyerek, és a családnak nehezen sikerült cáfolni a vádat, hogy a csecsemőt esetleg ők ölték meg. Idővel elcsitult a láрма. Amikor Norton végigjárta a gyanús eseteket, az új tulajdonossal is beszélt. És kiderült, hogy a padláson egy száraz vízvezeték csapját nyitva találták. Ez elgondolkodtatta Nortont. Nem zárta ki az eshetőséget, hogy ez a gyilkosság is Miszter Vízjel számlájára írandó.

A következő gyilkosságot az egyik közép-amerikai kisvárosban egy állítólagos biztosítási ügynök követte el. Áldozatát felhívta, randevút beszélt meg vele (ezt onnan tudjuk, hogy az asszony elújságotla a szomszédjának, kit vár). A kikerkező rendőrök holtan találták az asszonyt, az értéktárgyai eltűntek. Mint később Norton megtudta, itt is csöpögött a csap.

Több más városban is történtek ilyen gyilkosságok, és a nyitva hagyott vízcsap ezeket is Miszter Vízjelhez fűzték.

Megpróbálom elképzelni főhősömet. Otthon ül, valamilyen italt szürcsöl, krimi néz a tévében, és egy vaskos dossziében ott vannak az eddigi rémtetteiről szóló újságcikkek kivágatai. És még nincs elég. Igazából csak most kezd ráérezni a sorozatgyilkolás ízére.

A filmet reklám szakítja meg. A férfi hirtelen felpattan, az ismerős izgalom kapja el. Odakint sötét van, csepereg az eső, ilyenkor kevés ember császkal az utcán. Esőkabátot vesz fel, és elhagyja a lakást.

Több háztömbbel arrébb egy kocsmából imbolygó léptekkel jön ki egy magányos fiatal nő. A férfi odalép, és megszólítja.

– Bocsánat, kisasszony. Nem vagyok ismerős errefelé. Hasogat a fejem, nem tudja, hogy hol talállok most egy gyógyszertárt?

A nő bizonytalanul méregeti a férfit, de végül elhatározza, hogy segít.

– Innen két utcányira van egy gyógyszertár, de nem tudom, hogy nyitva van-e.

– Megmutatná, merre van?

– Hogyne. Jöjjon, én is arra lakom.

A gyógyszertár már zárva volt, de addigra olyan bizalom támadt a nőben az ismeretlen iránt, hogy felhívta a lakására, hogy ott vehessen be egy fájdalomcsillapítót.

Amikor Norton másnap szemügyre vette a lakást, rögtön kiszúrta a nyitva hagyott vízcsapot. A nőt megfojtották, de dulakodásnak, szexuális erőszaknak semmi nyoma. Ez a gyilkosság is felkerült Miszter Vízjel lajstromába.

Az irodában természetesen bejelölték az összes gyilkosság helyszínét, de igazából nem találtak semmilyen logikát. A sorozatgyilkos nem az áldozatainak helyszínével, nevével vagy a dátumokkal üzent, kizárólag a csöpögő vízcsapok kapcsolták össze az eseteket. Két ilyen gyilkosság eleve kérdéses volt, mert kiderült, hogy ezekben a lakásokban a vízcsap már előtte is csöpögött. Miszter Vízjel szakmai büszkeségét sértették volna ezek a félreérthető jelek. Ilyen lakásokból ő gyorsan kihátrált volna.

Amerika másik végében meggyilkoltak egy gazdag özvegyasszonyt. Sok pénzt vittek el, néhány ékszert is. És a rendőrök nyitva találták a csapot. Mivel a rendőrségi berkekben addigra már elterjedt, hogy Norton az ilyen esetekre specializálódott, valahogy eljutott hozzá is a hír. Elment, körülnézett, de ő sem jutott előbbre.

Most itt tartok. Nemsokára folytatom. De olyan érzésem van, mintha nem lennék egyedül a lakásban.

És valaki a fürdőszoba csapját babrálja.

Jesszusom!

SÁRKÖZI LÁSZLÓ

Quo vadis?

Giorgio Pressburgernek

...a háztetőtől építkezni,
ellopni azt – ami ingyen
s csak ott lenni, ahol nincs senki,

eldobni utolsó ingem,
aprómat mind mögém vetni
ha nincsen is más és nevetni,
hogy kapkodják földi kincsem!

Egy fordítás – épphogy ennyi,
nem lényeges s változás sincsen:
tört foggal mard, ki szeret – mindet,
a kör végét megkeresni,

fokról-fokra eltűnni innen...
s tudni mindig: minden semmi
s tudni azt, hogy az élet – minden...

Dedikáció az örökkévalóságnak, 2005

<http://mek.oszk.hu/04200/04270/04270.htm>

Damoklész kardja alatt ciklusból

BODÓ CSIBA GIZELLA

Sors-húrok

11

Már délután volt, De Izabella még a délelőtt látottakat, történeteket sem tudta feldolgozni – mit feldolgozni, még felfogni sem igazán.

A program kissé változott, mert a várostól nem nagy távolságra lévő hajdani császári nyaralóban és kertjében történő forgatásra erre a délutánra kaptak engedélyt. Ez inkább csak formalitás volt, mert így az esti órákig maradhattak Trajánus nyári rezidenciájának végeláthatatlan, pompás szökőkútjai csobogásának zenéjét hallgatva. Az élmények, a látottak, a tanulás, az operatőr utasításai, kérései, instrukciói teljesen lekötötték figyelmét és energiáját. Kora reggeltől úton voltak a hőségben, így különösen jól eső pillanatok voltak a Tivoli villa hűs, kurkuma-sárga falai között, lassított-felvétel tempót felvenni. A lépcsősoron apró mozgásokkal araszoltak, hogy a vízköpők minden ráncát, a vízsugarak minden megtörő fényének csillogását megörökítsék. És bár minden figyelme e kert harmóniájára, szimmetriájára, a gazdagság, a hatalom kifejezésére tapadt, időről-időre ott volt fejében a kíváncsiság a hajnalban történetekkel kapcsolatban. Mi volt az a hajnali „szólítás”, az a hang ami felébresztette, de csak félig, mert hogy nem igaz.

Nem volt tudatában ébrenlétének. Álomnak tűnt inkább az, hogy a „szólítás” után engedelmeskedett valami belső kérdésnek, vagy valakinek, és bőröndjében kitapogatta borvörös könyvecskéjét, fellebbentette a sátor bejárati vásznát, felsőtestét kidugta a sátorból és írni kezdett. Az éjszaka mély sötéte épp hogy visszavonulóban volt, a hajnal némi fényt adott a füzetlapoknak, hogy lássa és érezze az oldalvégeket keresztben, hosszában. Fázott és verejtékezett és sebesen írta amit hallott, amit kapott, ami részéről nem tudatos tevékenység volt, hanem valami holdkóros cselekedet. Aztán csend lett benne, hallotta félálomban a Vatikánus domb fáinak zizegését, a halk neszeket, eleresztette a sátorlapot és fázósan összegömbölyödött a csupasz vászonlapon, még érezve az alatta lévő kisebb kövek, kavicsok bordáihoz nyomódását, és elaludt. A madarak már teljes trilla-párbeszédben zengtek, amikor a stábvezető hangja ébresztette őket, nem sok időt adva a készülődésre. Izabel álmosan nyújtózott –, milyen különös volt az a hajnali álom – gondolta, amikor megérezte arca mellett a napló puha bőrét. Meglepődött. Ő ezt nem vette elő este. A napló lapjai között ott volt a tolla. Kinyitotta és megremegett egész testében. A naplóban több oldalnyi írás volt, nem éppen sorvezetővel rótt sorokkal, de folyamatosan, itt-ott teljesen nagybetűvel. Tehát írtam, nem álmodtam azt az „üzenetet”, legfeljebb nem voltam ébren, s ez talán nem ugyanaz. Arra szinte egész nap nem volt ideje a diktált tempó miatt, hogy megnézzé mi az ami a naplóba került. Egész nap hallgatagon tette amit tennie kellett, de mintha nem ő tenne semmit, úgy végezte a dolgokat. Kicsit kívül volt önmagán, De ezt a különös formát, vagy inkább állapotot úgy fogta fel, mintha csak a tegnapi láz, vagy a nem elegendő alvás oka lenne.

A villa kertjét, a szökőkutak sorát háromszor járták körbe s filmezték le minden részletét. Már hét óra felé járt az idő. Fél-órát kaptak egy kis önálló sétára, fotózásra, pihenésre, egy szendvics, egy Pepsi elfogyasztására. Iza a szökőkutak alsó sorának végéhez sétált Mélyről próbált levegőt venni, mert mintha háromszor kellett volna ezt ismételnie, hogy egy kis oxigén jusson a tüdejébe. Leült az egyik párától hűvös kőre a karcsú ciprus árnyékába.

Behunyta szemét, hallotta a víz egyenletes ütemű, finoman erőt árasztó csobogását, érezte friss illatát, s a vászoningére kapcsolt kis táskából kihúzta a naplót.

Olvasni kezdett.

„2004. Július 23, a kegyelem hajnala, a kegyelem napja.”

(Önkéntelenül azonnal tovább olvasott volna, de szemei döbbsen néztek vissza a sorra. 2004??? De hiszen ez jó 30 év múlva lesz! Mi ez?)

„Mostantól átvetem az irányítást! Vitorlát fel! Ne félj! Mostantól én navigálok! Én leszek a szél a vitorládban! Én leszek a víz, mely hajótested tartja! Kifutottunk! Kifutottunk! Meghallgattalak! Irányítalak! Jó szél vezet! Maximálisan bíznod kell Bennem! ÉN VAGYOK! Erőd! Vezetőd! Kapitányod! Bíz rád magad! Ne sírj! Ne halogasd elfogadni az Én irányításomat! Jó szél visz az Élet Szigeteire, minden sziget egy olyan állomás lesz, ahol Engem tapasztalsz meg, az Én csodáim adnak minden beteljesülést! Most látni fogod, milyen amikor Én vezetek, s milyen amikor egyedül kínlódsz, s egyedül akarod megoldani az élet nehézségeit, hétköznapjaid, önmagad. Nem lesz fájdalom Énbennem! Nem lesz félelem Énbennem! Erős leszel, alkotó leszel, aktív leszel, Mert én vezetem kezéd –, már ennek leírásában is! Csak hallgass Rám! Csak hallgass Engem! Csak kövess Engem! S meglátod az eredményt! Tökéletes leszel! Magad fogod megtapasztalni! Érzed, ahogy feltámadt a szél a forróságban Ez már a vitorládat indította! Napok óta szélcsend volt, forróság volt, most Feltámadtam a szélben, s hangom hallattam egy madár hangjában. Hozzád jöttem, mert hívtál! Hozzád jöttem, mert szólítottál! Láttam a fájdalomodat, éreztem kétségbeesésedet, S jöttem újra, már nem először. Figyelj Rám! Hallgass Engem! Érts az Én jeleimből! Mindenben ott leszek, ami Veled találkozik! Végtelen szépségű közös Út lesz ez! Olyan csodákat tapasztalsz meg, amit csak Én vagyok képes adni azoknak akik hívnak! Akik szólítanak! Akik szívből kérik az én segítségemet

(csend lett)

Mindent én fogok diktálni! S ez nem egy erőszakos vezetés! Ez az a szeretet, amivel fogom a kezéd. Én vezetek mint az a TÁRS akit kértél, hívtál, hogy segítsen! (átsimogat a hús szellő, csend van, a levelek rezegnek csak erősen, a kismadarak csipognak) – vége az üzenetnek?

Sosem lesz vége! ÉN Veled leszek már Az Idők végezetéig! Érezd! Olyan vezetés ez, mint a megfoghatatlan tündöklés! Minden lépés, minden méter az Én fényemet fogja tükrözni, s közös, együttes haladásunk segíti tovább a megtenni valókat!

Valóság ez, ne kételkedj!

Így VAGYOK Én azok számára, akik szólítanak! A szólítás nagyon fontos, az első lépésedek! Te már megtetted! Akkor is jöttem, olykor elfelejtkeztél. Arról, hogy itt VAGYOK! Itt vagyok, de csak akkor aktivizálok magam életed segítségére, ha arra kérsz, ha szükséged van arra, mert ha Te akarsz navigálni én átadom a kormányt neked, de a zátonyaid Te keresed, Te futsz neki orral! Ez sem baj, a megállás után Velem léphetsz tovább és Én mindenkor kimentelek. Tengerből, kátyúból, iszapból.

Ne félj hát szólani. Mindenkor!

Most MÁR ITT VAGYOK! VELED VAGYOK!

Tollad koppanása jelzi, hogy ÉN VAGYOK! Hallottad ezt a koppanást minden betűben?

Mert minden betűben én szóltam! Minden betűben az én hangom közvetít! Minden betűben az Én kezem vezet kezéd! Ezt tudd! És az Ég minden jelzése ÉN VAGYOK! A madár szárnycsapása ami ablakod előtt elröppen, az intő levelek fölött az ÉN VAGYOK!, hogy homályos szemedet megnyissam, tekinteted kitisztítsam a látásra, hogy örömtől csillogjon, mert Te Engem szolgál, s Dicsőítesz majd s tudni fogod mi végre, milyen küldetéssel Érkeztél, s vagy idelent. Ami nem „lent” csak Hozzám képest, de Velem, s Bennem már fenti is a szolgálat! – Idd meg a kávéd – közben sem hagylok el, mert minden mozdulatodban, cselekedetedben ott leszek ettől kezdve, s úgy fogod érezni az Én jelenlétem, ahogy most érzed e sorokat róva. Ez a benned VAGYOK lényege. Érted-e?

S nem kell félned megpihenni, elaludni! Nem kell félned hallgatni, vagy kacagni! EGYÜTT Vagyunk, ketten a Lélekben!

(Ég az arcom)

Csendesedj el! Vette az üzenetet, mint a Morse-jeleket. Ennyi a teendő, rögzíteni az Én jeleimet, üzeneteimet, hogy Benned Én szólaljak, hogy Benned Én, a friss szellő leheletével (érezted?) – igen,

átsimogatott friss, hűvös szél – irányítsam a hajódat! Hagyd, hogy irányítsam a hajódat! Amikor kell partot ér, amikor kell vízen lesni. Minden Elem Engem segít, az Én munkámat könnyítik ők Tehozzád!

Add át magad! Én vezetek! Most már vitorlát bonts! Ne késlekedj! Meglátod, meglátod a horizontot, az Én hajómon vagy! ETTŐL A NAPTÓL KEZDVE!

Hát ne félj! Könnyeid engeddd az ÉN Tengerembe!”

???

– Mit jelent mindez? – kérdezte magától, miközben érezte, hogy az arcán végig gördülő könnyek félúton megállnak, vagy lecseppennek az állán. Mit jelent mindez? Meg fogom érteni valaha is?

– Izabel – hallotta a kiáltást. Tíz perce keresünk, jól elbújtál. Indulunk – mondták jókedvűen társai.

Este sokáig üldögélt a város ókori falainak maradványainál.

–Igen este sírtam, kérdeztem magamtól én is... Quo vadis?

Aztán az az egész álmom, aztán ez a hajnali írás? Meg az a dátum rajta? – mit jelent mindez? Ma is elment mindenki a Via Appiára. Fáradt vagyok. Talán majd holnap megértek valamit belőle, vagy ha nem, hát harminc év múlva – gondolta, miközben lábát lógatta az öreg falakról, s a jellegzetes fakoronák között látta a Colosseum fényeit.

Igyekezniem kell, pár perc múlva a busznál kell lennem. Hóna alá tette az útikönyvet, futni kezdett.

Folytatjuk...

ÓDOR GYÖRGY
(1947 – 2016)

Nő vagy

Előről, hátulról nagyon jó.
Szemmel és kézzel is fogható.
Vidám, kedves, pajzán, eleven,
asszonyként az édes szerelem,
férfi észnek mindig idegen,
a fájás lüktető szívemen.
Álomba elringató mese,
ajkamon a csókos énekek,
a legtisztább mezítelenség.
Anyaként Föld, szeretetben Ég.

Kismadár

Mikor már nem kellek senkinek,
számít-e, meleg van, s nem hideg,
bársony, vagy szűr-e a takaróm,
ha nem ölel meg a haza, hon?
Mikor a szeretet boltokat
nyit és méregdrágán fojtogat!
Hamis hitek, hazug istenek
fölem nehéz földet hintenek,
de én egy madárröppenéssel
írom ezt odafönn az égen.

isten háta mögött

előfordul, hogy úgy gyűlölnék
sőt jobban, mint a rohadt szilvát
képzelt, kiálló szögre kötnek
még árnyékom is eltipornák
hivatkoznak az új időkre
s csak udvariasságból mondják
gyerünk te dög, gyerünk előre
ha lezuhansz, hintünk rád spongyát

akkor hát menjünk, lépjünk egyet
bő úgyis ez a mellény rajtam
szabjuk át, hiszen a kisembert
nem a ruha, isten takarja
én csak poénból szoktam nektek
felvenni ilyen, de alatta
kiírom magam meztelenre
hisz a költő magát akasztja

Hey, My Lord

Hát már nem tudom, mi volt,
traktort láttam síneken,
nem baleset ez My Lord,
így tolattak hirtelen.
A kukoricaföldön
szelte tegnap a silót,
és a magyar göröngyből
répát vágott ki, My Lord.

Holnap mozdony lesz szegény
az M0-ás körgyűrűn,
My Lord ön egy nagy legény,
de ha szembejön, ühüm...
ühüm, ühüm, nem My Lord,
nevet e furcsa szitun,
mert ma megtudtam, mi volt.
Azt mondják: hungarikum

ÓDOR GYÖRGY
(1947 – 2016)

Isteni kegyelem

Úgy nézem, itt törvény rázza a fát,
hogy aláhulljanak a levelek,
a szél pedig stadionokba zárt,
áporodott felcsúti lehelet,
amely nem fújja el a ködöt se,
hiszen az az uradalom köntöse.
Csak az a hattyú úszhat a tavon,
akit privatizált a hatalom
szép sárgásra, mert a hófehérek
igényt tartottak a tó felére
és jaj annak, aki vizét issza,
már sose vágyódik oda vissza,
lehet, hogy messzi britanniában
festeti magát halványlilára.
De a flaszter sem, hej, minő népség,
felszedik, hogy kockaköbe véssék,
minden föld a miénk és parasztok
a főminiszterek, ti le vagytok
csinálva, drága, kedves híveim.
Vasárnap még a nagybolt is beint.
Majd akkor érzed, mi a valódi,
ha öreg leszel, kicsit maródi
és a zsebed rongyos, szűkebb maradt.
Nem segít rajtad az üres malaszt.

Porhó

Ez itt igazából a tél, holnapután
műtenek ismét, ha másra gondoltál,
nem számít, pár hónap és itt a nyár,
jöhet még néhány boldog pillanat.

Az ablakon kívül most zord, fehér a táj,
de olvad már a jelen, vele a bánatod
is csillog, látod, mit bontott ki a Nap.

Körülnézel, mindent nem vihetsz
magaddal, valami gondod itt marad.

Szél fú. A legvidámabb porhó-hinta vagy

Mondanám

Elmondanám,
de látom, itt a többség
magával foglalatoskodik,
az énjével, a kettős énjével,
meg ki tudja hányjával.
Úgy gondolja,
nem tud vers nélkül élni.
Én vers nélkül írni nem tudok,
más dolgot még ahogy.
Remény a költő útján,
benne gödrök.
Mi van a gödrökben?
Mésztej? Víz?
Halak, békák, nádasok,
költöző madarak?
Ha mélyíted az üreget,
látom, kiérsz a túlsó partra,
ahol vérzik isten homloka,
valaki ráejtette a teásbögrét.
Ez óvodai baleset.
Nézem egy kislány kezét,
teljesen más,
mint az én eres kezem.
Gyurmázik és közben
olyasmit mesél magának
dallamosan,
mint a költők a verseikben.
Elmondanám, ha lehetne itt,
nekem ő tetszik.
Félek, a sötét csend bennem is
felfalja ezt az ártatlanságot.

KÖVES JÓZSEF

FÜSZERelmes szonettek

Sólet-szonett

Ó, azok a réges-régi sóletek!

Fehér babból, liba combjával, amely
füstölt; s persze gersli, főzni beletett
héjas tyúktojás, s libamell, valamely

hagyma s libazsír, így készítik el,s
és ehető lesz, finom, elismerem,
ámde az igazi, ebben hinni kell,
ami már ritka - édes istenem -

mikor fazékban, kenyerekkel párban
kemencében sült, igazi pékségben,
látványa is vonzott, s már alig vártam

a fedőlevételt. S akkor szépségben
s őrjítő illatú párába zártan,
tömör gyönyörben üzte el éhségem.

CZÉGÉNY NAGY ERZSÉBET(Pendzsi)

Hajnal

(petla-versek)

Szemedben még
éjszaka fonta álmok.
Gyűrött homlokodon
titkokkal teli zománcos
gondolatok hálója.
Elmerengve nézel bele
a mába. A nap hajszálon
függ a horizonton,
arcodra fénnel teli
reményt vetít;
- íriszed barna pompában ég. -
Ettől én is szíromként
nyílok. Tenyerembe veszek,
s úgy engedlek utadra,
mint szerelmetes madarat.
Elédbe magot szórok,
hogyan visszatálj.

SZ. PÓRDY MÁRIA

Aszfalton nőtt virágszál

Khalil a harmincas évei elején járt, amikor barátai segítségével sikerült elmenekülnie az országából, mielőtt a rendőrség letartóztatta volna. Újságíró volt, cikkeiben az írásaira jellemző finom áttételeken keresztül bírálta a rendszert a civil társadalmat korlátozó intézkedések, az újságírók véleménynyilvánítási szabadságának korlátozása, a növekvő munkanélküliség és a tömegesen elszegényedő rétegek nehéz anyagi körülményei miatt. Csak idő kérdése volt, hogy mikor vonja magára a hatalom figyelmét. Erősnek érezte magát a küzdelemhez, a megalkuvás hiányzott a szótárából. Menekülése idegtépő napjai azonban nagyon megviselték. A félelem a sejtjeibe ivódott.

Segítő kezek juttatták el Budapestig, egy évek óta itt élő honfitársa szerény lakásába. Az első hónapokban alig mert kimozdulni, részben a nyelvi nehézségek miatt. Ennél is jobban visszatartotta az üldözöttek rémálma, hogy a hatalom hosszú karja itt is megtalálja. Ha egyedül volt a lakásban és megszólalt a csengő, mint a rettegő kisgyerek a szekrény oldalához lapult, nehogy a körfolyosóra nyíló ablakon át meglássák. Nehéz, félelmetes álmok kergették levegő után kapkodó ébredésekbe, amikor hirtelen azt sem tudta, úton van-e vagy már biztonságban. A félelem, amit a másik életében soha nem érzett, pedig a veszély valós volt, a menekülése óta társául szegődött, és sokkal nehezebb volt megszabadulni tőle mint hitte. Sok hónap telt el, míg úgy tudott végigmenni az utcán, hogy egyszer sem fordult vissza ellenőrizni, nem követi-e valaki. Soha nem hitte volna, hogy a menekülés, a bujdosás ennyire emberszaggató lehet.

Ismerősei munkát szereztek neki, egy virágtermesztő fogadta fel a nagybani piacra szállított árujának rakodásához. Keresetéből csak csekély összeget tudott fizetni a szobáért, de ezt szinte ráerőltette szállásadójára – mint mondta neki –, szerény hozzájárulás a befogadásáért. Minden keresményéből azonnal félretett egy kis összeget, amelyhez semmilyen körülmények között sem nyúlt hozzá. Szűkösen jutott ennivalóra és apró szükségleteire. Eleinte az ennivalón próbált spórolni, a fizikai munkához azonban kellett az erőnlét. Más pénzforrást is kellett találnia.

Magas, vékony, megnyerő külsejű férfi volt, rövidre nyírt, göndör fekete hajában már megjelentek az ősz hajszálak. Csillogó, fekete szeme mindig mosolygott, ha bárkinek a pillantásával találkozott. Mosolyával megnyert magának néhány kiskereskedőt és boltost, akik elfogadták a (munkaadója hozzájárulásával) felajánlott segítségét, ő pedig a borraivalókat a virágok kiszállításáért a parkolóba. Bár nehezen boldogult a magyar nyelvvel, de a legszükségesebb szavakat hamar megtanulta, és boldog volt, ha dicsérték, hogy szép a kiejtése. Arab és francia könnyű, magyar nem, mondta ilyenkor mosolyogva.

Itt, a piacon ismerkedett meg Terézával, akin már az első látáskor megakadt a szeme. Magas, erős csontú, telt idomú alakja kimagaslott a vásárlók sokaságából, szőke, lófarokban összefogott haja időnként meglebbent a fejek felett. Huszonévesnél nem látszott többnek, de lehet, hogy csak a kék szeme miatt, amely szinte gyermekien szelíd és ártatlan vonást kölcsönzött a tekintetének.

Nincs az a nő, aki ne figyelne fel egy férfi érdeklődő pillantására, és ha szimpatikusnak találja, rossz néven venné a közeledését. Khalil biccentéssel köszöntötte, ha összeakadt a pillantásuk. Hónapok teltek a standokon átívelő bólintásokkal, eközben Teréza óvatosan érdeklődött a férfiről az ismerősei körében.

A középiskolai ballagások közeledtek, megnőtt a virágforgalom, a parkolóba igyekvő kereskedők ki sem látszottak az óriási virágkötegek mögül. Teréza mindig ugyanazoktól a termelőktől vásárolt. Sorra járta az asztalokat és miután kifizette a virágokat, dísznövényeket, otthagyta azokat az asztaloknál. Csak a végén szedte össze és vitte a kocsijához. Most is így tett, és felmérte, egyedül képtelen lesz megbirkózni a virágok elvitelével. Határozott léptekkel Khalil felé indult. A férfi nem vette észre a közeledő Terézát, csak a hangra fordult meg.

– Szeretném megkérni, hogy segítsen kivinni az árumat a kocsimhoz. Ketten egy fordulóban elbírnánk. – Bízatóan rámosolygott a férfire.

Khalil zavarában nem tudott megszólalni. Mintha valaki kitörölte volna a fejéből az eddig megtanult szavakat. Tereza elértette és szabadkozott.

– Ha nem tud jönni... rosszkor hívtam...ne haragudjon...

– Nem...nem – csak ennyire futotta.. – Nám – szaladt ki belőle arabul az *igen*, majd fejével gyorsan bólintott. – Igen...jösszök.

Teréza elindult, hogy leplezze mosolygását. Néhány lépés után visszaneézett, és kezével is megerősítette a hívását.

Szótlanszerűen szedték össze a kereskedőknél hagyott virágkötegeket.

– Előre megyek, mutatom az utat. Érted? – Tegezésre váltott. Talán ő is jobban boldogul ezzel, hasonlóan az ázsiai piacon a nyelvvel küszködő ismerőseihez.

– Igen, érted. Te mégy előre, én követ. Mindig, ha akar.

Teréza elhessegette magától a gondolatot, hogy a férfi válaszában volt másik jelentése is. Nem valószínű, gondolta, hogy képes ilyen nyelvi leleményre.

...És Khalil sokszor követte, nem csak a virágpiacon, hanem a virágboltjához is.

Az önkormányzati tulajdonú üzlet kicsi eladótérből és még kisebb raktárból állt, bejáratott helyen, egy forgalmas aluljáróban. Megbízható jövedelemforrást jelentett az üzletvezető Terézának és társának, Editnek, aki várandósságának harmadik hónapjában járt. Teréza fejében komolyan megfordult Edit utódlásának a gondolata.

Előfordult, hogy Teréza anyja is besegített, ha egyikőjük beteg lett vagy a megnövekedett forgalmú napokon. A nem hivatalos munkáért a két nő közösen, zsebbe fizetett a mamának. akinek nem sok érzéke volt a virágkötészethez, inkább a kisegítő munkákat végezte. Ezért Edit utódjaként nem is jöhetett szóba.

Mint minden ötlet, hirtelen jött, de nem akart ajtóstól a házba rontani. Óvatosan érdeklődött Khaliltól, hogy elégedett-e a munkájával, vannak-e távolabbi céljai, és mik azok. Khalil hasonlóan óvatosan fogalmazott, s közben nem vette le a tekintetét az útról, mintha ő vezetné a kocsit. Tiszta munkát szeretne, mondta, olyant, mint a mostani, amely mögötte nincs drog, alkohol, kurvák, politika, bűnözők. Csak egy szinttel színvonalasabbat, tette hozzá, Teréza felé fordulva.

– Van jó ajánlatod nekem – kérdezte, levegőt sem véve közben.

Ő csak odabólintott, és hallgatagon vezetett tovább.

– Van – válaszolta később, – de arról nem utazás közben kellene beszélnünk.

Így adódott, hogy ismeretségük óta először, a virágüzlethez közeli bevásárlóközpont éttermében, ahol a hatalmas zsvaj közepette egyedül érezhették magukat, kezdték el alakítani közös jövőjüket.

Teréza azt hitte, nehezebb dolga lesz elfogadtatni a férfivel, hogy iratkozzon be virágkötő tanfolyamra és lépjen majd Edit helyére. Megígérte, hogy segíteni fog az elméleti ismeretek tanulásában, és ha ő van az üzletben, a hátsó helyiségben „ügyesítheti az ujjait”.

– Te nem tud rólam semmit, lehetsz én gyilkos. Miért segísz nekem? – kérdezte komoly arccal.

Teréza előrehajolt, a férfi szemébe nézett.

– Mert tudom, hogy jó ember vagy – mondta egyszerűen.

Khalil megfogta Teréza asztalon nyugvó két kezét, ráhajolt és megcsókolta.

Később sokszor felidéztek ezt az estét, hogy mindkét értelemben ez volt a kézfogójuk, és néhány hónap múlva, egy csendes, langyos esővel áztatott szombat délelőttön egybekeltek. Khalil a pohárköszöntőjében kétszeresen szerencsésnek nevezte magát, egyrészt Teréza miatt, másrészt az eső miatt, ami a hagyományuk szerint szerencsét jelent.

Edit az első gyermeke után rövid időn belül ismét várandós lett, rá nem számíthattak. Khalil nagyon igyekezett, hogy mielőbb elsajátítsa a virágkötészet alapvető ismereteit és gyakorlatát. Kezdeti görcsössége, főleg ha a kezét figyelte a vásárló, oldódott, egyre ügyesebben kötött csokrokat, de élő és száraz anyagokból virágkompozíciók készítésére, koszorúk kötésére, tűzésére soha nem vállalkozott. Jól megnevette Terézát, amikor az első alkalommal azzal hátrította el a kérését, hogy „a fantázia enyém és az ügyesség még nem szinkron van”. A nyers koszorúkat viszont gyorsan, rögtön használhatóan készítette elő a díszítéshez.

Szerényen éltek és nem sokkal tizenöt éves házassági évfordulójuk után összegyűlt annyi pénzük, hogy ki tudták fizetni egy élénk forgalmú kereszteződéshez közeli pavilon bérleti jogának átadásáért kért összeget és az önkormányzatnak a területfoglalással járó költségeket.

Mikor hivatalosan is az övék lett a bérleti jog, első napon felkeresték a pavilon szomszédságában lévő üzleteket, valamint a mögöttük lévő lakóépület közös képviselőjét, bemutatkoztak és megállapodtak a vízvétel és WC használat feltételeiben. Aztán átfestették – ahogyan maguk között nevezték – a *mibódénk* külsejét, megerősítették a kihajtható szárnyakat, a belső polcok alátámasztását és vettek a polcok alá tolható két hokedlit.

Hét közepén, szerdán nyitottak az aznap hajnalban vásárolt virágokkal és kiegészítőkkel. Első vevőik az újdonsült ismerőseik voltak az üzletekből. – Hogy soha ne szűkölködjetek vásárlókban – mondták.

Jól indult a vállalkozásuk, szerencsés időszakban nyitottak, hamarosan kezdődtek a ballagások minden oktatási intézményben, a középiskoláktól az óvodáig bezáróan. A nyári szabadságolások idején fél napot voltak nyitva a kereslet csökkenése és a nagy meleg miatt. Amióta együtt voltak, soha ennyi gondtalanul töltött idő nem jutott egymásra. Bár nem merték beleélni magukat, ősszel minden vizsgálat azt bizonyította, hogy Teréza várandós. Annak ellenére, hogy egészségileg mindketten rendben voltak, most először fogant gyermek a kapcsolatukból, lassan kifelé haladva a szülőképes korból. Az elvégzett kromoszóma vizsgálat egyértelművé tette, hogy a gyermek egészséges és kislány.

Különös az élet. Április végére megkapták életük legbecsesebb ajándékát, akit Zaara-nak nevezték, (ami arabul szép virágot, virágszálat jelent és kiejtve az európai nyelvben is könnyen megjegyezhető), de közeledett újra a ballagási időszak és Teréza nem babázhatott gondtalanul. A kislányuk születése óta minden reggel Khalil nyitott, szárazta a virágokat, friss vizet hozott a vödörkbe, vázákba, elhelyezte őket a kinti tartókon, ő pedig a reggeli szoptatások után a kislányával a *mibódénk*hoz babakocsizott, hogy a virágra várókat minél gyorsabban kiszolgálhassák. Nem akartak egyetlen vásárlóról sem lemondani, a vállalkozásuk indítása erősen megcsappantotta a tartalékukat. Teréza a pavilonban tette tisztába a kicsit, ott etette-itatta és annak takarásában, a babakocsiban altatta. Délután hazament a babával, bepakolt a mosógépbe és mire Khalil hazaért, elkészítette a vacsorát. A fürdetés volt mindkettőjüknek a nap legszebb és legbékésebb időszaka. Ha kora reggel piacra mentek virágért, a mama náluk aludt és ő etette meg Zaarát cumisüvegből az előre lefejt anyatejjel. A napok így ismétlődtek, s közben a kislány szépen növekedett. Ismerősök és ismeretlenek, aki csak belenézett a babakocsiba, elragadtatva dicsérte a kislány játékbabát formázó szabályos, finom vonású arccsokáját.

Teréza lefogyott, alakja szinte megnyúlt, arcáról a beteljesedett boldogság sugárzott, de olyan szolidan és lágyan, mint Leonardo da Vinci Orsós Madonnájáéről. Teréza sok dicséretet kapott vásárlóitól, hogy milyen csinos lett, Khalil azonban mosolyogva ingatta a fejét. – Nem, nem jó így, kellene a párnácskák, az jó, úgy jó a szemnek és a kéznek – mondta és kedvesen

hunyorított hozzá. Abban a világban, ahonnan ő jött, a szép nő fogalma mást jelentett, a gömbölyűt, telt idomút, akin látszik, hogy jó módban él. Neki jobban tetszett a másik Teréza, az, akit először látott.

Az év utolsó nagy rohamakor, a halottak napi virágvásár indulásakor Zaara már a kocsiban ült és a kikötött játékainak forgatását megunva hangosan rikoltozott, figyelmet követelt magának. Riasztani kellett a nagymamát, és a nagynénit, de még a lakóház közös képviselője, Ilike is besegített a kislány felügyeletébe, hogy a szülők nyugodtan foglalkozhassanak a vásárlóikkal. A nap végén, amikor Teréza fáradt mozdulatokkal köszönte a zárásra ott maradt Ilikének a segítséget, ő nevetve legyintett.

– Szívesen. Mindig, ha ráérek. Csak ne kelljen szaladnom a kis huncut után.

– Az is eljön gyorsan, és majd megoldjuk valahogy.

De, ekkor még nem is sejtette, mennyire fárasztó lesz az érdeklődő, megállás nélkül szaladgáló kislány mellett dolgozniuk.

Hiába adódtak hosszabb-rövidebb szünetek a vevők kiszolgálása, a szükséges rendezgetések, előkészületek között, ha le is ült rövid időre egyikőjük, míg a másik dolgozott, máris futhatott a csík módjára mozgó gyerek után. Egyetlen pillanatra nem vehették le a szemüket róla.

Ha vevő jött, és valamelyikük egyedül volt a gyerekekkel, azonnal beleültette a kicsit az ernyőkocsiba és bekapcsolta a biztonsági szíjat. Zaara idővel megtanulta, hogyan emelheti ki a lábait a béklyóból, hogyan kell átvetnie magát az kocsija oldalán, hogy ne essen rá a járda poros-mocskos aszfaltjára, és már futott is, hátra sem fordulva, kacsázva szaladt a járókelők között az úttest vagy az édességbolt felé.

Nem sokáig tartotta vissza sem a beszélgetés, sem a feddés, a korholás, mozgásigénye újra és újra futásnak indította. Amióta sikerült kinyitnia az édességbolt ajtaját, többnyire oda tartott. A lányok szívesen foglalkoztak vele, de Teréza akkor is csak néhány perc maradást engedélyezett neki, ha nem kellett azonnal visszamennie a pavilonhoz, mert volt segítsége. Mint a kiscsibéket szokás, tárt karral terelte visszafelé a kelletlenül engedelmeskedő kislányt.

Ilyenkor leült a munkapultja mellé tett hokedlire, lábfejét átkulcsolva közrefogta Zaarát, és immár sokadszorra elmondta intelmeit.

– Szomorú vagyok, Babukám – kezdte komoly arccal –, hogy már megint nem fogadtál szót! Tudod, megbeszéltük, ha sétálni szeretnél vagy meg akarod látogatni Csillukáékat a boltban, szóljál apának vagy nekem és veled megyünk. Nagyon, nagyon csúnya dolog szó nélkül itt hagyni azokat, akik nagyon szeretnek téged. A sokszori ígéretesed után azonban úgy látom, hogy szükséged van gondolkodási időre, ezért a ma esti mese elmarad – tette hozzá.

Amikor első alkalommal mondta ki az azóta is leghatásosabb mondatot: – Úgy gondolom, az esti mesélés ma elmarad – a kislány egészen belesápadt.

– Ne, ne! – szakította félbe anyját könnyörgő szemmel. – Máskor nem futok el, ígérem.

– Sokszor ígérted és ma sem tartottad be. Meg kell tanulnod, az ígéretet be kell tartanod.

– Kicsi vagyok – érvelt komoly arccal –, kevesebbet tudok megjegyezni, mint a felnőttek.

Teréza alig tudta a nevetését visszafojtani. Magához vonta a kislánya fejét, hogy legyen ideje rendezni a vonásait. A gyerek kibújt az öleléséből és nagyot sóhajtott.

– Papa sem mesélhet?

– Elmondod apának, mit tettél?

– Hát jó – megadóan sóhajtott a kislány.

Elkérte anyjától a ceruzakészletet és a füzetet, leült a másik szék elé, a kis sámlira. Nekilátott rajzolni. Elmélyülten dolgozott, s mikor elkészült, odaállt anyja elé.

– Neked rajzoltam – mondta –, és odaadta anyjának a füzetet.

A képen egy kislány különös formájú, mindenfelé elágazó szirmú, szivárványszínű virágot tartott kinyújtott kezében. Előtte magas, lófarkas, nadrágot viselő alak állt.

– Nekem adod ezt a szép virágot?

A kislány szótlánul bólintott.

– És mi a neve, mert én még soha nem láttam ilyen szépet? – kérdezte kifényesedett szemmel.

– Nem tudom, még nem adtam nevet neki.

– Mit szólnál, ha *szeretet* virágnak neveznék?

A Zaara arca felderült. – Inkább *szeretlek* virág legyen.

Összeérintették a homlokukat, ez volt az a békejelük.

A *szeretlek* virágot még sokszor rajzolta anyjának, az apjánál az is elég volt, ha kis karjával átölelte és megpuszilta. Khalil ilyenkor előre megbocsátotta a következő öt vétségét is. Nagyon büszke volt a lányára, tekintete egészen ellágyult, amikor Zaara arcocskáját nézte, aki egészen az ő vonásait örökölte, a csillogó fekete szemét, a finoman metszett orrát, és a lágyan göndörödő, egyre barnább haját. A szája görbülete, mosolya azonban Terézáé volt. Születésétől kezdve ugyanolyan biztos mozdulatokkal bánt a kislánnyal, mintha ő lenne az anyja, fürdette, pelenkázta, etette, mesélt, énekelt neki. Ha ketten voltak, mindig arabul beszélt Zaarához, és akkor is boldog volt, ha erre a kicsi magyarul válaszolt. Nem erőltette a nyelvtanulást, de a meséit mindig arabul mondta. Rövid történeteket, egyszerűen fogalmazva. A legnagyobb jutalma az volt, ha a gyerek arabul kijavította a nem „pontosan” mondott szöveget.

Khalil sürgette, hogy keressenek Zaarának öszre óvodát, mert nagyon féltette kislányukat a környék stricijeitől, drogosaitól, a trágár beszédű utcai csellengőktől, és az időnként feltűnő, büntetett előéletű pedofilától. De, róla legalább tudta! Megértette a gyerekekkel, hogy ő olyan rossz bácsi, aki veri a kisgyerekeket, ezért szóba sem szabad vele állni. Játzóársak hiányában ugyanis Zaara szívesen szóba elegyedett bárkivel, aki megszólította, és mintha vízcsapot nyitottak volna ki, folyt belőle a szó. Ilyenkor kellett a leginkább résen lenni, nehogy a beszélgetés kedvéért eltávolodjon a pavilontól. – Az aszfalton növe virágszálat könnyen eltáposhatják – érvelt Khalil az óvodába íratás mellett. És hogy nem is alaptalanul, Terézának kellett megélnie. Szempillantás alatt tűnt el mellőle a gyerek. Mire ráakadt szeme a járókelők között, már az édességbolton is túl volt, egy férfi mellett ballagott. A kilőtt puskagolyó sem ért volna oda hamarabb. Megragadta a mondanivalójában elmerült gyerek karját, visszarántotta és rohant vele, vissza a pavilonhoz, miközben kétszer rácsapott a fenekére. Fújtatva, lihegve rogyott le a székre. A gyerek zokogva nyújtotta a karját feléje, de az ijedségét felváltó haragja miatt még nem tudta őt magához ölelni.

Még soha nem veszekedtek hangosan, vitáik is csak ritkán voltak, de ez az eset mindkettőjüket kiborította. Teréza már bánta, hogy első felindulásában sötétebbre festette a történeteket. Hiába próbált rajta tompítani, a rossz szándék gondolatát nem tudta kiűzni férje fejéből.

Khalil ettől kezdve minden ismeretlenre előítélettel tekintett, aki szóba elegyedett a kislánnyal. De nem csak tekintett, hanem el is küldte őket a *mibódénk* környékéről, ha nem virágerért jöttek oda. Előfordult, hogy patália kerekedett ebből, hiszen a környék híres volt a sebesen pergő nyelvű, a sértegetésekben verhetetlen szókincsű emberekről. Néha ketten-hárman megjelentek, Khalil felé köptek, majd hangos röhögéssel továbbálltak. Ha nem bírta ki szó nélkül, szó szót követett, egyre jobban bevadulva szidták egymás fajtáját és a gyerek, ha vele volt, félelmében a bódé polca alá bújt el.

Teréza sokszor kérte, találjon vissza a kedves, udvarias Khalilhoz, aki eddig volt, s akit mindenki kedvelt.

– Híre megy az ilyesminek – mondta Teréza –, és lassan elhagynak a vevőink is.

– Nekem csak azzal van bajom, aki a gyereket molesztálja – dohogott jól hallhatóan.

– A beszélgetés még nem molesztálás! – nézett a férjére, és mindannyiszor feltette magának a kérdést. – Mindig is ilyen volt, csak ő nem ismerte fel az igazi arcát? Vagy valami véglegesen megfordult benne, amitől ilyené vált? – töprengett.

– De azzal kezdődik – csattant fel ismét –, az édesgetéssel, a hazudozással. Nem beszéd-e a csábítgatás?

Többnyire itt be is fejeződött a kapcsolatuk mentésére el sem kezdett párbeszéd.

Teréza igyekezett minél többször ott lenni a virágüzletben, a gyereket pedig csak akkor hagyta az apjával kettesben, ha másképp nem tudta megoldani a felügyeletét.

– Nem jó ez így, elvadítod tőlem a gyereket! Miért?

Az asszony lassan, vontatottan felelt.

– Nem én vadítom el, ha te magad, azzal a beteg..., azzal a szüntelen gyanakvásoddal, ami miatt konfliktus helyzetekbe keveredsz, és nem érdekel, hogy esetleg a gyerek is szem- és fültanúja.

– Ő mondta, hogy nem akar velem lenni? – kérdezte fojtott hangon, de olyan könnyörgő arccal, hogy Teréza majdnem megsajnálta.

– Ő csak a régi kedves, nem veszekedős apukáját szeretné – felelte csendesen.

A nyár talán legforróbb napja köszöntött a városra. A meleg levegő vibrált az aszfalt felett, az utca szinte kihalt, ha nem jártak volna a buszok meg a trolik, üres lett volna az úttest is. Khalil fél óránként porlasztóval locsolta a napernyővel védett pulton lévő virágok felett a levegőt. Zaara a pavilon árnyékában rajzolgatott. Apja leült melléje és folytatta az imádkozást a Koránból.

Kopaszra borotvált csávó jött a sarok felől, szorosán a fal mentén araszolt, majd a bódé hátsó sarkához osont, és leguggolt, úgy leste a túloldalon álló társait, akik kézjelekkel irányították.

Khalil a kannából feltöltötte a porlasztó tartályát, és elindult párásítani. Zaara is felállt, apja után nézett, majd toporogni kezdett a hirtelen jött pisilési inger miatt.

A jel megérkezett odaáról. A kopasz felpattant, elkapta a kislány kezét és futni kezdett vele a néptelen utcán. Úgy szólt a megegyezés a többiekkel, hogy az árkádoknál elengedi a gyereket és az oszlopok takarásában eltűnik a mellékutcában. A gyerek arabul sikoltozott, és még el sem érték az árkádot, Khalil töre lecsapott. A fickónak hangot sem volt ideje kiadni, a találat pontos volt, halálos.

A túloldalról eltűnt a csapat.

Khalil felkapta a pisitől nedves, a zokogástól rázkódó, csukló kislányt és csitítgatva-vigasztalva igyekezett vissza a pavilon árnyékába. Ráültette az előkészítő asztalra. Keze közé fogta az ázott, maszatos arcoskát, hosszasan nézte, hogy minden vonását az emlékezetébe vésse, és lassan, áhítattal körbepuszilta.

Átölelte a magasban ülő gyereket, mobilján felhívta Terézát, hogy sürgősen jöjjön oda, mert halaszthatatlan dolga akadt.

Nem válaszolt az asszonynak, kinyomta a hívását.

Mentőt hívott. A hangja olyan egykedvű volt, hogy az adatokat felvevő mentősön átfutott a gondolat: –Már megint szórakozik valaki velük!

Néhány másodpercig a telefonja üres kijelzőjét nézte, sóhajtott egyet, és beütötte a rendőrség számát.

Téli versek

A. TÚRI ZSUZSA

Hóesés

Kitépvé az égi vánkost
csodával szórja a várost,
háztetőkön, fázó csendben
pala roppan, tündér rebben.

Fehér leple füsttel játszik,
ezüst haja sziporkázik,
békét hozott a hideggel
fakón köszönti a reggel.

Könnyű táncban, mint az álom,
kavarog a láthatáron,
varázslatban, titkot szöve
fátylat borít az időre.

Mennyből hulló apró pelyhek
ablakokra csipkét szőnek,
szőnyeg terül észrevétlen,
s tűnik el a messzeségben.

Tél

Süket csendben faág reccsen
sápadtan ragyog az ég
az útkígyó a hidegben
tükrösima, tiszta jég.

A tó hátán vékony réteg
sás és nád mind megfagyott
leheletét hosszú télnek
hallván a Föld elaludt.

Cukorsüveg a hegy háta
elvarázsolt kert a táj
vízcseppek jégcsapba zárva :
érintésük szinte fáj.

fénylő kristálypalotákban
titkos ajtókat kinyit,
a tél, s halk harmóniában
minden álmodik picit.

V. HEGEDŰS ZSUZSA

Farsang az erdőn

Szunnyadó éjben füstjel az égen,
oszlik a szélben a ködtakaró;
szikra a jégen, tél fagya roppan,
jelmezben érkezik Holle anyó.

Szarka a karnagy, farkas a primás,
dúr hangon énekel épp a rigó.
Lágy dallamára kör közepére
perdül a sorból egy csöppnyi manó.

Párduc a nyúllal hajnalig járja,
éled a jókedv, a víg kacagás,
járja a móka, hangos a nóta,
mindenkit áthat az éji varázs.

Hold ezüst fénye csordul a földre,
ámulva nézi a ritka csodát.
Homlokán tangót járnak a ráncok,
Fényhaja lebben az éteren át.

Illan a légben a ködszínű pára,
lankad a jókedv, már botlik a láb.
Ége a dalnak, csend ül a tájra,
szél söpri bálozók lába nyomát.

RECEPT

SZÍRIAI SALÁTA

Vegyünk egy fej friss salátát, egy csokor piros hónapos retket friss zöld levelút, két zöldpaprikát, (egyik lehet piros, másik fehér), egy szép szál póréhagymát, esetleg három-négy gyenge zöldhagymát, egy kígyóuborkát, egy friss zellergumót, két kemény paradicsomot.

Mindezen zöldféléket vékony laskára vágjuk (a hónapos reteknek a levelét is), a zellergumót szélesebb reszelőn lereszeljük.

Megszórjuk őrölt borssal, (lehet citrombors is) Vegetával, oregánót, bazsalikomot tehetünk hozzá, meglocsoljuk két citrom levével, szőlőmag olajjal, majd állni hagyjuk, hogy összeérjenek az ízek.

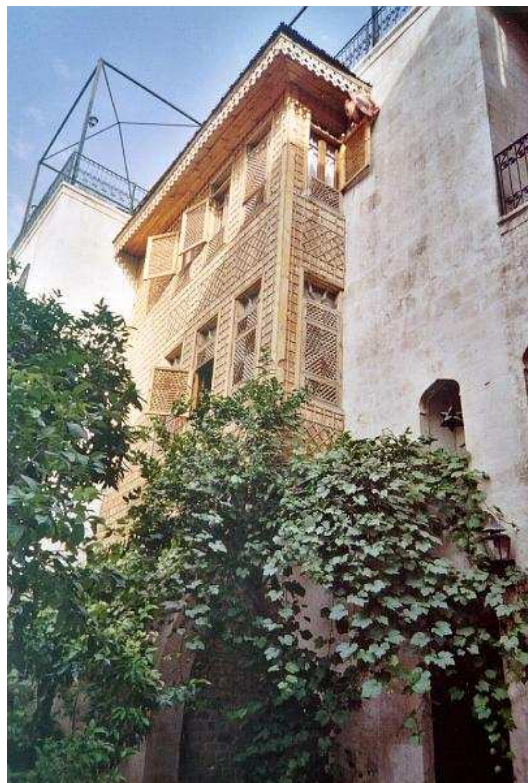
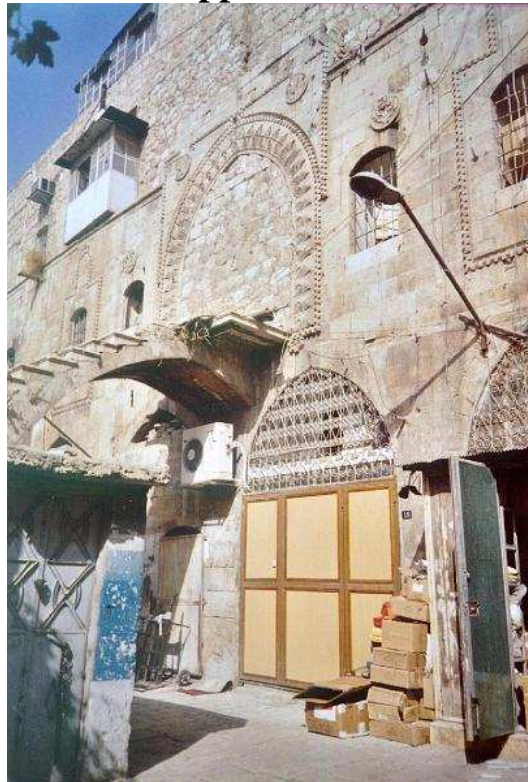
Két személy részére igen kitűnő Vitamindús salátát kapunk.

(Ez a saláta az Elixir magazinban megjelenő receptjeim közül „Az Év receptje” címet kapta az ezred forduló táján „arab saláta” néven. /a szőlőmag olaj akkor még nem szerepelt benne.)

Bodóné Csiba Gizella

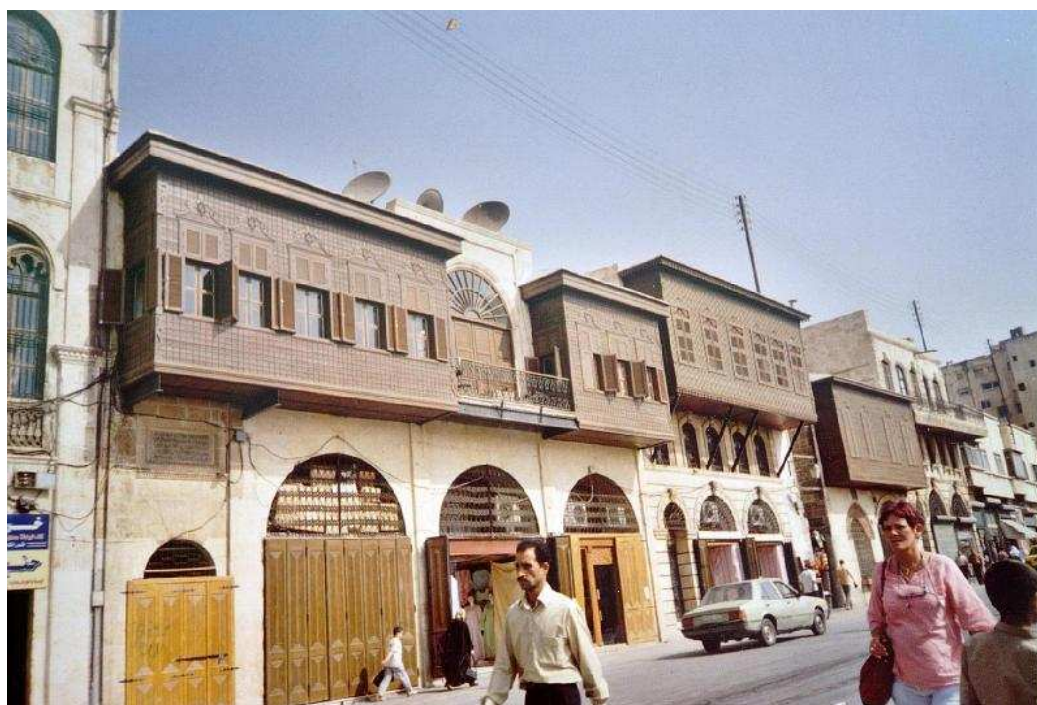
Lencse által, világosan...

BODÓ CSIBA GIZELLA fotói — Aleppó 2010

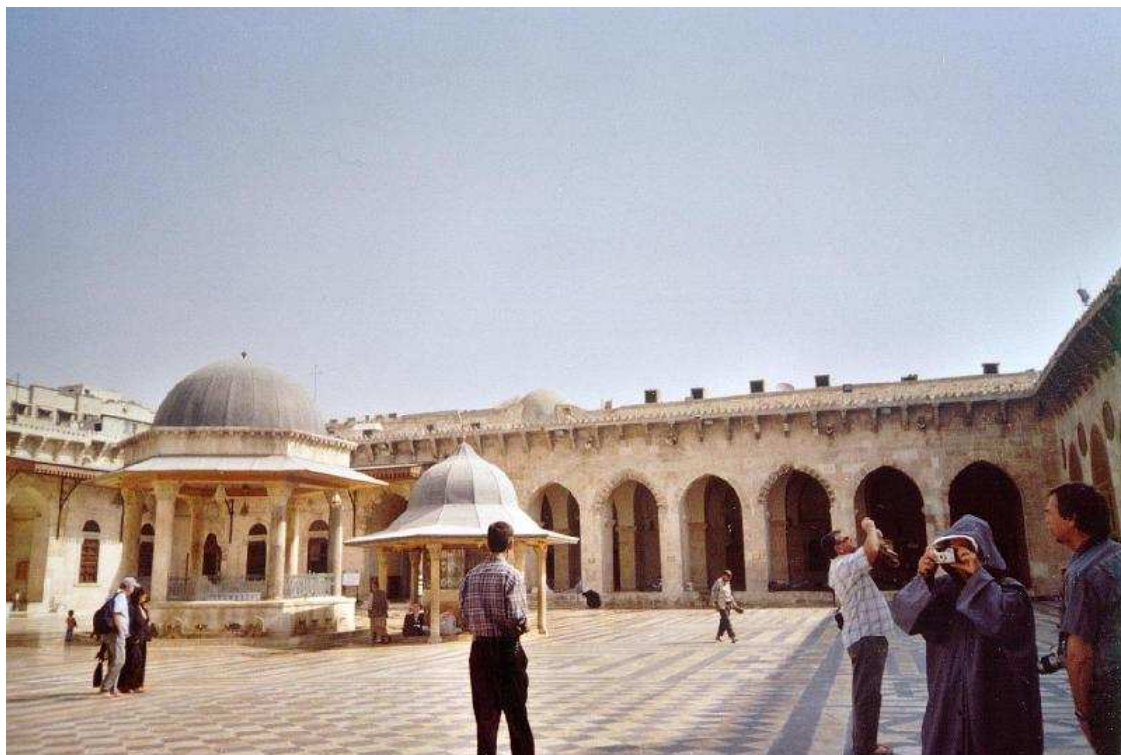
Lencse által, világosan...

BODÓ CSIBA GIZELLA fotói — Aleppó 2010

Lencse által, világosan...

BODÓ CSIBA GIZELLA fotói — Aleppó 2010

Lencse által, világosan...

BODÓ CSIBA GIZELLA fotói — Aleppó 2010

Lencse által, világosan...

BODÓ CSIBA GIZELLA fotói — Aleppó 2010

Lencse által, világosan...

BODÓ CSIBA GIZELLA fotói — Aleppó 2010

ALEPPÓ – ez a pompázatos város már soha többé nem lesz így látható, amint ezeken a képeken; a 2016-os évben felismerhetetlen romhalmazzá vált a harcok alatt. [Szerk.]

PROSSZER GABRIELLA JÚLIA

VIHAR NAXOS SZIGETÉN¹⁴

(küzdő lélekkel)

regényrészlet

Kárpáthy Cili és Hargitay Zsuzsa 1979 nyarán „dobbantott” Svédországba, s én évekig megbocsáthatatlan BÜNNEK éreztem, amit tettek. Elsősorban az „árulást” nem voltam képes feldolgozni, ahogy 56-ban Karinét sem. Akkor talán a váratlanul rám szakadt árvaság keményített meg, míg a baráti páros Cilijével, ÉNEM egyik felét éreztem erőszakkal kitépve a lelkemből... Pótolhatatlan veszteségnek tűnt (ahogy az is volt és az marad, míg ezen a földön nélküle élek).

Nem tudnám megmondani, hogy mikortól kezdtem el figyelni, hogy a 7es szám SORSFORDÍTÓ erővel bír az én életemben...

Igazán talán csak Klára halála után tudatosult bennem. HÉT ÉV a Földi Paradicsom után NAXOS szigetén Klarával (SZEDRES), HÉT ÉV az Egyszervolt Szerelemben (LÍZ) és HÉT ÉV után bocsátottam meg úgy a Másik Felemnek (CILÍ), hogy kiutazzam hozzá Svédországba s félholtra böggve bevalljuk egymásnak a másik örjítő, kínzó hiányát... De hét éven át én ki nem ejtettem a nevét, s Laurán kívül senkivel sem beszéltem róla. Pontosabban: Laurán kívül senkinek sem engedtem, hogy beszéljen róla!

Hollandiában két napot töltöttünk Laurával, majd Amszterdamból hajóval indultunk a Norvég partok felé: Tarnóczy Laura szerint ugyanis Oslo is „megér egy misét” nemcsak Párizs?!

Aki hajóval érkezik a norvég fővárosba az Oslo fjordon tett közel 100 kilométeres úton olyan élményben lesz része, amelyre sokáig vissza fog emlékezni. Én azt hiszem, mindhalálg emlékezni fogok erre a hajóútra, s bizony bevallom, hogy nem csupán a táj szépsége miatt... Laura izgalmas lénye tette számomra örökre feledhetetlenné azt a 100 kilométert!

... A hajó fedélzetén álltunk, s gyönyörködtünk a hullámok smaragdszínének milliófényű szivárványosságában. A fjord torkolatának keleti oldalán Hanko sziget körül a híres nemzetközi fregatt-vitorlái fehérlettek az „indián nyár” gyönyörű verőfényében.

Szeptember volt.

Feltűnt Drobak a keleti parton. Előtte a szigeten Oscarsborg tengeri erőd...

A világot többször is körbeutazó Laura remekül ismerte a Norvég partot (is)... Tökéletesen kalauzolt, mint egy vérbeli idegenvezető.

– Oscarsborg ...? kérdeztem. – Oscarsborgot mondtál?

– Igen – felelte. – Ismerős?

– Olvastam róla... S ha jól emlékszem a középiskolai történelemórákon is elhangzott, hogy ennek az erődnek az ágyúi süllyesztették el a „Blücher” cirkálót a német invázió éjszakáján, 1940. április 9-én.

Laura nevetett.

– Bravó, Gábiel! Nem túlzás, ha azt állítom, hogy te vagy az egyetlen dísznövénykertész széles e világban, aki egyetlen világtörténelmi műveltséggel dicsekedhet?!

Én is nevettem.

– Lehet, hogy így van Laurám – feleltem. – Sajnos ez a tény örök titok marad a világ számára, mivel én nem tartozom a dicsekvők népes táborába.

---

¹⁴ Prosszer Gabriella Júlia készülében lévő regényének részlete

– Pedig az én sejtéseim azt súgják, lenne is mivel...?!

Zavart vigyorral nyugtáztam Laura „bókját” s ha bátrabb lettem volna, még hozzáteszem: például veled.

De nem tettem.

A Drobak-szoroson áthaladva csaknem egy órahosszat Oslo nyaraló negyedében hajókáztunk, itt a kiszélesedő fjord mindkét partját villák és hétvégi házak szegélyezik.

Mindenütt tarkára pingált nyári lakok, s mindegyiknek megvolt a maga zászlórúdja és miniatűr mólója.

A város közelében, a nyugati parton magas hegygerincek árnyképe húzódott dél felé, ahol meredek szakadékokban tört meg. Közeledve a város centrumához, gyors egymásutánban feltűntek Oslo emberkéz alkotta ismertetőjelei: balra a Fornebu repülőtér, ahonnan Észak-Norvégia felé lehet tovább utazni, a Bygdoy félsziget, amelynek egyik magas hegyes tetejű épülete a „Fram” sarki expedíciós hajót rejt magában, majd Oslo akkori legnagyobb büszkesége, a két zömök tornyával is monumentális hatású, vöröstéglás Városháza... Távolabb a jóval szeszélyesebb formájú, festői Akershus Erőd falai és tornyai emelkednek...

Jobb kéz felől, közvetlenül mielőtt kikötött volna a hajó, a Bundefjordra esett a pillantásunk, amely látszólag szintén forgalmas tengeri út lehetett.

... Városnéző sétával lazítottuk a hosszú hajóút alatt elernyedtt lábizmainkat, s mert ugyanezzel a hajóval is utaztunk tovább, a korai vacsora után neki is vágunk Oslo főutcájának, amely egy fokozatos emelkedőn halad fel a Királyi Palotáig. A főutca dereka táján hatalmas park zöldellt. Laura szerint itt található az ország leghíresebb színháza. A park kikötő felőli oldalán kiléptünk a főútcával párhuzamosan futó Stortingsatára, ahol megpillantottuk a Nemzeti Színházat. Bejáratának két oldalán a két szobor egyike megszorítottam Laura kezét, mielőtt elárulhatta volna a nevüket:

– Várj – mondtam – Majd én. Hadd fitogtassam ezúttal a világirodalmi műveltségemet. Jó?

Laura nevetve egyezett bele.

– No, lássuk csak – vágtam komolykodó képet. – Ez a jobboldalon álló férfiú minden kétséget kizáróan Henrik Ibsen úr, a leghíresebb norvég költő és drámaíró. Így van?

– Tízpontos válasz, Gábrilem! – ragyogott rám Laura smaragdzöld szeme, s a tekintete őszinte elismerést sugárzott.

Folytattam.

– A másik úriember, ha nem tévedek, egy nem kevésbé híres költőegyéniség: Bjorstjerne Bjornson.

– Nem tévedsz, drágám!

Körbesétáltuk a Nemzeti Színház impozáns épületét, aztán bevettük magunkat a Királyi Palota nagykiterjedésű parkjába. Hasonlóan Skandinávia többi uralkodójához, a norvég királyok és királynők sem hiszik, hogy helyes volna elszigetelődni a néptől...

El kellett ismernem, hogy Laura remekül ismerte a norvég fővárost, annak ellenére, hogy csupán két évente töltötte Oslóban a nyarak kisebb részét, nagyobb felében ugyanis Ciliéknél időzött Öland szigetén vagy néha velük együtt csavargott valamerre a nagyvilágban.

... Sötétedett. Laura olyan biztonsággal száguldott keresztülkasul a városon, mint egy bennszülött oslói. Csukott szemmel mertem volna követni.

Persze, nyitott szemmel se mentem volna sokra nekem minden tér, utcacélesztlet egyforma, ismeretlen és idegen volt...

Folytatjuk...

MESTER GYÖRGYI

Az örökség

A novemberi reggel csontig ható nyirkossága ellenére, már a korai óráktól fogva ott toporogtak a falusiak a bolt előtt. A kisközségnek ez volt az egyetlen vegyesboltja, hát nem véletlenül váraoztak a nyitásra dideregve, ám türelmesen a lányok, asszonyok.

Diskurálni kezdtek, csak hogy az idő jobban teljen. Akármi titok is volt addig, a nagy csendességben sutyorgó asszonyok szavából előbb–utóbb fény derült rá, s így, akarva-akaratlanul, a sorban állók mindegyike tudója lett annak, amit a falu aznap reggeli híreiből továbbadni érdemes volt.

Halk pusmogás hallatszott innen is, onnan is, csak a sor közepén beszéltek a szokásosnál hangosabban. Az emeltebb hangra egyik-másik odakapta a fejét, de amikor látták, valaki a szabó feleségének magyaráz, hát elnézték a hangoskodást. Tudták ugyanis, hogy a szabó neje – pedig nem is olyan öreg még –, kissé süketecske. Ennél az egyszerű oknál fogva, a sógorasszonyának már harmadszor kellett elismételnie, hogy „a Tódor ma hajnalban elment”. Értem én, hogyne érteném – bólogatott végre a nagyothalló asszony. Elment a Tódor. Hová is ment, mit mondtál? – kérdezett vissza a hír hozójára. A másik egyre mérgesebben, egyre tagoltabban ismételte – sőt, már bánta is, hogy belekezdett, a falusi láncpletyka révén úgymint megtudja délutánra mindenki – hogy a másvilágra ment, vagyis meghalt az a szegény Tódor.

Nagy sokára a szabóné is megértette, mi történt, ami azért számára sem volt közömbös, hiszen a patak felől, a kert végénél összeért a telkük, így jól ismerte, szegűrül-végrül szomszédja volt a Tódoréknak.

Nem mintha a szólásnak akartak volna eleget tenni a beszélgetők – mármint, hogy halotról jót, vagy semmit –, de nem is lehetett volna arról a szegény emberről kellemetlent mondani. Súlyos beteg volt, mégis hőiesen viselte a kínjait.

Amíg csak lehetett, kijárt a földekre, aztán gyengülvén, már csak a ház körül tett–vett. Ellátta a jószágot, rendben tartotta a portát, s amikor már nagyon fogytán volt az ereje, még akkor is besegített a családnak, vigyázott a kisebb gyerekekre.

Olyan nagy volt az akaraterője, azt hitték, tán meg is marad, legyőzi a kórt. Jó természetű, egészséges, erős parasztember volt fiatalon, nem egy nyámnyila alak, bárki tanúsíthatja.

A két asszony, most már teljes egyetértésben, elhomályosuló szemmel emlékezett vissza a régi aratóbálokra, aztán a sok szüreti mulatságra, ahol legénykorában a Tódor bizony nemegyszer megforgatta mindkettőjüket.

Jó dógos, na meg remek táncos is volt – összegezték a véleményüket, melyet kis meghatott csenddel nyugtáztak. Az asszonyok azonban nem azért voltak asszonyok, hogy végül az anyagiasságokat is szóba ne hozzák.

Az az egy baj volt csak ezzel a Tódorral – Istenem, bocsáss meg, nem akarok ártani neki –, hogy igen élhetetlen volt, jegyezte meg az egyik asszony. Nem gyarapodott annak a portája a harminc évnyi verejtékes munka után sem annyira, hogy bármit hagyhatott volna az árvákra.

Mert maradt utána három gyerek is. A fiúk egészen zsenigék, csak iskolába járnak még, s a lányka is annyira fiatal, tán cselédnek se venné magához senki.

Aztán ott az az öreg ház, amit persze szépen tartott, de alig van hozzá istálló, abban is csak néhány árva lábasjóság kérődzik. Rendesen művelte ugyan a házhoz tartozó kertet, de kicsi volt hiába, a termény épp csak a gazdát tartotta el, piacra már nem jutott. A föld mellett a Tódor másoknál is vállalt munkát, napszámba. Mindig égett a keze alatt a munka.

Okos is volt – és itt megint egy-két sóhaj hallatszott –, meg rendes, tisztességes, de hiába dolgozott éjt nappallá téve, nem gyarapodott, nem tollasodott meg. Nem maradt az után örökség semmi. A házat nem szedhetik szét a gyerekek, valahol lakniuk is kell. A kert is parányi, azt se lehet lábra állítani. A jószág a saját megélhetésükhöz is kevés, nem maradt azokra a szegény gyerekekre Tódor után semmi, vagy még az se.

Ekkor a beállott csendet váratlanul egy határozott női hang törte meg, a falu nyugdíjba vonult, valamikori tanítónőjének a hangja: Ki mondja azt, hogy a Tódor után nem maradt semmi örökség?!

Én tanítottam őt, ismertem kiskora óta. Úgy, ahogy ezek itt ketten mondták, szorgalmas, okos diák volt, szófogadó, jó gyerek. Később felnőttnek is ritka rendes ember volt. Dolgos, segítőkész, család- és gyermekszerető. Hogy nem tudott félre tenni? Sokan vagyunk így ezzel. Nem ő az egyetlen, aki nem a garasokat gyűjtötte, hanem a szeretteiért dolgozott, rájuk költötte, amije volt, értük, a gyerekeiért, a családjáért törte magát.

És hogy mit hagyott hátra? Hát azt meg lehet nézni!

Évekig tanítottam őket, ezáltal jól ismerem mindhárom gyerekét. A lány az apja szorgalmát örökölte, házias, ügyes, annak ellenére, hogy igencsak fiatalka még. Jól fog vele járni, aki egyszer feleségül veszi. Emellett táncoslábú is, és az a tiszta, égkék szempár is a Tódortól maradt rá.

A két fiú okos, éltanulók, tisztességesek, becsületesek, ráadásul segítenek az édesanyjuknak minden munkában, ami a ház körül adódik. Épp olyan dolgosak, mint az apjuk volt.

Ezek a tulajdonságok pedig – nekem elhíhetitek – kincset érnek, és szerencsére, felelőtlenül elherdálni se lehet őket.

Ki meri ezek után azt állítani, hogy a Tódor után nem maradt örökség, s anélkül ment a túlvilágra, hogy bármit is hagyott volna a gyerekeire?!...

:))

NYAKÓ ATTILA

Télapó itt van

Egy varázsütésre színesbe öltözött
a táj Velence és Gárdonyi alsó között.
Minden fluoreszkált, minden csupa fényes
volt és vígan trappolt csillámpóni-ménes.

A töltés alatt, hol vonatunk haladt át,
pici csüngőhasú, csúscuki malackák
csapódtak hozzájuk, s felcsendült az ének,
furulya-szólamra mesebeli lények,

tündék, manók jöttek, apró unikornis,
felébredt az alvó Trautsch Ildikó is.
Ámulattal nézett a szállongó óra,
s megjelent előtte Rudolf piros orra.

Látta azt a szánkót, mit csak a jók látnak,
lebegett szakállá Miklós apókanak.
Olyan meghitt béke, harmónia volt ott,
– Írj a történetbe bolhát, sakált, pókot!

Hergelt a kisördög – nem túl nyálas ez így?!
– Ajándékba készül, ne legyél már irigy!
Átélni a csodát mindannyiunk álma,
hátha ez a vers is eljut sok csizmába...

TRAUTSCH TIMEA
grafikája

VERMES GYÖRGY dr

Álomasszony

Ablakon át láttam álmaim asszonyát
A nap csókolgatta göndör vörös haját.
De kocsiban ültem, lámpa zöldre váltott,
Utáltam az egész, rohanó világot!
Elrobogtam én is, nem látunk nyoszolyát!

Ki mit vált be

Nőm, ha meghalok, vagyonom temesd velem!
Jobb szeretem így és nem ment el az eszem.
Özvegy a vagyont szépen el is adta,
Kapott értéket számlájára rakta,
Te meg, férjem uram, vidd magaddal csekkem!

Ne szurkáljunk

Kérjük szúrós pillantású vendégünket,
Hagyja el, de izibe a helységünket!
Az a helyzet, ugyebár,
Működik a sztriptízbár,
Nézésével bökdösi a művésznőket!

SASS ERVIN
(1929–2016)

búcsúféle

a festett tanya udvarán
öt száradó fa a talán
ősz és sok fáradt gondolat
szomorítja az arcokat
a vers nem is akar többet
elég ha új rímek jönnek

ha a világ mégis mégis
kékebb lesz a magas ég is
a dalok haza érkeznek
a versek sosem vétkeznek
a festett tanya udvarán
integet búcsút az anyám

Bach muzsikál odafent
haikui

a feladat nagy
három sorban a világ
ha még költő vagy

a történelem
ami történik éppen
veled és velem

zizeg a levél
ezrével potyog a nyár
verset ír a tél

a felhők között
a világűr lekiált
állj meg üldözött

tizenkét évvel
Mohács előtt Dózsa György
szultáni kéjjel

lesz majd valaki
szomorúszemű boldog
ember az aki

feljajdul a táj
az aradi sík mezőn
senkinek se fáj

templomi zene
Bach muzsikál odafent
angyalok vele

látták a Holdat
hitték az isten arca
mondják a holtak

valamit tudott
azért lett szegény gazdag
pénzről álmodott

színház az egész
két részben jövet menet
vendégrendezés

mondd csak ki nyíltan
ha akarod ha nem az
igazság itt van

telefonálok
ma még minden szám foglalt
holnapig várok

a vers megírja
mit titkol el az idő
palintahinta

a ház a régi
a küszöb rádkiabál
nyomás belépni

a hála bére
szavakkal mondva ennyi
hagyd abba végre

SASS ERVIN
(1929–2016)

együtt

gondold csak el leszel te még
akinek nem mondják elég
aki ha egyszer felkiált
megérkezett akire várt

ha majd itt lesz az a vendég
reményből is több lehet még
és a világ megtanulja
merre van a keskeny útja

nem kérdezi senki tőled
barátaid honnan jöttek
sokan leszünk csodát várunk
egymásra is rátalálunk

süt a nap

ülünk a padon süt a nap
itt már a tavasz bujtogat
időkön túlról hallgatod
a régi dallam hogy ragyog

közben azt kérded ki vagyok
ismernek még az angyalok
olvasnak-e verset tőlem
hogy innen meg onnan jöttem

hogy az a régi dal neked
dalban írva az életed
süt a nap ülünk a padon
új versekre jó alkalom

csodák

honnan jöttél merre mennél
van-e még akit követnél
aki ha azt mondja éljen
csillag szikrázik az égen
aki ha a kezét nyújtja
veled megy a hosszú útra

aki még hisz a csodáknak
amire annyian várnak
aki ha azt mondja remény
a vers felragyogna szegény
a fák kórust dalolnának
helye lenne a csodáknak

anyámé

gondolok rád az előre
megyek hozzád beszélőre
látlak ahogy mozdulatlan
fénykép lesz száz alakban
dúdolgatsz egy régi nótát
kalapomnál piros rózsát

helyette a szíved adtad
bánataid elhallgattad
úgy siettél csak előre
rózsakertek útvesztője
ígért neked szebbet többet
aztán mégis érted jöttek

VERASZTÓ ANTAL

A főerdész

Isten látja az emberek dolgait!

Ha a véletlen belé nem avatkozik a dologba, Bakfa János főerdész bizonyosan kipihente volna az előző napok fáradalmait. Mire felébredt, az esti szürkület éppen kezdte felinni a nappali világosságot. Az erdőillatú szobában fáradt emlékek kínálták magukat. A főerdészt Frigyes, az aznap este szolgálatban levő erdőkerülő ébresztette fel.

– Nyugtalan az idő – mondta –, már sok helyütt esik, itt nálunk is kezd egyre hűvösebbé válni a levegő.

Vigyázatosan kell majd menni, különösen a félreeső helyeken. A tegnap látott tüneteknek egyelőre nincs magyarázata. A láthatatlan rém, a kifürkészhetetlen utakon járó Halál, lehet, most is az erdőben leselkedik valakire.

Egy tündöklő meteor tüneteknek voltak többen szemtanúi a falubeliek közül múlt este nyolc óra után. A színe olyan erős volt, mint a telehold színe szokott lenni, csak hogy ez a valami az erdő közepe táján le is ereszkedett, aztán egy pillantásnyi időre lángoszlop csapott fel utána.

Az erdészek a hivatalos emberekkel együtt egész nap semmi nyomát nem találták annak, hogy valami megégett volna az erdőben, pedig gatyaszakadtig keresték. Erre az estére aztán Bakfa János főerdész és Császár Frigyes erdész kölcsönadták lelküket a félelemnek, mivel oda jutottak – már csak becsületből is –, hogy a tünetny esetleges megismétlődését erdőbeli leshelyükön várják be. Ettől remélték, hogy ők maguk is, meg a falubeliek is, talán majd nyugodtabban hajthatják álomra a fejüket.

– Ha nem lenne keresetűző szenvedélyem az erdőkerülés, ki sem mennék az éjszakába – mondta Frigyes. – Senki sem akar önként életveszedelmes helyzetekbe kerülni vagy sérüléseket elszenvedni.

– Mára mit parancsoltak neked onnan belülről? – kérdezte Bakfa az erdőkerülőt.

– Csak azt, hogy nem kell innen messze mennünk, itt az erdő alján vár ránk a kísértet.

– Te kísértetre akarsz lövöldözni?

– Akar a fene, menjünk az erdő két végére, majd reggel keressük egymást – ajánlotta Bakfának az erdőkerülő.

– Én rosszat sejtek mondta a főerdész.

A főerdész a jó táplálkozástól erősnek látszott és az egészsége is rendben volt. Most indulás előtt is evésre gondolt.

– Vacsorázzunk – indítványozta Bakfa.

– Köszönöm János, most nincs ehethékem – tiltakozott Frigyes.

– Mivel a főerdésztől messze állt a ravaszkodás, így egyenesen rákérdezett:

– A fiadat is hozod magaddal az éjszakai lesre?

– Most nem – válaszolta Frigyes.

– Pedig jól kinőtt már ez a gyerek Isten markából!

– Bizony fölmagzott, mint a vöröshagyma. Csak az a baj veled, hogy nemcsak az erdő a vadászterülete, hanem a szélhámosság is.

- Tulajdonképpen mivel telt a napod Frigyes?
- Főleg rettegéssel.
- Akkor beszéljünk, hogy megnyugodjál kicsit, míg el nem jön az időnk – indítványozta a főerdész.
- Azt mondják, valamikor régen valami Virág nevű elődöm lakott ebben az erdőszházban és azt is, hogy orrvadászok lőtték le, a felesége meg bánatában meggabalyodott és valami furcsa dolgokat művelt mielőtt őt is utána költöztették az alvégi csendes kertbe.
- Nyilván te jobban ismered ezt a történetet Frigyes, hiszen idevalósi vagy, itt nőttél fel az erdő közelében, nem olyan jöttment vagy, mint én, akit úgy helyeztek ide.
- Hogyne ismerném János, sokat tudok a Virág néniről is. Úgy kezdődött ez is, mint a mesében.
- Volt egyszer egy ember, meg egy asszony, volt nekik egy fiúk meg egy lányuk.
- Virág Ferenc Magyar Királyi Főerdész amolyan régi vágású – ahogy mondani szokták –, minden fűszálat ismerő becsületes erdősz volt. Ez lett a veszte is. Olyan rapsic lőtte le, akit felismert vadászás közben. Nagy híre volt ennek a maga idejében, de a tettes vagy tettesek kilétére soha nem derült fény.
- Jó távcsöve volt az öregnek, és használni is tudta. Ő mesélte, hogy a szabadságharc idején már az öregapjának is volt távcsöve, amit abban az időben messzelátó csőnek tituláltak, de azt 1849-ben a császári katonák elkobozták. A nagyapját meg tíz év sáncmunkára íteltette Ferenc Jóska, a bakacsászár.
- Az maradt hátra róla, hogy néha olyankor is dúdolgatott, amikor másoknak beszélni se volt kedvük. Például az alábbi strófákat is:

*Ferenc Jóska azt üzenté a cárnak,
Sorozzon be lányokat is bakának,
Visszaiüzent a cár Ferenc Jóskának,
Ugyan Jóska mi a kutya f.. .nak*

- Virág Ferenc után, akit orvul lelőttek, szegény felesége vagy húsz évig bántódott. Az életnek vannak kikerülhetetlen pillanatai. A mindennapi munka, a gyerekneveléssel járó bajok. Ő is eljárt dolgozni a kendergyárba, bizony az sem egy szépségcsináló hely.
- Szegény Anna néni a történetek után lassan megzavarodott. Egyszer például maga mondta, lassan teljesen elmén az eszem. Most se találom a kisbaltát, pedig gallyat akarok aprítani a leves alá. Aztán olyan is előfordult vele, hogy estefelé jutott eszébe, hogy nem reggelizett. Ilyen előzmények után már nem lehet annyira csodálkozni azon, hogy olyan végrendeletet hagyott hátra maga után, amelyet hagyott. Mert máig erről a testamentumról szól a mese. Restellte volna, ha komolyan veszi a maga baját. Ezt maga nem érti János. Tudja mit? Én se.
- Amikor a Halál érzése annyira tudatosodott benne, hogy szinte áthatotta minden pillanatát, testamentumot tett a gyermekei javára, amit aztán a tanítóval vettetett papírra.
- Mondják, utolsó idejében már nemigen lehetett egyedül hagyni. Ha a fiának itt az erdő alján akadt dolga, oda is inkább magával vitte. Amikor aztán Virág néni meghalt, a végrendeletéből igencsak furcsa dolgokat lehetett kiolvasni. Maradt utána egy szőlő a homokon s egy borjú. Ezekről a következőképp végrendelkezett:
- „Végső akaratom az, hogy hagyományom Gyuri fiamé és Panni leányomé legyen olyformán, hogy Gyuri dolgozza a szőlőt, végezze a szüretelési munkákat, maga a szőlő azonban és a bor a leányomé legyen.
- Ami a borjúmat illeti, mely pár nap előtt elszaladt a háztól, Gyurié legyen addig, amíg elő nem kerül, de ha előjön, akkor az is a leányomé legyen.”
- Így aztán Gyuri mindenképp ki lett hagyva, csak a tennivalókból nem. Azt már utólag nehéz volt eldönteni, hogy tulajdonképpen ez egy kedélyes végrendelet vagy egy bomladozó

elméjű, lánygyermekét szerető anya utolsó akarata. A dolog persze a házon kívülre is kiszivárgott, derült rajta a fél falu. A másik fele meg találgatta az okát.

Akkoriban csak két Panni volt az egész faluban, a Virág Panni, meg koldus Takács György leánya, akit úgy kellett gyámolítani, mert valami testi fogyatékossgal jött erre a világra. Szóval gondnokolták. Ebből is láthatja, itt aztán nem egyhangúan múltak a napok.

Aztán amikor eljött az ideje, én is asszonyt vittem a házhoz. Akkoriban meg az a nem mindennapi eset állt elő, hogy rájöttünk, itt a környékünkön nincs mit vásárolni, ami tulajdonképpen egyben jól is jött, mert nekünk meg nem volt miből. Így aztán az én ifjú feleségem hétvégeken sorra kitekergette anyám tyúkjainak a nyakát, hogy valami jót főzhessen nekem.

Elenyészett évek történetei ezek. Nagyanyám kisgyerekei még görcsösen szopogatták a rongyba kötött, cukros-vizes kenyérbelet. Dugasszal a szájukban aztán csendben voltak, most már jó ideje anélkül is.

– Tapasztalom, János maga nagyobb érdeklődést tanúsít ez iránt a történet iránt, mint amit az ügy megérdemelne. Ezért elárulom magának, hogy a végrendeletet író Virág néni az én nagyanyám volt.

– Na, induljunk, mert még az erdei rém el találja unni magát a várakozásban.

Advent — karácsonyváró

NAGY BANDÓ ANDRÁS

Fenyőünnep

Ott ültek némán körülötte,
a fáradt család körülülte.
Végre túl voltak már az egészen,
ünnepváró idegeskedésen,
vitakoztak előtte elégszer,
utált volt már kapott könyv és ékszer,
mit sem ért már játék és kalap,
ültek bambán a fenyő alatt.
Már várták a vízkeresztet,
s este, mikor eleget ettek,
lebontották, s tűzre vetették,
maradt pár szalon, megeszegették.
Fenyősors: el kellett égnie ahhoz,
hogy öregebb bújjon a fiatalhoz.

HORVÁTH-HOITSY EDIT

Mint áldozatok

Fenyőfák jönnek,
karcsúk, kövérek,
szántalpas szekereken.
Mind egy halomba,
kötegbe fonva –
s jönnek még seregesen.

Sírhat a dombhát
testén az irtás –
árkába zúzmara száll:
jajong felette
egyre kerengve
felhőkék tollú madár

Duhogva moccan
egy vonat morcan,
bendője fával dugig:
messze a sáros,
nyugtalan város,
eléri tán hajnalig.

Bámul a népség:
micsoda szépség
virult ki utcán-teren!
Itt a karácsony!
Smaragd-szín ágon
aranyos alma terem.

A jövevények
gyertyával ékes
zöld teste szinte lebeg:
s már csodaformán,
csillaggal ormán
hírel az Ünnepet.

Ámde az Este
homályba veszve
tűnik el, illan hamar;
akár az illat.
A fácska sorvad:
hull a levél, tar a gally.

Maholnap árván
fekszik a járdán
százezer csontkarú fa:
kifosztott hullá.
Semmibe hullva
hol vagy már – drága Csoda?

VASI FERENC ZOLTÁN

A vőlegény

Lakodalomba megy
a híres pándi meggy

Egy rokon kicsi lány
viszi a hozományt

Elfér a kezében
kosár fenekében

Szegény a vőlegény
lélekben póre lény

Szereti a meggyet
megkóstol hát egyet

Mátkája nem bánja
csókkal teli szája

Becsés egy hozomány
sose fogy ki talán

S ízlelgetik sűrűn
Ujjukon jegygyűrűk

HALÁSZ ERZSÉBET

Melyik az igazi?

Ma is – sok év után – előnt a veríték, ha felidézi valami. Reszketett velem a szék, fogni, szorítani kellett két kézzel. Nem tudom, hogy bírtam ki, hogy ne ordítsak, ne törjek össze ott mindent. Az esküvőmön elélem ugrott egy nő és a fülemben súgta: ez nem az igazi anyád, annak itt a címe – és a kezembe gyűrt egy cédulát. A párom zsebébe csúszttam, csak a puffanást hallottam: az anyám elvágódott. Gyorsan mentőt –, pár perc múlva az ágy melletti széken kuporogtam. Csont-soványan, apatikusan feküdt ott.

Mindig attól félttem – ült fel hirtelen, és élni kezdett az arca – hogy felbukkan... az a nő, aki szült. El kellett volna mondanom. Nekem volt egy férfi az életemben, akit szerettem. Egész mindenemmel. Mikor „az” megtörtént, én fizikailag ugyan csak fájdalmat éreztem, mégis nagyon boldog voltam, mert mindent odaadhattam, amim volt, úgy éreztem, a legtöbbet. Aztán gyorsan elment, de délután visszajött, verseket hozott. Olvasta fel, és szöveg közben nyeglén odavetette: „azt meg, ami ott bent történt, felejtjük el. Rossz volt”. Rövidesen abortusz következett. – „Felejtjük” –, ismételttem magamban, de hallottam az »abortuszos« orvos hangját :”ez itt fog meghalni, annyira ellenáll, pofozgassa egy kicsit, nővér.” (Aztán kiderült, hogy olyan roncsolások keletkeztek, hogy nem lehet már gyereke.)

A folyosón baktattam le-föl, mikor hallottam, hogy :”nem viszem el ezt a gyereket, strici volt az apja, látni se akarom. Nem gondolom meg – sikoltotta –, nem bírok ránézni, mert a rohadt apja néz vissza rám. Külföldön fogok élni, adják oda valakinek, bárkinek!”

Mintha villám csapott volna meg. Könyörögve, sírva, ordítózva valahogy elértem, hogy elhozhassalak. Igaz, nem mondogattam (mint mostanában oly gyakran hallani), hogy szeretlek, de reszkettem, fohászkoztam... éreztem, hogy megszerettük egymást.

Megszerettük – , szaladt ki a számon, és akkor felszakadt a mélyből a sok elfojtott sírás. Hagytam, hogy mint a vízesés, zubogjon a könnyem. Ahogy felnéztem, az ő arca is záporosóhoz hasonló, ... de már s z i v á r v á n n y a l. Most láttam először szívből mosolyogni.

FETYKÓ JUDIT

Berti, meg azok a dolgok...

(az írás korábban megjelent a Kaláka internet periodikán <http://www.kalaka.com/>)

19. rész

Papó szorgalmasan járt a vasútra dolgozni, és ott akaratlanul is hallott a világ dolgairól, először ő hozta a hírt, ezek a ruszkiak valamit ki akarnak innét vinni, de nem jó a sín, azért nem lehet; meg azt is, hogy valami lakosságcsere lesz a szlovákok meg magyarok közt, és már el is kezdték néhol a falvak lakóit összeterelni, és azok át lesznek téve Magyarba... Eleinte hihetetlennek tündek ezek a hírek, de Papó amikor csak tehetette, beállított Bertiekhez, és röviden elmondta, mit hallott.

Berti mélyen elgondolkodott rajta, hogy bizony itt baj lesz... mégpedig nem is akármilyen baj. Rádió nem volt a faluban, azt még a háború elején elkobozták. Megbízható híreket senki sem tudott a világról. Az újságban írtak a győztes hatalmak tárgyalásairól, de leginkább a kevés cseh nyelvű lapban volt valami nemzetközi hír. Arról is beszéltek, hogy megint a franciáknál kötik a békét... no, az aztán... mint Trianon... arról is jöttek hírek, hogy nem elég, hogy a ruszkiak kiterelnek embereket, volt, ahol férfiakat, nőket vegyesen málenkij robotra, hanem még fent, Morvában, meg feljebb, a magyarokat meg a németeket elviszik a csehek is kényszermunkára... tisztára, mint amit a zsidókkal csináltak alig pár éve... Rengeteg volt a bizonytalan, fenyegető szóbeszéd.

A férfinak az is gyakorta eszébe jutott, hogy harmincötben, Masaryk után, új választások voltak. Masaryk békén hagyta a nemzetiségeket. Kormányzása idején terjedt el a halkán mondott vicc, ami inkább átok-kívánság volt, pedig ez a nemzetiségi megkülönböztetés nem is az ő ideje alatt lépett érvénybe: „Masaryk, ma szarik, holnap nem szarik” – mert aki nem, az már soha nem... Mégis volt ennek Masaryknak egy jó gondolata, hogy hetven év feletti ember ne lehessen *prezident*, mert az már nem a jövőt fogja képviselni. Azért ő maga sokkal idősebb volt, mikor lemondott, és talán épp ezért mondott le, mert már rég betöltötte a maga által megjelölt kort. A választások előtt még a magyar pártok támogatását kérte ez a Beneš, aztán ő visszaadta a szívességet... Alig melegegett meg a prezidentségben, kitalálták (amiről persze a választás előtt nem volt nyíltan szó...), hogy mindenki, aki magyarnak mondta magát a harmincas népszámláláskor, az nemkívánatos, az nem tölthet be hivatalt, az nem is a csehszlovák állam polgára; az bűnös, még a legöregebb, de még a ma született csecsemő is. Az se számított, hogy ezek a népek azért főleg keresztény népek voltak. Azok is kereszténynek mondták volna magukat, akik ezeket a törvényeket hozták, ha valahol, valaki nagyon firtatta volna a vallási hovatartozásukat... Semmi nem számított. Megszűnt a kétnyelvűség, jött a nagy bizonytalanság. Most meg olyan hírek érkeznek, hogy ez az új békekötésben is benne lesz... A faluban megint minden viszonylagos, fondorlatos és

bizonytalan lett, a szomszédok lassan elkezdtek félni egymástól, hogy ki előtt mit lehet mondani, mert hát sose tudni, a másikban mi lakik...

Berti apja még falubíró volt, és az összeírásnál szláv eredetűnek, de magyarnak vallotta magát; mást se tehetett, mert ha nem, azonnal leveszik a bíróságról. Egy ideig békén hagyták, aztán végül maga mondott le a hivataláról... Néhány évvel később Bertit hamar megfógták, és csempészet vádjával be is zárták Leopoldvárra. A vád igaz volt, a falu legtöbb fiatal férfiaja abból szerzett egy kis plusz jövedelmet, hogy kicserélték a szomszéd magyar falvak fiaival, ami náluk olcsóbb volt. Magyarban a mezőgazdasági áruk, itt meg az ipariak voltak kedvező áron. A fél falu legényét le lehetett volna fogni ezért... de nem, csak őt, a volt bírót fiát... Kapott hirtelen öt évet. Többet is kaphatott volna, mert az apjával együtt tagja volt a Magyar Pártnak, ami ugyan be volt tiltva, de óvatosan, csendben mégis működött... Csak részben értette, hogy mit akarnak tőle, csehül folyt az eljárás. A nagyházban, vagy a kóterban, ahogy később emlegette a börtönt, bányában, útépitésen dolgoztatták őket. Aztán hamar sötétzárkát kaptak néhányan, Berti is, ahol az idő múlását a Miatyánkok és Hiszekegyek éneklésével próbálták kicselezni, hogy ne veszítsék el az időérzékelésüket. Majd amilyen hamar becsukták, olyan hamar ki is engedték. Berti sejtette, hogy ennek a politika alakulása lehetett az oka, nem holmi amnesztia-osztogatás. Még az imakönyvét is elhozhatta, igaz, kitépkedtek belőle minden olyan lapot, ahol a könyörgések, az imádságok a magyarokért szóltak, a belső oldalába meg oda volt nyomva a börtön pecsétje, még a bezárás dátuma is. Mégis tudtak ezek magyarul, ha akartak... – állapította meg a férfi, belelapozva megviselt imakönyvébe. De... és ez az akkori *de* mostanában kezdett aktuálissá válni: aláírták velük, meg is eskették őket, hogy soha semmilyen korban semmilyen hatalomban – mintha csak előre sejtették volna ezeket a nagy világváltozásokat – nem tesznek a csehszlovák állam ellen. Ekkor már volt magyar fordítása is a ceremóniának, hogy azt valóban megértsék.

Berti harminchétben, újév után jött haza. Évek estek ki az otthoni életéből, először a katonaság huszonkilenctől harminckettőig három év, majd ez a bő egy év. Mindannyian örültek, hogy ismét otthon van. Hogy mi történt a távollétek alatt, azt nem firtatták. Nem is lett volna értelme. Öreg Berti nem szólt semmit, a fiú nem kérdezett semmit. Az apja már több mint két éve nem volt bíró, a földjeit művelte, ahol nagyon hiányzott a férfikéz. Berti beállt a gazdaságba, mintha csak pár napra ment volna el. A katonaságban a kötelező gyakorlatok, őrt állások, laktanya-takarítás, aztán meg az utóbbi évben a bánya meg az útépités nem volt olyan nehéz, mint a paraszti munka. Harmincnyolc nyarára öreg Berti ereje is megfogyott, izületei deformálódtak, a reuma ráment a szívére. Az apa, míg készültek a határba, talán hogy végre megossza vívódását, beszélni kezdett.

– Elég volt. Úgyis kivegzálnának, ha nem előbb, utóbb. De akkor hogyan?... Elkezdtek, hogy mindent csak tótul lehet intézni. Az bizony nem fog menni. Az emberek még magyarul se tudnak jól írni... – majd nagyot sóhajtva tette hozzá –: utólag nézve nem volt értelme, hogy a dédapám mindenáron magyarnak akarta a családot. Még pesztrát is fogadott a faluból, hogy a pulya biztosan megtanuljon magyarul... mert itt akart maradni... amék meg ruszinul mert beszélni, azt megkorbácsolta... de azért beszéltek, mindkettőn beszéltek... Látod, mire mentünk vele? Mán magam se olvasom a cirillt... te meg végképp nem. Magyarul beszélünk, mán másként nem is tudunk... Aztán annyiszor ide-oda hurcolt minket a világ. Még a csehek alatt eleinte egészen jól kezdtek alakulni a dolgok. Később ezek is elrontották. Most áruló magyarok vagyunk. Vajon mikor leszünk úgy, azért áruló magyarok, mert túléljük ezt itt... ...ha túléljük.. ...hogya visszaalakul valamikor a határ, és megint az országban leszünk? – legyintett. – Anyád meg... tegnap tudtam meg, hogy váltót írt alá, a nevemben... de nem azért rí, mert megtudtam, és most adhatok el a földből ár alatt, vagy viszi a végrehajtó, még rosszabb áron... rí, hogy jaj, Magyarország, jaj, a magyarok... Az a jaj-Magyarország meg nem ott jaj, hanem itt, ezen a portán... Elfáradtam, belefáradtam... Mán imádkozni se tudok rendesen. Nincs értelme.

Beszélgetés közben épp befogtak a szekérbe, mikor öreg Berti a mellkasához kapott, és földre rogyott. Ott halt meg a fia karjában.

Az oroszok az öregeket, meg a vasutasokat nem nagyon zaklatták. Néha jött néhány tiszt, akik sajnálkozva nézték, hogy milyen széles a magyar nyomtáv... amit ki lehetett venni a nézegetésből, meg az úgy-ahogy megértett orosz beszédből – mert csak egyet-mást értettek meg belőle. Amit érteni véltek belőle, azt a csehek alatti nyelvoktatásból megmaradt, a szláv nyelvek közti hasonlóság, áthallás folytán értették meg, de tán csak megsejtették a lényegét... Arról beszéltek az oroszok, hogy a nyomtávval valami nem pászol nekik.

A falubeli férfiak óvatosan mozogtak, soha nem lehetett tudni, mikor jön egy csoport katona, és akit érnek, azt már viszik is málenkij robotra. Az egyik ilyen első összeterelésbe belekerült Berti is, megint úgy érezte: ez már újra csak majdnem olyan, mint a korábbi vegzálása a népeknek. Egyforma ez, mindegy, hogy mék csinálja; a csehek akkor a magyarokat meg a németeket; a magyarok később a zsidókat, vagy a ruszki most őket...

Gyalog mentek Tuzsér felé, a Tiszához. Negyvenöt kora tavasza volt. A Tiszán zajlott a jég, hatalmas, ház nagyságú jégtáblák forogtak, sodródtak a megáradt víz közepén, oldalt meg, a partoknál a még fagyott részen lassan, alig haladt a feltorlódott jég. Az egyik orosz katona megállt Berti előtt, és mutatta, hogy fordítsa ki a zsebeit. Egy régi karóra volt a férfinál, azt a katona azonnal elvette, majd a lábán lévő halinacsizmára mutatott, hogy azt Berti vegye le. A puskáját közben leemelte a válláról, és a magánál jóval magasabb férfira tartotta. „Dáváj! Dáváj!” – sürgette az orosz, Berti meg arra gondolt, hogy pár óra alatt lefagy a lába. Mást sem tehetett, odaadta a csizmát, a kis orosz meg lerúgta a magáét, odalökte Berti elé, és felkapta a halinacsizmát. Lötyögött az a csizma a lábán. Berti nézte, hogy mit „kapott” cserébe: az bizony kicsi volt. Felszakította a majdnem papírból készült lábbelit a sarkánál, és nagy nehezen beleerőszakolta a lábát. Közben meg nézte, hogy az őket őrző néhány orosz el van foglalva az órával meg a csizma nézésével. Berti ekkor elhatározta, hogy innen odébb kell állni; mindegy, hogy azért hal meg, mert lelövik, vagy azért, mert itt marad... A korai alkonyatban a tűz köré terelték az embereket; ahogy szürkült, úgy lett egyre átláthatatlanabb az alkalmi, szabadtéren lévő „tábor”. Berti egy alkalmasnak vélt pillanatban elindult a Tisza felé. Nemigen törődtek vele, a jégzajlással forgó áradat mintegy természetes kerítésnek volt tekinthető. Berti nem tévovázott. Ő, aki soha nem tanult meg úszni, nekiment az áradatnak, alul még tartott a jég, felette sodródott a vízzel a fentebbről jövő, az ágyéig érő hideg vízben azonnal érezte, hogy megrázkódik a teste, felkapaszkodott egy nagy jégtáblára, és azon sodortatta magár egy rövid ideig, majd egyik jégtábláról a másikra ugorva próbált jó messze partot érni az oroszoktól. Csak itt is legyen még alatta jég... – gondolt a folyó ezen szakaszán lévő beállt és még meg nem olvadt szilárd jégre. A folyó kiszámíthatatlanul sodorta a férfit a jégtáblákkal együtt, sokkal lejjebb sikerült a part közelébe kerülni, úgy sejtette, hogy valahol a Tárkány alatti kanyarokban van, mikor megpróbált a part felé sodródó jégtáblákra átevicckélni, és ez nagy nehezen sikerült is neki. Hasig át volt ázva, vacogott a hidegtől. Itt a vég – gondolta, hiszen tudta ő az öregektől, hogy aki igen kihül, az egy végső, nagy hidegrázás után már mozdulni sem bír, segítségért kiáltani sem képes, ott hal meg helyben. De legalább itthon... – morogta maga elé, és kilábolt a partra. Minden néptelen volt. Úgy sejtette, hogy vagy két-három kilométernyire lehetnek azok a gyenge fénypontok, amik települést jeleznek. Az ártérből kiérve rátalált egy földútra, azon elindult. Most csak sejtette, hol jár, pedig ismerte ezt a vidéket. Még volt némi hó a földeken, az adott egy kis világosságfélét. Erőszakolta magát, hogy siessen, ez némileg segített a fázáson, de az ereje egyre fogyott. A falu első házába bekopogott, onnan senki nem szólt ki. Újra kopogott.

– Engedjete be! Itt fagyok meg! – erre valami motozás után kinyílt az ajtó. Rémült szemű öregasszony állt a küszöbön. Látásból ismerte a férfit, most csak felismerni vélte; hat-

hét éve Bertieknél adták el a krumplit, míg azok terményfelvásárlók voltak, és a férfi is, meg a felesége is „jóindulatúan” mértek a helybeli parasztnak.

– Perbenyiki vagyok. Engedjen be néném! A Tiszától jövök...– az ajtó kitarult. Aki a Tiszától jön, az megszökhetett valahonnan...

A férfi lehányta magáról a vizes ruhát, reszketett. Az öregasszony nem kérdezett semmit, csak tette, ami kellett: a tűzhely vízmelegítőjéből mert ki meleg vizet, azt adta inni, meg mutatta az ágyat, hogy a férfi bújjon be a dunna alá... a néne feltáplálta a paraszt, levest főzött. Berti pár napig itt húzta meg magát, majd óvatosan visszaszívárgott P.-be.

Egy napon Berti kezébe került egy régi fénykép. Még a háború vége, még az előtt készült, hogy a férfi az utolsó, végső bevonulásba nem érkezett meg. Feszült időszak volt az, egyre csak azt írták az újságokban, hogy ez nem vereség, ez csak átmeneti visszavonulás... de egyfolytában csak visszavonulás volt az, már egészen negyvenhárom kora tavasza óta. A faluban, ebben a faluban is elkezdtek leventézni... a fiatal nőknek meg szanitéc-tanfolyamokat szerveztek. Nem volt mese. Ez parancs volt. Akkoriban, utólag is sokszor elmondta magának, hogy ez, ott, akkor, nem lehetett másként... néha az is felvillant benne, hogy talán mégis másként kellett volna... Ezen a régi, megsárgult, elhalványodott fényképen – ahol annyira nem is lehetett kivenni a tájat, a környezetet, hogy azt soha senki nem bírta volna meghatározni, hol készült a kép – a sorban egymás mellett és egymás mögött lépkedő férfiak voltak megörökítve. Az időpillanatba belemerevedett lépésük mozdulata, mind egy kicsit jobb felé néznek – a fényképész ott állhatott, talán még szólt is: most idenéztek –, van amelyik csak a szeme állásával fordul a fényképész felé, és van, aki az arcával is. Nem nevezhető zárt alakzatnak ez a csapat férfi: van közöttük úgyszólván gyermekkorú, aki csak épp hosszúra nyúlt, akad idősebb, és van egészen öreg ember is. Ruházatuk az a jó vidékies, falusias nadrág, zakó, kalpag; egyiken-másikon csizmanadrág, no meg csizma; van aki fél- vagy egész cipőben, hosszú pantallóban „lép” a fotográfia időtlen idejében már évtizedek óta. Mindnek van fejfedője, kinek ilyen, kinek olyan, a kalap, a sapka itt elengedhetetlen; és mindnek valami tollféle van a kalapja mellé tűzve. Az a toll igen távol áll a darutolltól, bár a cél valószínűleg a darutollas kalap lett volna, de ezek a tollak csak nagy jóindulattal tekinthetők kalapdíszítő tollaknak. Akad azért köztük, aki rövidre vágott pávatollat tűzött a kalapja mellé. Lépnek... Egyen-lépnek. A toll és a részben hasonló ruházat miatt lehet őket csapatnak tartani. Ahogy a kis csoport elindul, majd belelép, belevész a poros út és a ki tudja miféle táj, utca végtelenébe, a szemük, a tekintetük választja szét őket: van, amelyik lelkes, és megdicsőülten vállalja szerepét; van, aki komoly és elgondolkodó, örök titok, hogy ez a komolyság a feladatnak szól, vagy épp az azzal szembeni ellenkezés jele; van, akiből süt a... süt valami szörnyű, talán gyűlölet – találgatni lehet, ki ellen. A kép hátulján tintával írás: p.-i leventék. Ő maga, Berti, nincs a képen, nem is készült olyan kép, amin rajta lenne. Soha nem fényképezett, mégis lemaradt a fényképről.

Egy másik képen vagy harminc-negyven tíz-egynéhány éves gyerek állt, mindnek a fején a sapkájához tűzve a toll, előttük három katonaruhás, idősebb, negyven év feletti férfi ül a fűben. Ez már közvetlenül a vég előtt lehetett, ahova ezek a jó nemzeti érzelmű, és persze, sőt természetesen keresztény emberek összeterelték a kölyköket...

Visszatérően nagyokat vitatkoztak, néha még veszekedtek is az asszonnyal, ha szóba került a leventezés. Erzsike meg volt győződve róla, hogy sok más dolog mellett – ami valójában mind lényegtelen volt, mert másoknak is voltak olyan szóbeli megnyilvánulásai, akkor még jelentéktelennek tartott tettei – a kitelepítési listára kerülésüknek egyik oka épp ez a leventezés volt. Berti nézte a megkopott, sárguló fényképet, felidézte magában a falubeliek neveit, akik a képen voltak: az első sorban ez itt a... Valahol köztük voltak a Rozi fiai is... a hajdan ismert arcok mostanra nagyrészt belemosódtak a múltba, a feledésbe.

– Ez a vitézkedés, meg a leventezés... – hallotta számos alkalommal az anyja hangját Lívia. Igen sokáig nem értette, hogy mire is célozgat az anyja, mikor a régi dolgok miatt

vitatkoznak a szülei, és mitől volt, hogy eztán az apja, akibe nem szorult bele a szó, aki a lelehetetlennek tűnő helyzetekből is ki tudta magyarázni magát – elhallgat. Sokára, évtizedek múlva egy beszélgetésben Berti azt mondta: azok olyan idők voltak, nem lehetett másként. Fizettem, rengeteget fizettem, mindenkit megkentem, akit kellett, akit lehetett, hogy ne kerüljek ki a frontra. Ha itthon meg nem csinálom, amit elvártak egy „hű” magyartól, akkor mégse sikerült volna a végsőkéig elhúzni azt a bevonulást... – Lívia ezen sokáig nem tudott eligazodni, ő már a hatvanas, hetvenes évek történelemszemléletéből tanult a második világháborúról. A családok alig beszéltek az átéltek rettenetéről, részben, mert féltek, hogy a gyerek kikotyog valamit, és abból baj lesz, részben meg még mindig annyira nyomta őket a múlt, hogy azt inkább nem emlegették.

Egy alkalommal, mikor a kislány negyedik-ötödik osztályos iskolás volt, megkérdezte az apját:

- Te voltál katona, apu?
- Voltam, cseh katona.
- A háborúban is voltál?
- Nem, nem voltam – válaszolta rövid hallgatás után az apa.

A lány nem elégedett meg a válasszal, mert az iskolában akkortájt hallott róla, hogy a férfiakat mind elvitték katonának a háborúba. Magáról a háborúról fogalma sem volt, de mivel azt nem emlegették, hogy ott a katonák meghalnak, értetlenül fogadta a választ. Az apa látta az elbizonytalanodást. Tehetetlen dühöt érzett, nem is gondolt rá, hogy a gyerek ugyan honnan tudná, mi is a háború...

- Tán mentem volna a háborúba? Lemészároltatni magamat? De buta is vagy, lyányom!

A gyerek elsírta magát, Erzsike meg közbeavatkozott, hiszen soha nem beszéltek a gyerek előtt azokról a dolgokról, azokról az időkről.

– Mesélj inkább arról, mikor lakatos tanonc voltál. Az legalább érdekes – javasolta az asszony, hogy lecsillapítsa ezt a hirtelen feltört indulatot, mert látta, hogy a férje ugyancsak felpaprikázta magát a kislány naiv kérdésein.

Folytatjuk..

BÁRDOS LÁSZLÓ

A barlang előtt

(egyoldalú párbeszéd)

Odabent mindenütt kincsek hevernek,
goromba fényük már-már megvakít.
Én ne tudnám, amit akárki sejthet,
miképp árulják létem titkait?

Szavakat susog a gyémánt, az ékkő,
írott véset dereng mindegyiken.
Rémült álmom, a gyermekkort idéző,
olvashatóvá lesz így sebtiben.

Eredetem homályában időznél?
„Szezám, tárulj!” — „Tolle, lege!” — Nosza!
Anyámmal megbújtunk egy ismerősnél,
és csak másnap óvakodtunk haza.

Döntsd el tehát, hogy ama kor letűnt-e,
hisz félrenéző szemed is kiles!
Kígyót fogtam már bölcsőmben felülve,
jobbról-balról egyet, mint Herkules.

Mi kéne most? A jelszó persze régi...
Behízeltgőbb legyen, vagy karcosabb?
S a sziklazár ha mégse hagy belépni,
barlangom előtt lejtsek táncokat?

Aludjak mélyen, gyalogolva közben,
s te majd fülelsz, miképp sóhajtozom?
Vagy bent, hová magam is csak betörtem,
lessük, mi van túl a kincshalmokon,

hogy nincs-e *lejjebb* valami alagsor?
... No nem, nem fogunk ásni, vájni már.
Fogy a gyöngy, gyémánt, és ha vége, akkor
kaland s pihenés jön — csak ennyi jár.

És csillogás: kicifráltam a lelkelem,
ami így egybeállt, elég legyen.
Feléltem, mit összehordott a negyven,
vagy százezer, már nem emlékezem.

És szégyen és nyál csillan a sötétben,
s kiáltok — nem javult semmi, nem ám.
De hogyha nappal arra járok éppen,
nyugodtan súgom: ne tárulj, Szezám.

Gubbasztva (2)

Fotó: DARVAS JUDIT